

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 22

25 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Torsdagen den 25 maj.

Uppskov med behandlingen av vissa tredje lagutskottet tilldelade ärenden	4
Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.	5
Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland	47

Samtliga avgjorda ärenden.

Torsdagen den 25 maj.

Byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården (gemensam votering)	3
Bevillningsutskottets memorial nr 60, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden	3
Tredje lagutskottets memorial nr 21, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden	4
Bevillningsutskottets betänkande nr 59, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.	5
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland	47
Tredje lagutskottets utlåtande nr 20, ang. viss ändring av villkoren vid övergång från fjällägenhetsarrande till besittningsrätt	67

Torsdagen den 25 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 189 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 389 och II: 488 samt I: 390 och II: 485, såvitt de beröra medelsanvisningen under förevarande anslag, till *Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 660 000 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 389 och II: 488 samt I: 390 och II: 485, såvitt de beröra medelsanvisningen under förevarande anslag, till *Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 075 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och utföll densamma med 111 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, bli-

vit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 72 ja och 62 nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 111 ja och 100 nej, sammanräkningen visade 183 ja och 162 nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2.

Justerades protokollet för den 19 innevarande maj.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 190—192.

§ 4.

Föredrogos bevillningsutskottets memorial nr 60, angående uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Kammaren beslöt till en början, på utskottets framställning, att memorialet skulle företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Härefter bifölls utskottets i memorialet gjorda hemställan.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 61, bankoutskottets utlåtande nr 21, jordbruksutskottets utlåtande nr 52 samt särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 6.

Uppskov med behandlingen av vissa tredje lagutskottet tilldelade ärenden.

Föredrogs tredje lagutskottets memorial nr 21, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Som framgår av föreliggande memorial angående uppskov med behandlingen av vissa tredje lagutskottet tilldelade ärenden, har utskottet tagit uppskovsinitiativ endast beträffande tre av de ärenden, som föreslås skola uppskjutas till riksdagens höstsession. I skrivelse av den 10 maj meddelade utskottet sitt beslut till talmanskonferensen. Enligt protokoll hållet vid talmanskonferensen den 11 maj har konferensen meddelat, att den icke hade något att erinra mot uppskov med nämnda ärenden. Med hänsyn till arten och omfattningen av de ärenden, som måste slutbehandlas under återstående delen av innevarande vårsession, hade emellertid talmanskonferensen funnit sig föranlåten att rikta en vädjan till utskottet att taga under övertvägande att till höstsessionen även uppskjuta dels den nya fiskelagen, dels den s. k. strandlagen jämte de ärenden, som ansåges böra behandlas i samband med dessa propositioner. På grund av de omständigheter, som anförts vid talmanskonferensen, har utskottet icke velat motsätta sig att föreslå uppskov även i fråga om de ärenden, beträffande vilka talmanskonferensen sålunda riktat en vädjan till utskottet.

Jag har begärt ordet för att vid behandlingen av utskottets memorial få avge en personlig deklARATION, vars innehåll jag tror i huvudsak godkännes av såväl utskottets ordförande som majoriteten, ja, måhända av samtliga utskottets ledamöter.

Det var med rätt stor besvikelse, som utskottet nödgades konstatera, att fiskelagen med vad därtill hör samt strandlagen måste uppskjutas till riksdagens höstsession. Att så måste ske beträffande dessa två ärenden medför olägenheter, som jag anser mig i detta sammanhang böra beröra.

Vad fiskelagen beträffar, var det avsikten att trycklov för utskottets utlåtagande skulle ges samma dag som talmanskonferensen gjorde sin vädjan till utskottet. Utlåtandet skulle således kunna komma på kamrarnas bord den 13 maj. Olägenheten med att uppskjuta fiskelagens behandling i kamrarna är den, att den tid, som förflyter mellan den dag då riksdagens beslut i höst kommer att fattas och den 1 januari 1951, då lagen är avsedd att träda i kraft, blir rätt kort. Jag hoppas dock att ärendet vid höstsessionen skall kunna föreläggas kamrarna så tidigt, att beslutet kan komma att fattas i slutet av oktober eller början av november månad.

Utskottets överläggningar beträffande strandlagen voro i huvudsak avslutade den 11 maj. Enligt vad dessa överläggningar utvisade, fanns det en klar majoritet för lagens antagande i princip, trots att betydande meningsskiljaktigheter angående utformningen av vissa detaljer förelågo. Uppskovet med strandlagens behandling kan medföra uppenbara olägenheter i två skilda hänseenden. Kamrarnas ledamöter torde känna till att principen i propositionen om strandlagen, vilken är avsedd att bli av provisorisk karaktär och gälla till utgången av år 1952, är den, att länsstyrelserna skola äga förbjuda bebyggelse på visst avstånd från stränder för att genom ett dylikt förbud trygga allmänhetens intresse av att få tillträde till stranden. En proposition av detta innehåll måste betyda en hämsko på fastighetshandel, lantmåteriverksamhet och byggnadsverksamhet när det gäller stora strandområden. Den enskilde vet ju icke var ett förbud kan komma att sätta

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

in och känner icke till hur stort det avstånd blir, som förbudet kan komma att omfatta innanför den föreslagna trehundrametersgränsen.

Det hade därför varit önskvärt att förslaget kunnat snabbt behandlas av riksdagen och att därefter länsstyrelserna bestämt sig för vilka strandlinjer förbudet skall omfatta och på hur stort avstånd från stranden bestämmelserna komma att gälla. Enligt vad jag erfarit har Kungl. Maj:t redan i april månad, måhända även tidigare, anbefallt länsstyrelserna att göra undersökningar i dessa avseenden. Det synes vara av värde, att dessa undersökningar icke avvanna på grund av att ärendet uppskjutes till hösten. Undersökningarna böra i stället fortsättas, och önskvärt vore att deras resultat kunde föreligga, när riksdagen fram emot jultiden fattar sitt beslut i frågan. Den ovisshet, som jag här omnämnt, är den ena olägenheten av uppskovet.

Den andra olägenheten, som kan uppkomma och som kan vara av större räckvidd, sammanhänger med att det möjligen kan uppstå större spekulation i strandtomter under den tid, som kommer att förflyta, innan riksdagens beslut om strandlagen kan fattas. På grund av faran för sådan spekulation har det, efter det att talmanskonferensen riktat sin vädjan till utskottet, hållits en rad överläggningar. Syftet med dessa överläggningar, i vilka deltagit representanter för regeringen, partiledarna och tredje lagutskottets presidium, har varit att söka nå en kompromiss i själva sakfrågan, en kompromiss vilken skulle kunna antagas passera kamrarna utan att förorsaka nämnvärda debatter och alltså utan att belasta kamrarnas just nu mycket ansträngda tid. Överläggningarna ha främst gällt ersättningsfrågan. Försöken ha dock icke lett till åsyftat resultat, utan man har nu bara att konstatera att de ha misslyckats. Frågan om strandlagen står alltså öppen till höstriksdagen, och

det mest sannolika är väl att när behandlingen därav återupptages, komma utskottsledamöterna att återfalla på sina i principdebatten intagna ståndpunkter.

Jag har, herr talman, icke möjlighet att bedöma i vilken utsträckning fara för spekulation föreligger. Jag vill emellertid, utan att nu gå in på den svåra frågan om ersättnings omfattning och bestämmande, göra den deklarationen, att det inom utskottet finnes en klar majoritet, kanske t. o. m. enhällighet, för att man icke bör bestämma reglerna för de ersättningar, som framdeles komma att utgå till strandägare, på sådant sätt att ersättning gives för förlust, som kan uppstå genom att rena spekulationsvinster utebliva. Jag är för min del fullständigt på det klara med riktigheten av denna ståndpunkt, och jag vill med särskild styrka göra denna deklaration när det gäller spekulationsvinster, som kunna uppstå under tiden från propositionens framläggande till dess riksdagens beslut blir fattat och kan träda i kraft. Jag vill uttryckligt tillkännage, att till eventuella ersättningskrav av sådan karaktär kommer jag icke att ge min anslutning.

Herr talman! Med vad jag här anfört yrkar jag bifall till utskottets memorial.

I detta yttrande instämde herrar *Andersson* i Mölndal, *Ericsson* i Sörsjön, *Holm* och *Johansson* i Torp.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 7.

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 59, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t bl. a. föreslagit riksdagen besluta,

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1950 utgå med en och en halv promille. Statsverkspropositionen hade i denna del hänvisats till bevillningsutskottet.

I en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 237, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51, m. m., hade Kungl. Maj:t framlagt förslag angående grunderna för uttagande av skatt å inkomst och förmögenhet för samma budgetår m. m. Kungl. Maj:t hade därvid föreslagit riksdagen bl. a. att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1950/51 med 100 procent av grundbeloppet. Även sistnämnda proposition hade, såvitt anginge bl. a. grunderna för uttagande av preliminär skatt för inkomst under budgetåret 1950/51, hänvisats till bevillningsutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet upptagit de vid riksdagens början väckta, likalydande motionerna I: 315 av herr *Elon Andersson m. fl.* och II: 380 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skall ingå i preliminär skatt för den del av budgetåret 1950/51, som faller inom tiden 1 juli till 31 december med 100 % av grundbeloppet samt för tiden 1 januari till 30 juni med 90 % av grundbeloppet.»

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 237 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med avslag å de likalydande motionerna I: 315 av herr *Elon Andersson m. fl.* och II: 380 av herr *Ohlin m. fl.* besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomst-

skatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1950/51 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1950 utgå med en och en halv promille; samt

C) att bevilningarna för budgetåret 1950/51 måtte beräknas enligt en i utskottets hemställan intagen uppställning.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Elon Andersson, Sandberg, Kristensson* i Osby och *Sjölin*, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 237 framlagda förslag angående skatteprocenten och med bifall till de likalydande motionerna I: 315 av herr *Elon Andersson m. fl.* och II: 380 av herr *Ohlin m. fl.* besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1950/51 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte — — — (= utskottet) — — — halv promille; samt

C) att bevilningarna för budgetåret 1950/51 måtte beräknas på sätt reservanterna angivit;

II) av herrar *Velander, Niklasson, Wehtje, Werner, Jonsson* i Skedsbygd och *Hagberg* i Malmö, vilka med biträdande av utskottets hemställan ansett, att motiveringen bort hava annan, av dessa reservanter angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **SANDBERG**: Herr talman! Det torde inte behövas någon längre moti-

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

vering för att här klargöra, att en sänkning av den statliga inkomstskatten är en högst angelägen sak. Även utskottet ger ju till känna, att en sänkning av den direkta beskattningen är synnerligen önskvärd. I detta avseende råda sålunda inte några delade meningar, och det skulle ju också vara mycket underligt, om en motsatt uppfattning skulle kunna göra sig gällande.

Meningsskiljaktigheterna hänföra sig i stället väsentligen till frågan om huruvida det för närvarande med hänsyn till det budgetära läget är *möjligt* att företaga en önskvärd skattesänkning. Jag vill, innan jag närmare går in på den frågan, helt kort erinra om att det dock har kunnat ske en viss sänkning av det mycket höga skattetryck, som under krigsåren blev nödvändigt. Omställningsskattens borttagande betydde en inte oväsentlig lättnad av den indirekta beskattningen, som i detta fall kännbart drabbade även oundgängliga varor. Sedermera vidtogs visserligen genom beslut av 1948 års riksdag en stark skärpning av den indirekta beskattningen, av vilken omkring hälften kommer att tills vidare bibehållas, men denna extra skatt, som nu stannar kvar, drabbar ju mera oundgängliga ting, varför det knappast finns något att invända mot dess bestånd, så mycket mera som det mesta av de medel, som sålunda inflyta, skall inom en nära framtid användas för att möjliggöra vissa lättnader i den kommunala beskattningen.

Om alltså vissa lättnader i beskattningen redan skett eller beslutats, är det dock ingen tvekan om att det samlade skattetrycket för närvarande är orimligt hårt och medför mycket ogynnsamma verkningar på det ekonomiska livet. Frågan gäller därför i dag, om något kan göras för att sänka även den statliga inkomstskatten. Genom riksdagens beslut år 1947 skedde visserligen en viss sänkning av denna skatt. Sänkningen kom då de lägre inkomstgrupperna till godo, och det rädde inte någ-

ra delade meningar om det riktiga i denna del av skattebeslutet.

Under senare år har emellertid, såsom också betonas i reservationen från folkpartihåll, genom den höjning av pris- och inkomstnivån, som skett, en skatteskräpning faktiskt kommit till stånd i jämförelse med läget vid riksdagens beslut i skattefrågan år 1947. En person med en viss höjd inkomst kommer därför icke att få någon höjd levnadsstandard men kommer däremot att beskattas hårdare än som var avsikten vid fastställandet av skatteskalorna år 1947. Det är enligt reservanternas mening högst angeläget att redan nu avlägsna denna *icke avsedda* skärpning av det direkta skattetrycket. Frågan gäller alltså icke om den för några år sedan beslutade direkta beskattningen skall bestå, utan frågan är om en icke förutsedd skärpning av beskattningen skall fortsätta att äga bestånd. På den frågan blir enligt vår mening svaret nekande.

Men därmed är inte sagt att det inte även är nödvändigt med en skattesänkning utöver den jämkning av beskattningen, som är betingad av pris- och inkomstutvecklingen och det minskade penningvärdet. Det förslaget som framföres i vår reservation, innebär därför ett provisorium i avvaktan på vad som kan komma som resultat av 1949 års skatteutredning. Vi anse nämligen att man redan nu bör kunna företaga en sådan jämkning, som inte behöver föregripa utredningens resultat på något sätt som vållar svårigheter.

Det resonemang, som förts i reservationen om *att det här gäller att avlägsna en för några år sedan icke förutsedd skärpning av beskattningen*, vill jag tillmäta stor betydelse då det gäller skälen varför en sänkning av den direkta statsskatten bör ske nu. Skattetrycket är för högt, därom kan det inte råda några delade meningar, och därför bör man utan dröjsmål vidtaga en åtgärd som är möjlig i dagens läge för att

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

åstadkomma lättnader, även om denna åtgärd blott blir av provisorisk natur och av begränsad omfattning. Den får säkerligen ändå sin stimulerande verkan på det ekonomiska livet.

Enligt folkpartiets mening lämna statens finansiella resurser utrymme för en sänkning av den direkta statsskatten av den storlek vi föreslagit i vår motion. Förutsättningen härför är givetvis, som vi starkt understryka, att under de kommande åren stor återhållsamhet iakttages i fråga om statsutgifterna och att varje möjlighet till besparingar utnyttjas. Driftbudgeten för nästa budgetår visar enligt nu tillgängliga beräkningar ett överskott av omkring 160 miljoner, ett belopp som vi anse riktigare kunna beräknas till ungefär 185 miljoner. En sänkning av inkomstskatten, som för detta budgetår endast träffar med ungefär en tredjedel av beloppet eller 50 miljoner, kan alltså inte behöva vara ägnad att inge betänkligheter.

Detta gäller alltså budgetåret 1950/51. Men även för tiden efter nästa budgetår måste de statsfinansiella möjligheterna beaktas, och man får därvid närmast tänka på budgetåret 1951/52. I jämförelse med budgetåret 1950/51 kommer för det därpå följande budgetåret den av oss föreslagna skattesänkningen att medföra ytterligare omkring 100 miljoner kronor i minskade statsinkomster, alltså utöver de 50 miljoner som belasta budgetåret 1950/51, allt under i övrigt lika förutsättningar. Därtill komma reducerade inkomster genom sänkning av bensinskatten, kanske också genom jämkning i reglerna för familjebeskattningen, vilket kan få verkan redan 1952.

Man får sålunda räkna med vissa reduktioner av statsinkomsterna, men till detta kommer också att man nog, trots all strävan till sparsamhet, måste räkna med ökade statsutgifter i inte så ringa utsträckning. Den lättnad i kommunalbeskattningen som avses genom de höjda ortsskattdrag, vilka enligt riksdagens

beslut skola träda i kraft fr. o. m. nyåret 1952, kommer att ställa inte så obetydliga krav på statskassan redan för budgetåret 1951/52. Vidare får man räkna med betydande automatiska utgiftsstegringar samt sannolikt utökade tillägg till statstjänarnas löner, höjda tillägg till folkpensionärerna och måhända ökade kostnader för försvaret m. m.

Det är ju inte lätt att säga vad dessa inkomstbortfall å ena sidan och ökade utgifter å den andra tillsammans kunna betyda. Vi ha emellertid i vår reservation beräknat det till sammanlagt omkring 550 miljoner kronor, vilken summa alltså utgör dels minskade intäkter, dels ökade utgifter för staten. Å andra sidan får man naturligtvis räkna med vissa besparingar och inkomstökningar. En avveckling enbart av de genom devalveringen införda subventionerna medför således en besparing på omkring 100 miljoner kronor. Det förefaller vidare möjligt att räkna med att subventionerna på livsmedel kunna reduceras steg för steg under kommande år.

När det sedan gäller frågan om möjligheterna till inkomstökning för staten måste ju den ökning, som följer av nationalinkomstens stegring, om denna får fortgå på normalt sätt, tillmätas den största betydelsen. Denna ökning kommer att röra sig om avsevärda belopp. I den mån subventionernas avveckling medför en allmän höjning av inkomstnivån, kommer statskassan också att er hålla ökade skatteintäkter till icke ringa belopp utöver vad som blir resultatet av den förut berörda normala kvantitativa expansionen inom näringslivet.

Summan av besparingar och inkomststegringar har av oss i vår reservation angivits till omkring 450 miljoner kronor. I jämförelse med budgetåret 1950/51 skulle alltså för budgetåret 1951/52 budgetöverskottet minska med omkring 100 miljoner. Då emellertid överskottet för 1950/51 kan beräknas till över 100 miljoner eller, som vi uppskat-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

tat det, till 135 miljoner även efter den skattesänkning som vi föreslå, skulle det ändå vara möjligt att uppnå en balanserad budget för budgetåret 1951/52.

Jag har för min del mycket summariskt rört vid denna fråga om det statsfinansiella läget och de möjligheter, som föreligga för budgetåret 1951/52. Det är självklart att alla beräkningar för framtiden måste vara osäkra. Det belopp, varmed en förändring i den ena eller den andra riktningen kan komma att göra sig gällande, får dock ses mot bakgrunden av att det här gäller en budget av mycket avsevärd storleksordning, nämligen 5 000 miljoner.

Mot förslaget om en procentuell sänkning av inkomstskatten kommer väl nu som i följd att riktas den anmärkningen, att skattelättnaden blir mycket obetydlig i kronor räknat för de lägre inkomstgrupperna. Den kommitté, som utarbetade de nu gällande skatteskalorna, tänkte sig att uttagningsprocenten skulle kunna variera mellan 110 och 90. Kommittén, där som bekant herr Wigforss var ordförande, räknade med att man, när de nya skalorna skulle börja tillämpas, skulle uttaga 110 procent av grundbeloppet. Sedan föreslog emellertid herr Wigforss att uttagningsprocenten skulle stanna vid 100. Man företog alltså en sänkning med 10 procent över hela linjen, och detta betraktades nog då som en förtjänstfull åtgärd av samma personer, som nu måhända klandra en liknande sänkning.

Om man emellertid vill en skattesänkning, synes det mig vara helt naturligt, att man använder sig av det sätt som konstruktionen av vårt skattesystem förutsätter och som man också vid dess tillkomst tänkte skulle vara möjligt.

En procentuell sänkning är för övrigt kanske inte så orimlig. Man har ju ofta, med all rätt, från många håll anmärkt på den orimligt höga marginalskatten och framhållit dess ogynnsamma verkningar på arbetslust, företag-

samhet och sparande. Denna marginalskatt är ingenting annat än följden av den starka progressiviteten i skatteskalorna. En sänkning av skatten, som inte vore procentuell, skulle därför innebära, att progressiviteten underginge en ytterligare stegring, vilket väl ändå inte kan betraktas som riktigt. Jag vill för övrigt också erinra om att slutresultatet av de skattesänkningar — direkta och indirekta — som företagits efter kriget, den nu av oss föreslagna inräknad, dock är att den procentuella sänkningen av skatten är mångdubbelt större i de lägre inkomstgrupperna än i de högre.

Givetvis är frågan om en rimlig avvägning av skattetrycket inte löst om, som jag tycker rimligt är, en viss sänkning av inkomstskatten nu skulle beslutas. När det gäller den direkta beskattningen anmäla sig ju också andra problem; där möta vi frågan om den årliga förmögenhetsskatten, en mycket allvarlig sak, frågan om arvs- och kvarlåtenskapsskatten m. m.

Men vad som redan nu bör kunna göras hänför sig uppenbarligen till inkomstskatten. Den gynnsamma effekten även av den av oss föreslagna åtgärden bör inte underskattas. Inte minst bör den psykologiska effekten av att skatdragarna finge känna, att det även då det gäller den direkta statsskatten sker en vändning, tillmätas stor betydelse.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den reservation, som vid detta betänkande fogats av herr Elon Andersson m. fl.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag konstaterar med mycket stor tillfredsställelse det uttalande herr Sandberg inledde sitt anförande med, nämligen att alla vilja vi sträva fram emot skattesänkningar. Det skulle vara önskligt att vi nu kommit så långt, att vi inte behövde uppdelas i *skattesänkningssvänner* av första och

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

andra klassen samt *skattesänkingsmotståndare* under *alla* förhållanden. Det är, herr talman, som sagt med tillfredsställelse jag stryker under detta herr Sandbergs uttalande.

Det är självfallet, att när utskottet haft att ta ställning till Kungl. Maj:ts proposition angående skatteuttagsprocenten för nästkommande budgetår, har utskottet icke kunnat avstå från dels att se på utfallet under innevarande budgetår, dels att också kasta blicken en liten smula framåt för att se, hurudant läget då blir.

Utskottsmajoriteten — jag skulle kanske kunna säga den mycket övervägande delen av utskottets ledamöter, vilket parti de än tillhöra — har ansett detta vara överensstämmande med den uppgift som tillkommer bevillningsutskottet. När vi i fjol hade att fastställa budgeten, räknade vi med ett överskott på 679 miljoner kronor. Däri lågo då extraskatterna på i runt tal 500 miljoner kronor. Av dessa extraskatter försvinna nu 50 miljoner på pappersskatten och 80 miljoner på bensinskatten för ett halvt år, summa 130 miljoner kronor, men återstoden eller ca 370 miljoner går ändock in i den budget vi skola fastställa för nästa år. Av budgetöverskottet på 679 miljoner kronor — för att nu räkna som herr Ohlin begärde att utskottet skulle räkna, när vi behandlade bensinskatten — återstår således endast 200 miljoner kronor. Det är det resultat som är uppnått under det budgetår, av vilket det nu kvarstår en månad.

Den inkomstberäkning, som Kungl. Maj:t har förelagt riksdagen i proposition nr 237, upptog ett från 472 till 221 miljoner reducerat budgetöverskott. Vi veta att det genom jordbruksregleringen tillkommit en ytterligare utgift på 61 miljoner kronor. Bevillningsutskottet räknar därför med att överskottet för nästa budgetår skall kunna beräknas till i runt tal 160 miljoner kronor. Jag skulle tro att när den slutliga riks-

staten föreligger, kommer det att ligga någonstans mellan 158 och 159 miljoner kronor. Om allenast något skulle inträffa av det som inträffat under nu löpande budgetår, kan ju den summan inte anses vara särskilt stor. Vi veta att lönestoppet skall upphävas den 1 januari. Vi veta ingenting om vad det kommer att föranleda av ökade utgifter för staten, men att det kommer att medföra väsentligt ökade utgifter, därom kunna väl knappast råda några som helst delade meningar.

Nu sägs det, att om man följer folkpartiets linje, så betyder det — på grund av att endast två skatteterminer infalla under den delen av budgetåret — inte mer än att man får räkna bort 50 miljoner kronor. Vi ha en annan uppfattning i bevillningsutskottet. Av de tekniska anordningar, som riksdagen har genomfört på detta område och som hänga samman med källskattereformen, följer att man inte under ett löpande kalenderår kan byta uttagsprocent utan måste behålla den under hela kalenderåret. Därför måste det vara rimligt, när man talar om en skattesänkning, att inte bara ha för ögonen de 50 miljonerna. Om vi också skulle ägna en blick åt det budgetår som följer därefter har det klart framgått, att vi inte komma ifrån ökade utgifter. Det är detta som föranlett denna tveksamhet hos bevillningsutskottet att vidta åtgärder, som skulle försätta oss i ytterligare svåra situationer, som inte nu kunna överblickas.

Vi ha, herr talman, i 1949 års skatteutredning sökt oss fram efter vad man kallat ramen för de statliga utgifterna. Kanske det var en uppgift som var dömd att misslyckas i förväg, och jag vågar nästan säga i detta nu, att det är en uppgift som skatteutredningen kommer att gå bet på. Ty om man över huvud taget skall kunna åstadkomma någonting i detta sammanhang måste det förutsätta en allmän sänkning av statens utgifter. Skatteutredningen har

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

också ansett sig böra gå den vägen att den under de närmaste dagarna upp- vaktar finansministern med en fram- ställning, att finansministern skall all- varligt tillråda alla ämbetsverk och in- stitutioner i detta land, som ha anspråk på att åtnjuta anslag ur statens kassor, att söka pressa ned utgiftskraven.

Om det inte lyckas med denna åtgärd, om vi inte alla söka medverka i detta arbete, inte bara ämbetsverk, inte bara olika organisationer, utan även departementschefer, även riksdagen och även kommittéer och utredningar, vilka sistnämnda många gånger för sin prestige inte kunna avstå från att lägga fram nya förslag till miljonrullning, så kan jag förklara för damerna och her- rarna, att då äro under överskådlig tid alla möjligheter till skattesänkningar i detta land uteslutna.

Detta är den brutala sanningen, och den komma vi inte ifrån. Nu hoppas jag att det skall vara möjligt att komma fram ett stycke på denna väg. Jag har inte uppgivit allt hopp att man i detta avseende skall kunna nå fram till vissa resultat. Men om man befinner sig i ett läge, där osäkerheten vilar över det hela — jag ber att få påpeka att herr Sandberg själv konstaterade, »att alla beräkningar här äro osäkra» — vad gör man då? Då iakttar man, enligt bevillningsutskottets uppfattning, försik- tighet i sitt handlande. Det är vad bevillningsutskottet gjort i detta avseende, när det har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag om att uttagningsprocenten skall stanna vid 100, såsom den har varit sedan 1947.

Jag skall, herr talman, inte förlänga denna debatt utan nöjer mig med vad jag här anfört. Jag ber att få hemställa om bifall till bevillningsutskottets här föreliggande förslag i vad det gäller så- väl klämman som motiveringen.

Herr SANDBERG (kort genmäle):
Herr talman! Man kunde av herr Ols-

sons i Gävle framställning i första de- len av hans anförande få den uppfatt- ningen, att vi från vårt håll förbisett det förhållandet, att om man bestäm- mer en viss uttagningsprocent för skat- ten under första halvåret av ett kalen- derår, måste man också räkna med att den skall bli gällande under det senare halvåret. Det ha vi inte gjort, utan både i mitt anförande och i vår reserva- tion har framhållits, att man också måste ta hänsyn till resultatet för det kommande budgetåret, alltså inte bara till de 50 miljonerna, som komma att belasta nästkommande budgetår genom den av oss föreslagna skattesänkningen, utan man måste också räkna med verk- ningarna för budgetåret 1951/52. Det var egentligen detta jag ville säga nu.

Sedan vill jag gärna instämma i herr Olssons uttalanden om nödvändigheten av att här söka åstadkomma besparing- ar för att möjliggöra skattelättnader. Vi ha också i vår reservation pekat på just den saken såsom synnerligen vik- tigt och ha även angivit åtskilliga möj- ligheter i den vägen.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle):
Herr talman! Jag vill bara anmärka till herr Sandbergs yttrande, att jag inte har påstått, att han förbisett detta. Men det betyder ju att man har att räkna med ytterligare 150 miljoner kronor under nästa budgetår.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det finns egentligen ingenting att säga om den fråga, som här behandlas med av- seende på budgetåret 1950/51, som inte redan har sagts i den diskussion som ägde rum rörande sänkning av bensin- skatten. Därför skall jag inte här på nytt upprepa vad jag härvidlag har an- fört utan bara fästa uppmärksamheten på och understryka betydelsen av att det blir en reell balansering av budge- ten även under nästa budgetår med hänsyn till det ovissa läge, vi fortfa-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

rande befinna oss i, och att vi inte skola betrakta det såsom en nackdel om det uppstår någon liten överbalansering.

Jag säger detta med hänsyn till att för nästa budgetår innebär folkpartiets förslag en skattesänkning på 50 miljoner kronor i förevarande fall, under det att bensinskatteförslaget innebär en sänkning på 80 miljoner — det finns onekligen där en liten skillnad. Det starkaste skälet emot folkpartiets förslag i dag hänför sig emellertid inte till dess verkningar för budgetåret 1950/51 utan till dess verkningar under det därpå följande budgetåret, 1951/52. Från folkpartiets sida har i reservationen lagts fram en förhandsprognos rörande statsfinansernas ställning under det nämnda budgetåret. En sådan förhandsprognos har också gjorts upp i finansdepartementet, och jag måste säga att de båda prognoserna skilja sig högst väsentligt.

Om jag då vill närmare undersöka, vad som är den största anledningen till att prognoserna avvika från varandra, finner jag det bero på att man i folkpartiets prognos inte har tagit hänsyn till en särskild omständighet, som föreligger för budgetåret 1950/51. Det är nämligen så, att under detta budgetår få vi en osedvanligt hög inkomst till staten av inkomstskatten, en större inkomst än normalt. Detta hänger samman därmed att medan enligt de grundläggande bestämmelserna för källskatteuppbörden kvars-katten skall betalas under påföljande uppbördsårs två första skatteterminer, ha vi nu under två år fattat beslut om att kvars-katten får betalats under en åttamånadersperiod. Men för budgetåret 1951/52 är detta icke föreslaget, och från regeringens sida har man icke tänkt föreslå, att uppbörden av kvars-katt skall utsträckas, utan den kommer att helt inflyta under 1951 års första halvår. Detta betyder att för budgetåret 1950/51 få vi dels kvars-katteinkomster på hösten i år,

hänförande sig till 1949 års taxering, och dels få vi kvars-katt under de två första terminerna under uppbördsåret 1951, hänförande sig till 1950 års taxering, varvid hela kvars-katten faller på de två terminerna.

Detta innebär brutto, att inkomstskatten kommer vid lika förhållanden att under budgetåret 1951/52 ge ca 200 miljoner kronor mindre än den är beräknad att ge 1950/51. Det blir inte en lika stor minskning av statsinkomsterna, på grund av vissa förhållanden mellan stat och kommun, som jag inte närmare skall gå in på, men man kan under alla förhållanden räkna med att utfallet av inkomstskatten för budgetåret 1951/52 kommer att med minst 100 miljoner understiga utfallet för budgetåret 1950/51.

Om man tar hänsyn till detta, vilket är en realitet som man inte kan komma förbi, och om man vidare utgår ifrån att det kommer att bli höjda löner för statstjänstemännen och höjda pensioner för folkpensionärerna genom indextilllägg, kan man givetvis tänka sig att de ökade statsutgifter, som härigenom uppstå, komma att kunna täckas av den större skatteinkomst, som kommer statsverket till del på grund av att det blir en allmän inkomststegring och därmed också en allmän ökning av de till staten flytande skattemedlen. Man kan göra gällande, att inkomsterna komma att bli större än utgifterna. Men det kanske också blir så, att statstjänstemännen komma att få något större lönehöjningar än som motsvara den genomsnittliga inkomststegringen med hänsyn till omständigheter, som vi alla känna till. Därför är det klokast att räkna med att dessa två poster komma att något så när balansera varandra.

Med utgångspunkt från dessa två fakta och de beräkningar vi i övrigt kunnat göra innebär vår prognos, att det trots allt skulle bli ett budgetunderskott för budgetåret 1951/52 på 140 miljoner

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

kronor, detta med bibehållande av 100 i uttagningsprocent. Skulle riksdagen besluta att sänka uttagningsprocenten till 90, kommer detta underskott att stiga till 290 å 300 miljoner kronor.

Jag för min del har inte tappat modet. Jag tror det skall vara möjligt att, trots det ogynnsamma läge som är för handen, med de utgångspunkter som jag har — alltså med bibehållande av uttagningsprocenten vid 100 — ändå uppnå budgetbalansering för 1951/52. Men det är enligt mitt sätt att se absolut uteslutet att göra detta, om uttagningsprocenten sänkes. Jag vill fästa uppmärksamheten på att om folkpartiet tar hänsyn till den särskilda omständighet jag har påpekat och som kommer att leda till en minskning av skatteinkomsten för staten på åtminstone 100 miljoner kronor, så kommer även den mycket sangviniska prognos, som folkpartiet lagt fram, att visa ett underskott med dessa 100 miljoner. Det behöver väl inte sägas mera här för att det skall vara klart, att det finns icke någon möjlighet att få budgeten för 1951/52 att balansera, om man sänker uttagningsprocenten med tio enheter.

Detta kan vara beklagligt och är det också, därför att det är ju riktigt, som man här säger, att det vore bra om vi kunde åstadkomma en skattesänkning. Våra skatter äro höga, och det skulle vara nyttigt ur många synpunkter, om vi kunde sänka dem, men det är inte mycket att göra åt saken. Vi ha ännu icke kommit riktigt i botten beträffande statsfinanserna, vilket hänger samman med inkomststoppet och stabiliseringspolitiken. Statsfinanserna komma en smula i efterhand, och det kommer att ta någon tid, innan vi få kännning av en förändring, som jag tror skall komma. Även om herr Olsson i Gävle har rätt i att vi måste iakttaga allra största sparsamhet och säkerligen också bli nödsakade att minska många statsutgifter för att det skall kunna bli några reella skattesänkningar, så anser jag

inte att det på längre sikt är hopplöst att tänka sig en skattesänkning. Men jag vill säga att det är ganska meningslöst att resonera om det i dag, ty det är som det är. Det kommer icke att bli möjligt att få balans i budgeten för 1951/52, om skatteprocenten i dag sänkes.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Det kan ju hända att jag inte uppfattat finansministerns framställning rätt, men jag har behov av att ge uttryck åt den tanken, att om det genom en ändring i uppbördssystemet blir en större statsinkomst på i övrigt samma skatteunderlag för budgetåret 1950/51 än för budgetåret 1951/52, borde väl detta kunna utjämnas på något sätt, så att denna omständighet inte skall behöva innebära ett avgörande skäl mot en skattesänkning under budgetåret 1951/52.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Sandbergs yttrande påpeka att den högre inkomst, som förändringen i inbetalningen av kvars-katten medför, har tagits i betraktande vid beräkningen av inkomsterna för budgetåret 1950/51.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Jag skall börja med att uttrycka min tillfredsställelse över det uttalande herr Sandberg gjorde i sista delen av sitt inlägg, då han, i olikhet med vad folkpartitidningarna hittills ha gjort, inte ville kritisera oss, som vid detta tillfälle inte kunna gå med på en skattesänkning. Jag hoppas, att resultatet av denna debatt skall bli, att vi kunna resonera sakligt om detta spörsmål utan att det skall behöva påstås, att det här är fråga om motvilja mot skattesänkning från deras sida, som inte nu vilja gå med på en sådan.

Det är givet att, innan utskottet gick att fatta beslut i denna fråga, hade man

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

mycket noga undersökt möjligheterna att åstadkomma skattesänkning. För oss har det emellertid stått fullständigt klart, att sådana möjligheter inte föreligga i dagens läge. Vi ha, både herr Sandberg och jag, vid vårt arbete i skattekommittén kommit till den uppfattningen, att man måste vidta ganska långt gående åtgärder för att kunna genomföra en skattesänkning, och i avvaktan därpå vågar det parti jag tillhör inte föreslå någon sådan. Budgetöverskottet, som har sjunkit från beräknade 679 miljoner kronor i fjol till 472 miljoner kronor vid början av årets riksdag, har nu ytterligare krympt samman till omkring 160 miljoner kronor. Även om det verkliga budgetöverskottet skulle, såsom herr Olsson i Gävle här sade, bli omkring 160 miljoner kronor, måste man ändå ha klart för sig, att detta budgetöverskott inte är ett överskott i statsbudgeten i den meningen, att det härstammar från inkomstskatten, från förmögenhetsskatten o. s. v., utan att det har tillkommit genom den höga bensinskatten. Riksdagen har emellertid uttryckligen sagt, att de medel, som inflyta genom bensinbeskattningen, skola komma till användning för vägväsendets finansiering. Nu hör jag, att finansministern och även utskottets ordförande inte ha räknat på det sättet, men det är ju ett faktum, att riksdagen har så beslutat, och även om man nu tar dessa medel i anspråk, blir ju följden, att budgeten kommer att stå i skuld till vägväsendet med detta belopp.

Vårt vägväsen har, som jag haft anledning framhålla vid flera tillfällen, försummats i mycket hög grad. Jag är övertygad om att det behövs krafttag på detta område. Frågan är var man skall ta medel till detta. Jag läste i en folkpartitidning i går: »Vägarna ett dystert kapitel. Fem å sju miljarder kronor skulle uppskattningsvis gå åt för att sätta vägarna i det skick som fordras för närvarande.» De medel, som ha influtit i bensinskatt, har man tagit i an-

språk för statsfinansiella ändamål på annat sätt, och nu har man kvar ett litet belopp, och det vill man nu utnyttja genom att ta det i anspråk för att åstadkomma en sänkning av inkomstskatten. Man tar ingen hänsyn till att dessa medel ha kommit till genom en högre beskattning av våra trafikmedel eller att fiskarbefolkningen, som förbrukar bensin, har fått ta del i betalningen av denna skatt. Det kan ju inte vara rimligt att vidta en skattesänkning med användande av sådana medel.

Motionärerna och reservanterna från folkpartiet ha beräknat, att man skall få en fortgående inkomststegring, och på grundval härav anser man det vara möjligt att nu åstadkomma en skattelindring. Jag skulle bara vilja fråga: Ha vi inte de senaste åren alldeles för mycket spekulerat i sådana inkomststegringar? Är det inte därför, som vi i dagens läge befinner oss i den situationen, att vi ha det mycket trångt på det ekonomiska området? Herr Ohlin sade ju i går, när det talades om uppsägning av det ryska handelsavtalet, att vi hade bedömt vårt läge alltför optimistiskt. Man vill fortsätta att bedöma läget optimistiskt under alla förhållanden och därpå bygga möjligheter att åstadkomma en skattesänkning, men jag är inte så övertygad om att utvecklingen kommer att gå enbart i den riktningen. Vissa tecken tyda på att vi nått toppen för närvarande. Vissa tecken ge sig till känna, som tyda på att vi kanske kunna motse en stiltje eller rent av en nedgång i den gemensamma nationalinkomsten. Detta sammanhänger i mycket hög grad med förhållandena ute i världen. Det sammanhänger med vår deklarerade vilja att gå in för det fria handelsutbytet mellan länderna med de följder, som det kan komma att ha med sig. Jag tror, att det är klokt att inte spekulera i framtiden och därpå bygga möjligheter till en skattesänkning. Jag tror att det är klokare att avvakta utvecklingen och därvid i första hand in-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

rikta sig på att söka beskära en del utgifter.

Vi ha, som utskottets ordförande här talade om, inom skattekommittén kommit till den uppfattningen, att det i dagens läge inte finns någon möjlighet att sänka skatterna, om man inte vill vidta ganska långt gående åtgärder för att åstadkomma minskning av statsutgifterna. Om folkpartiets representanter i skatteutredningen hade velat tala om för sitt parti, att man biträdde en sådan uppfattning, kanske vi hade kunnat vara eniga även på denna punkt i dag.

Jag har, herr talman, inte anledning att i detta läge uppehålla mig vid några detaljer. Utskottets ordförande och finansministern ha ju nyss ganska utförligt belyst vårt ekonomiska läge och möjligheterna för en skattesänkning. Jag kommer därför att yrka bifall till den kläm, som utskottet har kommit till. Men jag vill innan dess säga, att det är vår förhoppning — jag hoppas, att denna mening delas av de vidaste kretsar i riksdagen — att man vid den utredning, som 1949 års skattekommitté verkställer, skall komma fram till ett resultat, som gör det möjligt att åstadkomma en verklig skattelättnad. Denna hör i så fall inte omfatta enbart inkomstskatten. Vi ha många andra trängande behov när det gäller en skattesänkning, och vi ha många uppgifter som vänta oss. Vi fattade i förrgår ett beslut om compensation till kommunerna för den minskade inkomst, som kommunerna få genom det höjda ortsavdraget. Där finns otvivelaktigt plats för en bättre compensation. Förmögenhetsbeskattningen, som numera allmänt erkännes vara för hård, drabbar också, särskilt på grund av penningvärdets fall, hårdare än som kanske var avsett. Komma därtill genom ny taxering stegrade fastighetsvärden, blir naturligtvis denna skatt ännu mera betungande. Detta är ett par exempel på ändringar som man behövde vidta.

Vi ha inte kunnat godta utskottets motivering för en skattesänkning. Vi ha velat, kanske litet hårdare än utskottet, trycka på nödvändigheten för de enskilda medborgarna, nödvändigheten för spararna, som vilja försörja sig och sin familj och försöka lägga undan ett sparkapital, att kunna få möjlighet att komma fram till bättre förhållanden. Det är därför som jag, herr talman, ber att, samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets kläm, i fråga om motiveringen få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Velander m. fl.

Häruti instämde herr *Vigelsbo*.

Herr SANDBERG (kort genmäle):
Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd var inne på frågan om bilskattemedlen, och jag vill därför bara med några korta ord beröra den saken. Jag delar hans uppfattning, och det gör också vårt parti, att bilskattemedlen skola användas för vägarna. Jag delar även hans mening, att det härvidlag finns stora och eftersatta behov, som måste tillgodoses. Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på att vi i vår reservation ha pekat på att även om vårt yrkande om en minskning av den extra bensinskatten för nästa budgetår skulle ha bifallits, och alltså endast ett överskott av 17 miljoner kronor skulle ha funnits utöver vad riksdagen redan beslutat avräkna mot bilskattemedlen för nästa år, skulle det ha funnits rum för den skattesänkning för nästa budgetår som vi föreslagit.

Finansministern betonade, att problemet om en skattesänkning dock inte hänför sig till nästa budgetår utan till budgetåret 1951/52. I de kalkyler vi sökt göra ha vi för budgetåret 1951/52 givetvis räknat med att den extra bensinskatten inte skulle utgå. Då skulle sålunda i bensinskatt inflyta 320 miljoner kronor. För nästa år ha vi till vägnarna anslagit 303 miljoner kronor att avräknas mot bilskattemedel. Jag vill

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

gärna tänka mig, att man för budgetåret 1951/52 kommer att ta allt som inflyter i bilskattemedel till vägarna, alltså hela 320 miljoner.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Mitt resonemang i detta fall rör sig ju om den extra bensinskatten, som undan för undan har dragits in och använts i statsbudgeten. Jag tror nog, att herr Sandberg och jag äro ganska överens om att vi behöva bilskattemedlen till vägarna, men jag hoppas också, att vi äro ganska överens om att ifall staten en gång tagit hand om dessa pengar, blir det ganska svårt att få dem tillbaka till vägarna.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Även jag vill gärna skänka herr Sandberg ett erkännande för hans vilighet att här framhålla det oriktiga i att söka dela upp oss i skattesänkare av den ena eller andra digniteten. Verkligheten är ju den, att vi nog alla i denna församling äro besjälade av samma åstundan att sänka skatterna. Trycket är ju, som många gånger under de senare åren framhållits, sådant att det inte behöver råda några delade meningar därom. Vad vi tvista om äro de möjligheter som föreligga att i den nu aktuella situationen nå fram till denna skattesänkning. Jag skulle vara tacksam, om herr Sandberg kunde medverka till att något av de strävanden till ett objektivt bedömande av dessa spörsmål, som herr Sandberg lagt i dagen, även kunde få sätta sin prägel på den propaganda i skattefrågan, som med all sannolikhet herr Sandbergs meningsriktning kommer att bedriva, i varje fall utanför detta rum.

Vad nu folkpartiets förslag beträffar erinra vi oss alla, att det har sin upprinnelse i den motion, som från folkpartiets sida väcktes vid riksdagens början, en motion, som gick ut på en sänkning av uttagningsprocenten med 10, alltså från 100 till 90. Förutsätt-

ningen för den sänkningen angavs emellertid uttryckligen i motionen 1: 315 vara det budgetöverskott på omkring 470 miljoner, som det i den då framlagda statsverkspropositionen kalkylerades med. Det är mot bakgrunden av det budgetöverskottet, som man har att betrakta folkpartiets förslag till skattesänkning. I dag veta vi alla, att största delen av detta budgetöverskott är borta med vinden. Därmed har ju också den motivering, som budgetöverskottet utgjorde för folkpartiets skattesänkingsförslag, bortfallit. Jag tror att den betydande folkpartitidning här i Stockholm, som häromdagen betecknade resonemanget i folkpartimotionen i denna del såsom varande icke realistiskt, har rätt. Men var resonemanget i motionen inte realistiskt, så är resonemanget i den reservation, som folkpartiledamöterna i bevilningsutskottet här ha avlämnat, ännu mindre realistiskt. Detta mitt omdöme tror jag inte att jag här behöver utveckla närmare. Jag tror att det kan räcka med att hänvisa till det ganska korta, men som jag tycker mycket talande meddelande, som finansministern lämnade här för en stund sedan. Den mening, som kommit till uttryck i folkpartireservationen, har enligt min bestämda uppfattning inte tillbörlig relevans till det statsfinansiella läget, sådant det för ögonblicket gestaltar sig. Jag skall härmed lämna den sidan av problemet.

Jag skulle så, herr talman, gärna vilja anknyta till något av vad bevilningsutskottets ärade ordförande här var inne på. Han framhöll mycket starkt — och man har ävenledes gjort det i skattekommittén, vars ordförande han är — att, om det över huvud taget skall vara någon mening med det arbete, som denna utredning har sig ålagt, nämligen att komma fram till ett förslag om skattesänkning, är en oundgänglig förutsättning härför inte endast en mycket långt driven aktsamhet från statsmakternas sida i fråga om *nya* utgifter, utan också

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

en ny mentalitet, som tager sig uttryck i en allvarlig strävan att undersöka, huruvida man inte kan sänka även *nu* utgående anslag.

Jag tycker, herr talman, att det inte kan vara alldeles ur vägen, att vi vid ett tillfälle som detta, då vi diskutera en fråga av en så dominerande betydelse som skattefrågan är i dagens läge, konfrontera oss själva med vad vi litet till mans ha varit med om att besluta de senare åren. Jag skall bara beröra en sådan sektor som den, som gäller den statliga administrationen. Jag skall inte anklaga någon — vi sitta nog i glas-huset de flesta av oss, om vi vilja vara uppriktiga mot varandra — men det kan vara nyttigt för oss att ett ögonblick fundera över vad vi mer eller mindre allesammans medverkat till. Vi fingo förra året 1949 års rationaliseringsutredning. Den framlade för en tid sedan sitt första betänkande. I detta betänkande räknar rationaliseringsutredningen upp en del, som den säger, av under senare åren inrättade verk och myndigheter. Det är nästan förbluffande att nu ställas inför denna katalog över vad vi ha varit med om.

Rationaliseringsutredningen räknar upp följande myndigheter, som tillkommit under de senaste åren, nämligen riksåklagarämbetet, arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen med länsarbetsnämnderna, bostadsstyrelsen med länsbostadsnämnderna, civilförsvarsstyrelsen, luftfartsstyrelsen med luftfartsverket, statens biltrafiknämnd, skogsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök, försvarets fabriksstyrelse och krigsmaterielverket. Flera av de uppgifter, som nu handläggas av ett särskilt ämbetsverk, sköttes förut av en byrå inom ett äldre verk. Arbetarskyddsfrågorna hörde under riks försäkringsanstalten, fiskeriärendena under lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsfrågorna under socialstyrelsen, för att nu nämna några exempel. Jag har, herr talman, inte till hands

några uppgifter om hur många generaldirektörer vi för närvarande ha, men det är åtskilliga tiotal, och jag tror, att det är rätt som det sagts från något håll, att för ögonblicket råder full inflation i generaldirektörstitlar.

Beträffande åtskilliga stora uppgifter och beslutade omläggningar på grund av olika reformer tror jag att man kan säga, att de dragit betydligt större kostnader än som voro beräknade, när vi fattade beslut om dem. Det förekommer vidare inom den statliga verksamheten inte så sällan att utredningsarbeten av väsentlig omfattning igångsättas utan att vara oundgängligen erforderliga. Härvidlag kan det tagas initiativ från administrationens sida, men vi här i riksdagen ha ett stort ansvar på denna punkt. Hur ofta observera vi nämligen inte, hurusom ambitiösa riksdagsmän komma med det ena eller det andra uppslaget, och hur ofta observera vi inte, hurusom ambitiösa utskottsordförande i sin begripliga strävan att ena sina respektive utskott till en något så när samstämmig uppfattning gärna kompromissa ihop det hela till en utredning? Det låter så oskyldigt med detta tal om en utredning; man kan ju alltid besluta en utredning, heter det. I många fall är Kungl. Maj:t klok nog att stoppa de sålunda framkomna utredningskraven i en låda, men andra utredningar måste effektueras, och detta kostar pengar. Det som emellertid är det mest betänkliga med den oerhörda ansvällningen av utredningsväsendet är att detta komplex av utredningar berövar statsförvaltningen massor av högt förtjänta ämbetsmän, som skulle kunna göra bättre nytta i sina ordinarie befattningar än som sekreterare, experter eller biträden i utredningsarbetet.

Nu säger kanske någon: Vi ha beaktat dessa problem; vi ha ju tidigare uttalat oss om nödvändigheten av besparingsaktioner. Ja, mina damer och herrar, visst ha vi det. Under åren 1941—1943 hade vi en besparingsutredning.

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

Men vad blev resultatet i besparingsavseende? Jo, utredningen i fråga gav uppslaget till ett särskilt organ för organisationsundersökningar inom statsförvaltningen. Det kom till stånd 1944 och fick namnet statens organisationsnämnd. Dess uppgift anges vara att tillvarata de besparingar i fråga om personal och kostnader, som kunna vinnas genom rationalisering av arbetet i statens olika verk. Nu har man emellertid fått den uppfattningen att det inte kommit så förfärligt mycket av positivt värde från statens organisationsnämnd, och så har man tillsatt ett nytt organ. Genom beslut den 22 april 1949 tillkallades 1949 års rationaliseringsutredning. Dess uppdrag blev, som det hette, att framlägga förslag om effektivisering av rationaliseringsverksamheten inom statsverksamheten. Många menade, att man skulle kunna översätta denna en smula svårbegripliga sats så, att meningen skulle vara den att rationaliseringsutredningen skulle rationalisera rationaliseringsverksamheten. Jag vill inte bestrida värdet av vad som härvidlag kunnat göras, men jag tror, att vi allesammans måste säga oss, att statsfinansiellt sett något särskilt imponerande resultat inte hittills varit att registrera.

Det är enligt min åsikt ganska meningslöst att tala om skattesänkning utan att samtidigt tala om sparsamhet med statens utgifter. Vi kunna inte med den ena handen öka utgifterna och samtidigt med den andra sänka skatterna; det finns ju ett oupplösligt samband mellan dessa två problem. Jag anser det vara ett kategoriskt imperativ för statsmakterna att söka få utgifterna under kontroll. Men härför fordras enligt min mening, såsom jag antydde för ett ögonblick sedan, på många håll — ja, jag skulle vilja säga på alla, för att nu inte här apostrofera någon särskild — en ny mentalitet. Det gäller inte bara att tills vidare säga nej till nyheter utan också att undersöka möjlighe-

terna till besparingar i fråga om olika nu utgående anslag. Ibland, herr talman, har jag det intrycket att de nästan astronomiska tal, som vi numera här i riksdagen röra oss med, faktiskt hålla på att trubba av vår reaktionsförmåga. Det är de stora talens mystik, som på något underligt sätt fångat oss. Förr talade man i denna församling om kronor och ören, nu tala vi inte i kronor och ören utan i siffror. Vi ha vant oss vid under en rätt lång följd av år här i riksdagen — jag har själv varit med om det i betydande utsträckning — att nästan endast säga ja. Nu tvingar oss en hård nödvändighet, vilket ju gång på gång den senaste tiden illustrerats från statsrådsbänken, att åter ta i anspråk det ibland i politiska sammanhang något missaktade ordet nej. Uppvaknandet har kanske kommit en smula sent, men vi få hoppas, att det inte kommit för sent.

Jag har, herr talman, väsentligen uppehållit mig vid sparsamhetskravet. Jag anser nämligen — och jag har försökt ge uttryck åt den meningen — att det är så utomordentligt viktigt att vi inskräpa detta, att det kan ha varit motiverat att bereda ett så pass stort utrymme häråt, som jag nu gjort.

Vad sedan högers inställning till det aktuella skattesänkingsproblemet beträffar kan jag hänvisa till vår reservation, som är gemensam med bondeförbundets. Vi äro nog lika goda vänner av en skattesänkning som trots någon annan, men, såsom vi uttryckt saken: Vi äro inte vänner av en provisorisk skattesänkning. Vi vilja ha en rationell och varaktig sänkning av den direkta beskattningen, och vi vilja att denna sänkning inte bara skall beröra den statliga inkomstbeskattningen utan även andra former av den direkta beskattningen. Vi mena, att riktunkten för en dylik angelägen reform bör vara skattelättnad för alla. Nu äro våra blickar riktade på arbetet inom 1949 års skatteutredning. Med den erfarenhet

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

jag personligen har av ordförandens sätt att där driva arbetet tror jag, att det finns fog för den förhoppning, som jag här vill uttala, nämligen att denna skatteutredning skall bli i tillfälle att i så god tid avsluta viktiga delar av sitt arbete, att det skall kunna finnas möjlighet att inför 1951 års riksdag framlägga förslag, som kan ge svenska folket förhoppning om att det äntligen skall bli en nedgång i den hittills ständigt uppåtgående skattekurvan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Velander m. fl.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Jag förmodar att vi i denna diskussion äro överens om att inflationen medfört ett ökat skattetryck sedan man bestämde skatteskalorna 1947. Detta är en skatteskärpning, som icke är avsedd och icke är önskvärd. Detta är ett av de skäl, som vi inom folkpartiet åberopat när vi velat ha en snar skattesänkning till stånd, ja, ha den till stånd redan under nästa år. Jag förmodar också, att vi äro överens om att det är ett viktigt samhällsintresse, att den direkta statsskatten snarast möjligt sänkes. Vägen till framgång för dem som arbeta inom näringslivet är brantare nu än den var tidigare, då skattetrycket var mindre.

Om man då vill ha en sänkning redan nästa år av den direkta statsskatten, finns det ingen annan väg att gå än att vidta en ändring i skatteprocenten. Då måste man spela på detta instrument, som folkpartiet föreslår. Sedan gammalt ha vi i vårt land haft en helt eller delvis rörlig skatteskala — för närvarande helt rörlig — och man använder då som bekant skatteprocenten som budgetregulator.

I övrigt har herr Sandberg här utvecklat skälen för vårt yrkande i denna fråga, och jag behöver därför inte närmare ingå på dessa skäl. Jag skall

i stället beröra de invändningar, som här gjorts mot vårt förslag.

Herr Hagberg i Malmö sade, att han inte var någon vän av en provisorisk sänkning av inkomstskatten. Men i fjol var det ett annat ljud i skällan på högerhall. Då sade man, att man ville ha en provisorisk sänkning och skrev i sin reservation följande: »Det är emellertid nödvändigt att riksdagen i handling ger svenska folket fog för förhoppningen att skattetrycket kan minskas.» Och vidare: »Detta provisorium får icke fattas som ett föregripande av de pågående skatteutredningarnas resultat.» I reservationen från bondeförbundet ville man också i fjol gå in för en provisorisk skattesänkning i avvaktan på skatteutredningens resultat.

I övrigt har diskussionen i dag gällt det budgetära läget. Om man då riktar blicken på budgetläget för 1950/51 finner man att bevillningsutskottets majoritet räknar med ett budgetöverskott för nästa budgetår på 110 miljoner kronor efter 10 procents sänkning av inkomstskatten. Nu ha vi med hänvisning till den diskussion, som här gick av stapeln för fjorton dagar sedan, räknat upp denna summa till 135 miljoner kronor. Herr Sandberg har tidigare berört detta. Vi finna, att det för närvarande inte är särskilt angeläget att eftersträva ett högt budgetöverskott, utan att det i stället är angeläget att den enskilde får behålla mera. Därigenom befrämjas möjligheterna till enskilt sparande, något som vi anse mera värt än det statliga tvångssparandet. Nu tala bevillningsutskottet liksom reservanterna från högern och bondeförbundet om det osäkra läget, och i utskottsutlåtandet pekar man på att man under nuvarande budgetår inte fått det överskott som förväntats. Detta beror ju till en del på devalveringen och de subventioner, som följt i spåren på densamma. Men i vart fall torde man väl nu ha kommit in i mera normala förhållanden, då man kan göra något fastare beräkningar, och

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

jag skulle vilja uttala den förhoppningen att de sista årens erfarenheter i fråga om budgetutfallet skola ha gjort att regeringen gått försiktigare till verket när det gäller att upprätta staten för budgetåret 1950/51.

I såväl utskottets utlåtande som reservationen från högern och bondeförbundet talar man om de löneökningar, som troligen komma att uppstå vid årsskiftet för tjänstemännen. På den punkten erinra vi i vår reservation om att särskilt i den mån det blir allmänna löneökningar blir det ökade skatteinkomster. Om jag inte fattade fel, var också finansministern inne på detta resonemang. Medan man från bevilningsutskottets sida säger, att läget är osäkert, äro högerns och bondeförbundets talesmän, efter vad det förefaller mig, ännu mera angelägna i sin reservation att stapla upp hinder för denna provisoriska skattelättnad. Jag skulle vilja fråga högerns talesman, herr Hagberg i Malmö: Hur har man inom högern tänkt att man skall kunna från och med 1952 realisera högerns skattelättnadsprogram, som rör sig om en högre summa än den provisoriska sänkning som vi från folkpartihåll föreslagit?

Det upplystes i den debatt, som gick av stapeln här för fjorton dagar sedan, att den lättnad i familjebeskattningen, som man åsyftade inom högern, gick inte bara till beräknade 135 miljoner kronor utan till en summa av 200 miljoner. Kommer här till det förvärsavdrag man räknar med och dessutom den skattelättnad, som man vill ha för de ensamstående, måste högerns skattelättnadsprogram bli betydligt dyrare än det folkpartiet föreslagit. Då frågar man: Vad har högern väntat att det skall hända för underverk 1951 för att man under 1952 skall få rum för detta högerns skattelättnadsprogram?

Vad bondeförbundet beträffar nämnde herr Hedlund i Rådombeskrivningen, att också bondeförbundet hade ett skattelättnadsprogram. Det gick under

vissa förutsättningar ut på att man skulle lämna full kompensation åt kommunerna på grund av ortsavdragsreformen, vilket kostade ytterligare en summa av 130 miljoner kronor plus de 17 miljoner kronor man räknade med i form av ökade barnbidrag. Då är man emellertid också på bondeförbundets sida uppe i samma summa 1952, som vi yrkat i fråga om provisorisk skattelättnad under 1951. Det förefaller mig som om man på höger- och bondeförbundets håll varit angelägen att måla tavlan mycket mörk. Detta går emellertid knappast ihop med det yrkande man till sist ställer i reservationen, då man uttalar en förväntan »att 1949 års skatteutredning skall kunna i så god tid avsluta sitt arbete för översyn av skattefrågan i dess helhet, att därav föranledda förslag rörande en från grunden gående reformering av vårt skattesystem samt en därtill knuten bestående skattelättnad skola kunna föreläggas 1951 års riksdag». När jag ser på denna reservation förefaller den mig vara ett lapptäcke, där färgerna gå mycket dåligt ihop. Man talar nämligen om utgiftsökningen under kommande tider, och man sträcker då blicken också till budgetåret 1951/52, vilket man givetvis bör göra i det sammanhanget. Man talar om de skattelättnader, som komma att uppstå, men omnämner inte de positiva faktorerna, exempelvis skatteunderlagets tillväxt, subventionernas bortfallande från och med årsskiftet, något som torde komma att medföra en besparing av ungefär 100 miljoner kronor, och den inkomstökning, som uppstår genom löneökningar beroende på subventionernas borttagande. Det förefaller mig som om man målade en mörk tavla, och jag frågar när högern skall börja måla i ljusare färger för att få rum för det fagra löftet om skattelättnader för alla, som man gång efter annan fört fram.

Vi ha från folkpartiets sida så gott vi kunnat tagit hänsyn till faktorer, som påverka budgetutfallet 1951/52, och ha

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

då kommit till negativa poster på 550 miljoner kronor och positiva på 450 miljoner. Nu säger herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att vi inte tagit hänsyn till de förändrade förhållanden, som komma att uppstå i fråga om betalningen av kvarskatten. Till detta påstående skulle jag vilja göra den reflexionen: Är det så alldeles säkert att man bör göra en sådan förändring när det gäller betalningen av kvarskatt? I vart fall är det inte till förmån för skattebetalarna, om man gör terminerna färre för denna betalning. Vidare föreföll det som om statsrådet i sitt resonemang inte tillräckligt beaktat det förhållandet att man kan vänta en tillväxt av det normala skatteunderlaget genom normal expansion. Om man går till siffrorna för 1940—1948 och studerar dem finner man, att skatteunderlaget när det var som minst i tillväxt ökade med 5 procent. Nu kan man ju säga, att det under 1940-talet i långa stycken var inflation. Men den inverkan inte varje år. Jag rör mig därför uteslutande med minimisiffran. Om man räknar med 5 procent på det nuvarande skatteunderlaget, skulle det bli en ökning av 800 miljoner, d. v. s. en ökning av de direkta och indirekta skatterna på låt mig säga 200 å 250 miljoner kronor. Jag vet inte om finansministern räknat med detta i sitt resonemang. Vidare vet jag inte, om finansministern i sina budgetkalkyler tagit med reservationsmedlen. Då komma vi in i en diskussion som tidigare förts här i riksdagen.

Det förefaller mig som om man från våra utgångspunkter i vart fall hade belegg för att man bör kunna få fram en balanserad budget för budgetåret 1951/52 även om man vidtar den skattesänkning som vi här föreslå. Jag anser vidare, att detta bör kunna ske utan sänkning av den sociala standarden. Men jag är medveten om att det gäller att spara på olika områden, och det är med tillfredsställelse jag noterar med-

delandet från bevilningsutskottets ordförande, som också är ordförande i den stora skattekommittén, att man därifrån tillskrivit regeringen med uppmaning att göra besparingar i statsförvaltningen. Vad man utträttat i fråga om t. ex. riksförsäkringsanstalten är ju något som inbjuder till efterföljd också på andra håll.

Vi ha från vårt håll varit mycket angelägna om att framhålla, att det är en provisorisk lättnad som vi föreslå. Vi vänta också att 1949 års skatteutredning skall komma fram med ett mera varaktigt förslag. Inom kommittén bör man ju kunna mot varandra väga de båda grundtankar, som ofta framföras i skattedebatten: å ena sidan fördelningstanken, som också den har sitt värde, å andra sidan tanken på framåtskridande genom ökad produktivitet, vilken givetvis väger tungt. Vi hoppas väl litet var, att man vid denna utredning skall komma fram till en syntes, till en samlande lösning på detta område.

Under dagens debatt har man icke alls fört fram det som förut var huvudskälet, nämligen att en skattelättnad skulle bli större för de större inkomsttagarna än för de mindre. Jag förstår varför man icke gör det. Det är därför att om man gjorde detta, riktade man kritik mot de skalor, som man själv var med om att göra upp 1947. När jag säger detta, talar jag om det socialdemokratiska lägret. Jag skall icke gå närmare in på den saken för närvarande utan endast säga, att vi inom folkpartiet ha den uppfattningen, att en skattelättnad stimulerar sparandet och produktionen och därigenom blir till fördel för näringslivet samt också indirekt och på längre sikt till gagn för alla folkgrupper.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation, som är avgiven av herr Elon Andersson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! När jag lyssnade till den senaste ärade talaren, kom jag att tänka på en vers i Fänrik Ståls sägner. Det står där på något ställe ungefär så här: »Det hopp vi satt till Klingspor tycks ej fullbordat bli.» Det hopp vi satte till herr Sandberg och till att den ganska objektiva inställning till detta problem, som han illustrerade i sitt anförande, skulle bli utmärkande för folkpartiets vidare meningsyttringar i detta ämne, har tyvärr icke gått i uppfyllelse. Vi förstå nu hur slipstenen i fortsättningen kommer att dragas — för att använda en liknelse som alla förstå. Jag beklagar, att icke herr Sandbergs goda exempel vunnit tillräcklig uppskattning.

Herr Kristensson i Osby riktade sig mot min meningsriktning och förmenade, att vi hade handskats en smula lättsinnigt med siffrorna. Han tycktes anse, att det icke finns täckning för vårt skatteförslag, som enligt folkpartiets påståenden skulle minska statens inkomster med 200 miljoner kronor — jag talar, som alla förstå, om en reformering av familjebeskattningen. Med anledning av herr Kristenssons uttalande skulle jag vilja göra en motfråga sålunda: Finns det inte täckning för högers skatteförslag, som påstås minska statens inkomster med 200 milj. kronor, hur kan det då finnas täckning för folkpartiets förslag om ett inkomstbortfall av nära nog samma storlek, per budgetår räknat, genom sänkt uttagsprocent för statsskatten och *dessutom* en reformering av familjebeskattningen till hittills obekanta kostnader? Ty det är väl icke så att folkpartiet motsätter sig en reformering av familjebeskattningen? Frågan är så mycket mera motiverad som vårt förslag gick ut på en tillämpning av det nya skattesystemet från den 1 januari 1952, under det att

folkpartiets förslag går ut på att det skulle gälla redan från den 1 januari 1951.

I övrigt synes mig anmärkningsvärt, att folkpartiet i år icke lägger i dagen samma intresse för överbalansering av budgeten som det gjorde i fjol. Detta spörsmål har skjutits i bakgrunden. Om man ägnar en låt vara förströdd uppmärksamhet åt protokollet för fredagen den 27 maj förra året och läser vad folkpartiets talare där anförde om nödvändigheten av en betydande överbalansering av budgeten, får man en annan uppfattning. Jag har ofta grubblat över vad anledningen kan vara att folkpartiet nu icke tycker att det är så nödvändigt med en överbalansering. Kan det möjligen bero på att »vanstyret» har upphört, eller vilken kan anledningen eljest vara till en sådan ändrad inställning?

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Herr Kristensson i Osby uttalade sin stora glädje över att skatteutredningen hade skrivit till regeringen och hemställt att den skulle ompröva utgifterna. Nu var det icke bara regeringen som skulle göra detta. Men när jag hör herr Kristenssons anförande här och lägger samman det med vissa omröstningar, som vi haft på sista tiden inom detta hus, undrar jag om inte skattekommittén borde taga sig friheten att skriva även till folkpartiets riksdagsgrupp.

Sedan måste jag i detta sammanhang säga, att man helt och hållet glömmert bort vad vi beslutade här i tisdags. Herr Kristensson talade om subventionerna. Alla subventionerna voro tagna av 500-miljonersbeloppet. Således skulle det för det kommande budgetåret återstå i runt tal 200 miljoner kronor, som äro avsedda att täcka den utgift på 180 miljoner kronor, som vi beslöt här i tisdags kväll. Man kan ju icke genomföra beslutet och giva kommunerna

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

dessa belopp utan att man har några pengar till det.

Jag har ingen anledning att lägga mig i högerns och folkpartiets tvist om vem som talar med två tungor. Jag tycker emellertid, att man icke behöver gå så långt tillbaka som herr Hagberg gjorde eller till i fjol. Man kan nöja sig med att gå tillbaka till i går och titta på s. 23 i bankoutsrottets utlåtande om penningpolitiken. Då får man tämligen klart för sig, att det även där talas med två tungor.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag undrar om icke herr Kristensson i Osby hade kunnat komma på den tanken, att den omständigheten, att det icke i denna debatt begagnats några extra motiv för att avstyrka folkpartiets förslag, möjligen skulle kunna bero på att det icke behövs. Herr Kristensson gör hjältemodiga försök att komma ifrån fakta. Så försöker han t. ex. att misstänkliggöra den prognos, som vi gjort i finansdepartementet. Han ställde till mig två frågor. Jag skall besvara dem. Han frågade, om jag tagit hänsyn till den tillväxt i skatteunderlaget, som kan uppkomma genom inkomststegring. Jag säger: Ja, vi ha fullt ut tagit hänsyn till detta, så långt vi över huvud taget ha vågat gå. Han frågade om jag i min prognos medräknat reservationsmedlen. Jag svarar: Nej, de ligga utanför. I så fall ökas underbalanseringen ytterligare.

Men jag säger: Varför behöva vi tala om min kalkyl? Det är ju ett faktum att även den av folkpartiet i reservationen framlagda kalkylen, så sangviniskt beräknad som den är, ändå kommer att visa ett underskott, en ren underbalansering av statsbudgeten, om man tar hänsyn till det minskade tillflöde av inkomstskattemedel som följer av den ändrade uppbördens kvarskattemedel. Nu försöker herr Kristensson finna en utväg genom att säga: Är

det så riktigt att vi göra denna förändring; det kan väl icke vara till skattebetalarnas fördel? Det kan naturligtvis diskuteras. Men om vi göra som herr Kristensson vill, vad blir följderna? Då blir det så att vi få räkna ned inkomsterna för budgetåret 1950/51 med 200 miljoner kronor. Ty i den beräkning av inkomsterna, som jag framlagt, är hänsyn tagen till ändringen av kvarskatteuppbördens. Bestämma vi oss för att fortsätta på det gamla sättet, måste vi räkna ned inkomsten med 200 miljoner kronor. Då blir även herr Kristenssons storslagna budgetöverskott på 135 miljoner kronor förvandlat till ett rent och skårt budgetunderskott. Hur herr Kristensson vänder sig har han ändå svansen bak.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Herr Kristensson i Osby talade om att växande inkomster möjliggöra en skattesänkning genom att de ge större statsintäkter i form av skatt. Jag har förut sagt, att jag icke kan acceptera en sådan beräkning, åtminstone icke i nuvarande läge. Läget är alltför labilt för att man skulle kunna bygga något så allvarligt som en skattesänkning på beräkningen av kommande inkomster. Om min inställning beror på att vi jordbrukare av ålder och nödtvång pläga räkna med att först skaffa inkomsterna, innan vi göra utgifterna, vet jag icke. Andra folkgrupper kanske ha lättare att göra på annat sätt. En järnhandlare t. ex. kan ju lägga på något högre utförsäljningsprocent på varan och därigenom bereda sig en större inkomst.

Herr Kristensson talar också i likhet med folkpartireservationen om möjligheten att sänka subventionerna på vissa livsmedel för att härigenom få medel till en skattesänkning. Ja, nog önska vi allesamman att subventionerna skulle kunna komma bort. Men då återstår frågan: Om vi taga bort subventionerna,

Beräkning av bevillingarna för budgetåret 1950/51, m. m.

vem skall då bära kostnaden härför? Skola jordbrukarna sälja sina produkter billigare eller skola konsumenterna köpa dem dyrare? Det är bara dessa två vägar att välja på. Vilken av dem anser herr Kristensson vara den rätta?

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Till herr Jons-son i Skedsbygd vill jag säga, att vi givetvis i detta resonemang räknat med, att när livsmedelsrabatterna till viss del försvinna skola konsumenterna bära kostnaderna. Livsmedelsrabatterna uppgå för närvarande till 190 miljoner kronor. Kan man i skattekommittén få bort en väsentlig del av dessa 190 miljoner kronor, betyder det mycket för kommande kalkyler. Men där finns en del poster som det måhända icke är önskvärt att få bort, och man får nog räkna med att denna vandring måste ske steg för steg.

Av herr Hagberg i Malmö fick jag icke alls svar på min fråga, vad som skulle hända under 1951, som så radikalt skulle förändra läget, att man med ens hade råd till en skattelättnad av stora mått för familjer och dessutom för ensamstående efter högerns linjer. På detta fick jag alltså icke något svar. Jag vill erinra om att herr Hjalmarson i debatten för fjorton dagar sedan yttrade följande: »Vi bedöma saken så, att statsbudgeten borde kunna medgiva denna lättnad samtidigt med lättnader även för andra inkomsttagare.» Vid det tillfället målade högern det budgetära läget i ljusa färger. Då var det ett högerförslag; nu gäller det ett folkpartiförslag. Men realiteten blir densamma ändå, herr Hagberg. Är det från högerns sida bristande vilja? Jag bara frågar.

Under debatten i fjol sade bondeförbundets ledare att det gällde att manifestera sin vilja att driva fram skattelättnader. Jag frågar: Var finns nu den viljan?

Dessutom talade herr Hagberg om att

man också nu borde ha ett budgetöverskott. Ja, men herr Hagberg känner ju till, att vi i riksdagen räkna med att vi i fråga om inflationen kommit i ett annat läge än under fjolåret. Det kan icke vara obekant för herr Hagberg. Då böra vi också draga den naturliga slutsatsen därav, att vi icke behöva räkna med ett större budgetöverskott.

Herr Olsson i Gävle talade om att folkpartiet yrkat på ökade utgifter men ändå ville ha sänkta skatter. Jag vill nämna för herr Olsson, att vi detta år från folkpartiets sida yrkat på besparingar i följande hänseenden: i fråga om subventioner 44,7 miljoner, Kvarn-
torp 3,2 miljoner, ekonomisk information 750 000, sparkampanjen 340 000, priskontrollen 330 000 och tyskgruvorna — det gällde årets stat — 12 miljoner kronor.

De ökade utgifter som vi påyrkat gå till ungefär en tredjedel av de besparingar vi yrkat på.

Då det gäller finansministerns och min diskussion om budgetåret 1951/52 är det klart, att när man icke på någotdera hållet har siffermaterialet till förfogande, blir diskussionen icke så klar som den givetvis blir, om man har detta material till hands. Den saken är uppenbar. Om jag fattade finansministern rätt påverkar det förhållandet, att man i fråga om kvars-katten skjuter debiteringen på flera terminer, budgeten med ett belopp på cirka 100 miljoner kronor, därför att man får frånräkna den skatt som återbetalas till kommunerna. Om denna post å 100 miljoner kronor medräknas, uppstår den balanserade budget som vi eftersträva endast om sträng sparsamhet tillämpas. Vi kräva också att man borttager subventioner.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Det är ju gott och väl att herr Kristensson här räknar upp en massa områden, där man föreslagit be-

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

sparingar. Han säger att det är stora summor. Men hur mycket det blir kvar av dem, om man lyckas få en sänkning av uttagningsprocenten till 90, vilket för ett helt år betyder 150 miljoner kronor, talar han ej om.

För övrigt kan jag icke underlåta att säga, att herr Kristensson glömde de 10,5 miljoner kronor för rationalisering, som herr Svensson i Ljungskile ville rädda häromkvällen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag räknade med att herr Kristensson skulle göra ännu ett försök. Denna gång kan jag mycket väl förlåta honom. Han har naturligtvis rätt i att det icke är så lätt att på rak arm genomskåda dessa mysterier. Alltså, saken är den, att om vi icke låta den i gällande författningar stadgade ordningen för kvars kattens betalande träda i kraft, bli vi nödsakade att i den riksstat, som snart skall antagas av riksdagen, räkna ned inkomsterna för staten av skatterna på inkomst och förmögenhet från 2 200 miljoner till 2 miljarder kronor. Där emot blir för nästa år, om man alltså lägger om uppbörden, nettobelastningen bara 100 miljoner kronor, eftersom förskotten till kommunerna beräknas på ett tidigare års skatteunderlag och kommunerna sålunda icke omedelbart få del av det ökade skatteunderlaget. Därigenom blir det en nettobelastning för det budgetåret på kanske något över 100 miljoner kronor. Så hänger det samman med den saken. Därför är det så, att om vi skola behålla det nu provisoriskt tillämpade systemet för uppbörden av kvars katten få vi en minskad inkomst för budgetåret 1950/51 med 200 miljoner kronor. Göra vi en ändring och beräkna inkomsten till 2,2 miljarder kronor, kunna vi för budgetåret 1951/52 räkna med att nettominskningen i stället blir något över 100 miljoner kronor. På det sättet går det

icke, herr Kristensson, att komma ifrån att folkpartiets förslag leder till en underbalansering av budgeten, vilken ordning man än väljer och hur man än gör med kvars katteuppbörden.

Herr **HAGBERG** i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag måste ett ögonblick komma tillbaka till herr Kristenssons resonemang om budgetbalanseringen. Jag är ledsen, att han visat sig så ointresserad av att få till stånd en överbalansering i år, då han i fjol hade en annan uppfattning. Jag skall icke gå in på detta. Men jag vill erinra om — det har redan återopats — det betänkande vi behandlade i går, nämligen bankoutskottets utlåtande nr 20, där folkpartiets reserver i överbalanseringsfrågan göra följande uttalande: »En betydelsefull fråga gäller, om ett statligt budgetöverskott bör eftersträvas under goda konjunkturer för att förhindra, att en överkonjunktur med bristfenomen uppkommer. Enligt vår mening tala starka skäl därför under en tid, då man kan säga, att överfull sysselsättning råder, vilket varit fallet under senare år. Att innan den samhällsekonomiska balansen med full säkerhet återställts tillgripa en finanspolitik, som innebär att staten för löpande utgifter får låna hundratals miljoner kronor under ett år, kan icke vara välbetänt.»

Herr Kristensson! Det finnes en sats, som herr Kristensson nog känner till och som lyder ungefär så här: »Vad som är sanning i Berlin och Jena är bara dåligt skämt i Heidelberg.» Jag skulle kunna travestera den så, att vad som är sanning för folkpartiets reserver i bankoutskottet är uppenbarligen dåligt skämt för folkpartiets reserver i bevillningsutskottet.

Herr **JONSSON** i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag fick mycket riktigt klart för mig av herr Kristenssons anförande, att herr Kristens-

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

son menar, att de höjda livsmedelspriserna skola bäras av konsumenterna. Naturligtvis äro vi producenter mycket glada över detta, och vi förvänta att saken kommer att lösas så om folkpartiet får makten och härligheten i detta land. Det skulle emellertid medföra en del andra problem, herr Kristensson. Det skulle betyda, att smöret komme upp i ett pris på omkring 8 kronor och margarinet i ungefär 2 kronor 50 öre. Det blir alltså en prisdifferens på 5 kronor 50 öre. Hur skall man vinna avsättning för det svenska smöret under sådana förhållanden? Jag förmodar att herr Kristensson har recept även för det.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag vill upprepa för herr Jonsson i Skedsbygd vad jag har sagt tidigare, att man inte skall avskaffa livsmedelssubventionerna på 190 miljoner i en handvändning utan att det får i den mån det är önskvärt ske steg för steg. Herr Jonsson sitter ju själv i den skattekommitté, som arbetar med dessa problem, och där får herr Jonsson tillfälle att överväga dem tillsammans med sina kamrater.

Herr Hagberg stannade i sin läsning av bankoutskottets utlåtande precis på det ställe, där jag tycker att han inte borde stanna. Det förefaller mig som om nästa mening också hör till sammanhanget, och det står där: »Men det är icke givet att — när den samhälls-ekonomiska balansen återställts — ett budgetöverskott, som innebär ett statligt tvångssparande, bör eftersträvas.»

Varför vill inte herr Hagberg läsa upp denna mening? Den hör ju till en aktuell situation. Och för övrigt, herr Hagberg, står det i föregående mening talat om hundratals miljoner. Det kan man ju betona i sammanhanget, och då får man säga, att vi inte vilja ha någon underbalansering på hundratals miljoner. När vi för fjorton dagar sedan hade

en skattedebatt i denna kammare och herr Wedén stod mot herr Hjalmarson, påpekade herr Wedén, att högerens familjebeskattningsförslag kostade 65 miljoner kronor mer än vad man räknade med i utredningen. Men då sade herr Hjalmarson, att det i alla fall inte vore fråga om ett belopp av sådan storleksordning, att det behövde påverka ställningstagandet.

Detta gällde alltså högerens skatteförslag. Herr Hagberg vill inte resonera likadant nu gentemot folkpartiet. Men, herr Hagberg, jag tror man på goda grunder kan upprepa frågan, vad herr Hagberg väntar för underverk under 1951 som skall lämna utrymme för höger att 1952 börja infria det stolta löfte, som man nu spikar på husväggar, som man sprider i broschyrer och tidningar och predikar från talarstolar om skattelättnad för alla och den största skattelättnaden för familjer.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag är ingen stjärntydare och vill inte ingå på någon astrologisk diskussion med herr Kristensson om förestående underverk. Men vilka underverk väntar herr Kristensson, som skapa möjlighet för en sänkning på 150—175 miljoner av inkomstskatten för ett helt år, som han räknar med, *plus* en reformerad familjebeskattnings? Jag kan nämligen inte tänka mig, att folkpartiet skulle vilja gå emot en reformering av familjebeskattningen.

Härtill skulle jag vilja foga följande. Herr Kristensson frågade mig, varför jag stannade i min uppläsning ur bankoutskottets utlåtande nr 20. Ja, herr Kristensson, det var egentligen mest av hänsyn till folkpartiet självt jag gjorde det. Den sats, som herr Kristensson nu åberopar som stöd för sin mening, lyder så: »Men det är icke givet att — när den samhälls-ekonomiska balansen återställs — ett budgetöverskott, som innebär ett statligt tvångssparande, bör eftersträvas.»

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

Nu menar uppenbarligen herr Kristensson, att den samhällsekonomiska balansen har återställts. Men därav måste ju följa att också vanstyret har upphört!

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag måste medge att läget klarnar litet undan för undan. Men samtidigt krånglar det till sig, och jag vet inte riktigt vad herr Kristensson menar. Han säger att man skall avskaffa livsmedelsrabatterna steg för steg. Jag vet inte om herr Kristensson menar man skall göra det länsvis och börja i Kristianstads län, eller hur man skall göra. Men under alla förhållanden skall man ta det steg för steg, och då får man ju inte fram den summa man skall ha för en omedelbar skattesänkning.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag tror inte herr Jonsson i Skedsbygd har så svårt att fatta som det verkar av hans replik. När jag talar om att livsmedelsrabatterna delvis böra avskaffas steg för steg, menar jag givetvis att det skall gälla hela landet — det förstod nog herr Jonsson i Skedsbygd.

Min fråga till herr Hagberg, som jag har upprepat flera gånger, tycker jag står lika obesvarad. 1951 ha vi inte råd med skattelättnader, säger herr Hagberg, men 1952 lättar det, och då ha vi råd att genomföra ett stort skattelättnadsprogram. Jag kan inte låta bli att tycka, att när högern här uppträder mot folkpartiet, binder den ris till egen rygg och skapar svårigheter för sitt eget skattelättnadsprogram. Helt andra toner kommo från högern för fjorton dagar sedan, då vi behandlade familjebeskattningen här i kammaren. Herr Hagberg kan ha nytta av att så småningom studera protokollet från den debatten och göra en jämförelse med sin egen mörkmålning i dag.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag tror att det är fler som kunna ha nytta av att studera protokollet från debatten om sambeskattningen, och till dem som ha nytta därav skulle jag också vilja hänföra herr Kristensson i Osby. Jag fick nämligen ett starkt intryck att herr Kristensson inte har läst protokollet på det rätta sättet och med den rätta viljan att läsa vad där står efter ordalydelsen. Jag skall strax återkomma till detta.

I själva verket skulle herr Kristensson ha funnit, att han redan har fått ett svar på den fråga han här så många gången har upprepat, om han hade läst t. ex. vad jag yttrade — jag har ju speciellt apostroferats i detta sammanhang.

Jag skall nu, herr talman, inte gå in på en bedömning av budgetläget 1950/51. Många ha gjort det förut här i debatten, och det finns inte mycket att tillägga i sak. Jag vill bara framhålla, att de från vårt håll föreslagna besparingarna mer än väl täcka de anslagshöjningar, som vi ha väckt förslag om. Något statsfinansiellt lättsinne kan man alltså inte beskylla oss för. Hur man än räknar måste det ändå vara uppenbart för oss alla, att den marginal som vi ha att röra oss inom under nästa budgetår är utomordentligt smal. Jag vill i likhet med de föregående talarna stryka under angelägenheten av väsentliga skattelättnader för att stimulera arbetsvilja, sparsamhet och företagsamhet. Verkan av sådana lättnader framträder emellertid inte omedelbart, såsom också framhålls i folkpartiets reservation. För att de skola få avsedd effekt måste de ha bestående karaktär. En återgång inom kort till högre skatter skulle medföra ogynnsamma återverkningar för hela vår ekonomi.

När det gäller att skapa en säker grund för varaktiga skattelättnader måste därför bedömningen av situationen under budgetåret 1951/52 tillmätas stor betydelse. För vår del ha vi räknat med en reformering vid ingången

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

av kalenderåret 1952 av kommunalbeskattningen i enlighet med högerens och bondeförbundets reservation — alltså kombinerad med ändrad skatteutjämning — och vidare ha vi räknat med en omläggning av familjebeskattningen. Dessa båda skattereformer måste vi under alla förhållanden ta med i vår kalkyl. Slutligen måste vi från och med den 1 januari 1952 kalkylera med den skattelättnad, som kan bli resultatet av 1949 års skatteutredning, under förutsättning att denna blir färdig i god tid, vilket vi för vår del önska. Kostnaden för kommunalskattereformen enligt högerens och bondeförbundets huvudlinje blir lägre än enligt majoritetens linje. Inkomstbortfallet genom den ändrade familjebeskattningen blir däremot högre enligt högerförslaget. Ett frågetecken få vi alla sätta tills vidare när det gäller att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av 1949 års skatteutredning, men vi måste alla kalkylera med åtminstone ett ungefärligt belopp.

Å andra sidan veta vi, att vi stå inför vissa ofrånkomliga utgiftshöjningar. Detta har varit den allmänna bakgrunden till resonemanget inom den grupp här i riksdagen som jag tillhör. Och nu kommer jag till det svar som jag vill ge herr Kristensson och som han mycket lätt hade kunnat utläsa genast när han så ivrigt studerade protokollet från debatten om sambeskattningen för ett par veckor sedan. Våra överslagsberäkningar ha visat, att en nödvändig förutsättning för väsentliga bestående skattelättnader är, att vi få till stånd en begränsning av den statliga verksamheten. Även vi ha i första hand pekat på subventionerna och understrukt, att vi icke kunna lita endast till ett förbättrat skatteunderlag genom en produktionsökning. Och vi ha också framkastat tanken på att man, med reservation för vissa områden, nämligen försvaret, vissa grundläggande sociala rättigheter, framför allt folkpensionerna och barnbidragen, borde inrikta sig på

att få till stånd en procentuell minskning av statsutgifterna. Vi ha från vårt håll gång på gång strukit under denna synpunkt. Vi ha gjort det både i remissdebatten och vid överläggningarna om familjebeskattningen, och jag har också för min del i vartenda offentligt föredrag under året, när skattefrågan behandlats, framhållit, att vi på allvar måste angripa den svällande statsbudgeten om vi skola kunna få utrymme för den radikala skattesänkning som framstår som eftersträvansvärd.

Jag vill i detta sammanhang med tillfredsställelse notera, att folkpartiet från och med detta år går på samma linje som vi när det gäller importsubventionerna, och jag vill också i förväg uttala min tillfredsställelse över att vi om ett par dagar, som jag väl vågar räkna med, få folkpartiets stöd för den motion vi ha väckt om en successiv avveckling av de s. k. livsmedelssubventionerna. I varje fall hoppas jag att folkpartiet kommer att rösta för vår reservation.

Detta är bakgrunden till det speciella problem vi ha att ta ställning till i samband med diskussionen om uttagningsprocenten. Detta problem kan formuleras så: Kunna vi undvara de 100 miljoner kronor som falla på första hälften av budgetåret 1951/52 vid en sänkning med 10 enheter av uttagningsprocenten? Vid besvarandet av denna fråga kan man, herr talman, icke underlåta att ta vederbörlig hänsyn till den sannolika utvecklingen av våra försvarskostnader.

Den förste talaren från folkpartiet, herr Sandberg, tog i mitt tycke ganska lätt på denna mycket väsentliga fråga. Hela problemet kommer ju att belysas av det betänkande, som skall avges av den pågående försvarsutredningen. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att våra försvarskostnader på grund av flera samverkande omständigheter tillfälligtvis ha kommit att bli väsentligt lägre än vad de egentligen skulle ha

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

varit. Det är framför allt fyra omständigheter som här ha spelat in. För det första har den omfattande materielanskaffningen under kriget möjliggjort en minskning av det normala anskaffningsprogrammet under åren närmast efter krigets slut. För det andra ha vi efter kriget haft stora reservationsanslag till förfogande. För det tredje ha vi, då vi nu ha igångsatt ny materielanskaffning, övergått till ett system med bemyndiganden för Kungl. Maj:t att lägga ut nya beställningar, vilka belasta löpande budget endast med de belopp, som beräknas förfalla till betalning under budgetåret. För det fjärde ha personalvakanserna varit osedvanligt omfattande under de senaste åren.

Framför allt dessa fyra faktorer ha bidragit till att försvarskostnaderna varit väsentligt lägre än vad de skulle ha varit vid jämvikt i materielanskaffningen och vid normalt besatta personalstater. För min del, herr talman, hoppas jag livligt att det skall bli möjligt att få till stånd en samförstånds lösning mellan alla de demokratiska partierna i försvarsfrågan. Om detta inte skulle gå, hoppas jag likväl, att försvarsutredningens blivande förslag skall bli en stark manifestation av svensk försvarsvilja. Under alla förhållanden måste samtliga demokratiska partier, även folket, räkna med väsentligt höjda materielanslag redan från och med ingången av budgetåret 1951/52.

Slutsatsen av dessa överväganden ha för vår del blivit att ekvationen inte går ihop om vi nu sänka uttagningsprocenten.

Jag vill till sist än en gång stryka under vad jag började med, att vi för vår del vilja sätta in all vår kraft för att skapa en hållfast grund för varaktiga skattelättnader. Den synpunkten har varit ledstjärnan i alla våra resonemang.

Herr OHLIN: Herr talman! Den debatt som här har förts rörande uppskatt-

ningen av statsinkomsterna icke endast för nästkommande budgetår utan även för det följande lider av den svagheten, att det på ömse håll har förekommit en viss obestämthet i uppskattningen. En sådan obestämthet är naturligtvis ganska ofrånkomlig emedan det är svårt att säga mera bestämt, hur statens inkomster och utgifter komma att se sig under två år. Men det har nog inte undgått kammaren, att finansministern är den som mest har rört sig med allmänna siffror utan att närmare motivera sitt påstående om ett underskott av storleksordningen 300 miljoner kronor. Jag vill konstatera att finansministern har underlåtit att försöka underbygga en profetia av den arten.

Finansministern har emellertid gjort ett påpekande av om man så vill teknisk natur, som jag ingalunda vill fränkänna en viss betydelse. Det är klart att man måste ta hänsyn till förskjutningen i restskattebetalningarna från det ena budgetåret till det andra. Jag skulle emellertid vilja resa den frågan, om det inte kommer att inverka i någon mån att restskatterna av tekniska skäl komma att avtaga år efter år. Jag trodde att vi höllo på med vissa reformer i fråga om den tekniska sidan av skattesystemet som skulle göra att restskatterna komme att sjunka. Även om detta inte inverkar i någon högre grad, undrar jag om det inte kan komma att göra sig gällande inte minst under budgetåret 1951/52.

I debatten mellan finansministern och herr Kristensson har den frågan rests av herr Kristensson, med all rätt enligt min mening, om det är så alldeles säkert, att när vi nu under två år ha medgivit skattebetalarna uppskov med betalningen till höstmånaderna, vi inte böra göra det ett tredje år. Finansministern vill inte ta någon bestämd ställning till det, men han svarar, att om vi göra på det sättet, bli inkomsterna 200 miljoner kronor mindre under budgetåret 1950/51. Det är klart att man

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

inte kan få dessa pengar under båda budgetåren. Nu skulle jag ju ha trott, att om en viss teknisk förändring skulle åstadkomma att det blir 200 miljoner kronor mindre det ena året, skulle det bli 200 miljoner kronor mer det andra året. Om man gör på detta sätt, blir resultatet visserligen enligt finansministerns påstående en försämring med 200 miljoner under 1950/51, men det blir i gengäld en förbättring med 200 miljoner under ett kommande år.

Jag skall inte fullfölja den tankegången vidare utan hellre göra finansministern en fråga. Finansministerns senaste ståndpunkt, som i viss mån har stöd av riksräkenskapsverket, innebär följande. Om man skulle ge skattebetalarna uppskovsrätt även nästkommande år, får man för budgetåret 1950/51 räkna med en inkomstskatt på 2 miljarder. Det är samma belopp som riksräkenskapsverket räknat med under budgetåret 1949/50. Man kan inte underlåta att fråga sig, vad orsaken kan vara till detta. Här få vi läsa i tidningarna om att lönenivån har stigit med 3 å 4 procent, att det varit en relativt god skörd och att nationalinkomstberäkningen visar en betydande stegring av nationalinkomsten, som regeringen inte brukar underlåta att med tillfredsställelse hänvisa till. Statsrådet Sven Andersson brukar ju i sina »föreläsnings» publikationer ofta återkomma till siffrorna i dessa avseenden. Men nu få vi höra, att man måste räkna så försiktigt att man i inkomstskatt under nästa budgetår inte skulle få in en enda krona mer än man beräknar få in under budgetåret 1949/50! Jag kan inte neka till att när man anför dessa siffror i debatten, får jag en känsla av att det finns en benägenhet hos finansministern att göra uppskattningen så, att det statsfinansiella läget skall se så dystert ut som möjligt allteftersom argumenteringen gör det lämpligt att det ena eller andra året framstår i särskilt mörk dager. Vi kunna återkomma till

en diskussion om den saken senare. Finansministern och jag ha en gång i följd mer eller mindre avtalat, att vi skulle återkomma till den debatt, som vi hade då. Den debatten kommer i höst och kommer att gälla prisutvecklingen under det gångna året. Finansministern hade relativt optimistiska förväntningar om att det fanns goda chanser för att priserna skulle komma att falla under detta år, så att man skulle kunna avveckla subventionerna utan någon prisstegring. Det berättigade i denna stora *optimism* från finansministerns sida, som då var en *optimism* som passade mycket bra i argumenteringen, därför att det då var lättare att få igenom subventionerna, få vi diskutera i höst. Nu har finansministern här i dag en mycket stark *pessimism* i alla sina beräkningar, och jag skall inte neka till att den passar ganska bra när man vill motivera, att det inte går att sänka skatterna. Det förefaller mig, som om finansministerns uppskattningar lede av en sådan kanske litet överdriven pessimism.

Sedan är det ju klart, att om man skulle gå in för metoden att medge skattebetalarna uppskovsrätt även nästa år, kommer budgetåret 1950/51 att visa ett något svagare resultat. Men jag har för min del satt ett frågetecken för om det verkligen är nödvändigt att räkna så lågt att man icke för detta budgetår kan räkna med någon höjning av inkomsterna från inkomst- och förmögenhetsbeskattningen.

När finansministern talar om folkpartiets mycket sangviniska beräkningar kanske jag kan få påpeka, att vi tvärtom anse att vi ha varit rätt återhållsamma och försiktiga i våra uppskattningar.

Får jag så säga ett ord om livsmedelssubventionerna. Jag trodde att vi på alla håll voro överens om att livsmedelssubventionerna inte voro önskvärda. Jag trodde att det var ett in-tresse inte minst från jordbrukarnas

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

sida, herr Jonsson i Skedsbygd, att produkterna skulle betalas med vad de kosta. Jag trodde att man var mycket intresserad av detta inom bondeförbundet. Det har varit en principiell linje hos bondeförbundet. — Jag medger att när jag säger ordet principiell, sväljer jag ett tag, ty bondeförbundet brukar inte ha så mycket principiella linjer. Men det har i alla fall varit någon liten konsekvens hittills i bondeförbundets ståndpunkt att vilja ha priserna i överensstämmelse med vad produkterna kosta utan statliga subventioner, vilka man betraktar som rätt osäkra i ett besvärande statsfinansiellt läge. Men i dag uppträder herr Jonsson i Skedsbygd och uttalar sig på ett sätt som får en att förmoda, att han mycket gärna skulle se att livsmedelssubventionerna bibehölls. Jag trodde det närmast var en fråga för jordbruksorganisationernas förhandlingsdelegerade att taga upp den saken. Vi i folkpartiet ha räknat försiktigt, när det gäller en avveckling av dessa subventioner. Jag får lov att säga, att jag för min del tycker det vore naturligt, om man där gick litet snabbare fram, och gör man det, kommer i samma mån det statsfinansiella läget att förbättras.

Det är klart — för att avsluta observationerna om budgetåret 1951/52 — att när det gäller uppskattningar så långt fram i tiden, rör man sig med en betydande felmarginal. Även om jag utgår från finansministerns uppskattningssiffror, som kammaren hörde att jag satte ett frågetecken för, och utgår från den siffra, som han nämnde, nämligen att det med folkpartiets kalkyl skulle bli en brist på 100 miljoner kronor, får jag säga att så försiktigt som vi räknat på olika punkter, t. ex. i fråga om subventionerna, och med en budget av storleksordningen 5 000 miljoner kronor, är det icke möjligt för någon, finansminister eller icke, att stå upp och med absolut tvärsäkerhet, som herr Sköld i dag gjort, säga att man kan

utgå ifrån att det icke går ihop. Jag tror att man tvärtom måste säga, att vad som här möjligen kan komma att skilja ligger inom felmarginalen för en uppskattning, som görs två år i förväg, av en statsinkomst på 5 000 miljoner kronor.

Sedan skulle jag vilja ge en replik till herr Adolv Olsson, bevilningsutskottets ordförande. Herr Olsson har tydligen inte observerat, att vi ha räknat med de 180 miljonerna i samband med kommunalskattereformen. Hans replik att vi skulle ha förbisett sambandet mellan denna utgift och de extra konsumtionsskatterna var därför icke hållbar.

Till högern skulle jag vilja säga, att jag nog måste bedröva herr Hjalmarson med att påpeka, att herr Kristensson ännu inte har fått något tillfredsställande svar på sin fråga, hur det kan komma sig att högern, när det gäller tiden från den 1 januari 1952, obestriddligen intar den mest optimistiska hållningen. Jag skall strax motivera det. Men för 1951 har högern, som i fjol var med och röstade för en skattesänkning som vi hade föreslagit, ändrat mening och säger: 1951 ser det rätt dystert ut, då ha vi inte råd att sänka skatterna. Att högerns ståndpunkt från och med 1952 är den mest optimistiska torde väl inte kunna bestridas. Jag observerade en sådan sak som att herr Hagberg i Malmö för att kunna få sitt resonemang att gå ihop icke räknade med någon skattesänkning för ensamstående skattebetalare. Han talade bara om en revision av familjebeskattningen. Men högern har ju ställt i utsikt att utöver reduktionen av familjebeskattningen med cirka 200 miljoner kronor skulle man ha en reduktion av beskattningen för ensamstående. Om man inte skall ha särskilda skatteskalor för ensamstående — och då överger man ju fullständigt den amerikanska principen, som hela det nuvarande högerförslaget om familjebeskattningen bygger på — måste man tydligen ytterligare re-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

ducera skatterna för familjerna. Det går inte på något sätt att uppfylla högerens löften, när det gäller den direkta beskattningen, utan en kostnad av 300 miljoner kronor eller dubbelt så mycket som folkpartiförslaget här skulle kosta.

Jag skulle förmoda, att det är också medvetandet om detta som ligger bakom den av herr Kristensson berörda högeraffischen. Men herr Hagberg, som ägnade sig åt studier om Jena och Heidelberg och utan någon som helst grund försökte göra gällande, att folkpartiets ståndpunkt i bankoutsnittet var en annan än i bevilningsutskottet — vilket jag strax skall visa att den inte var — kan med fördel ägna sig åt att studera problemet, huruvida högerens ståndpunkt i riksdagen är en annan än högerens ståndpunkt på affischpelarna.

Sedan förklarade herr Hjalmarson, att vi måste räkna med starkt ökade försvarsutgifter. Jag tror vi alla äro överens om att det blir ökade försvarsutgifter, men tiden är inte inne i dag att diskutera ökningens storlek. Men när herr Hjalmarson med sådan styrka framhäver — och vi veta ju att högern på grund av sin allmänna inställning är benägen att gå högt, när det gäller försvarsutgifterna — att det redan från budgetåret 1951/52 blir starkt ökade utgifter, hur kan då detta förenas med högerens ståndpunkt att under 1951 ha vi inte råd till skattesänkning, men från och med januari 1952 ha vi råd till skattesänkning? Särskilt om man tar hänsyn till att försvarsutgifterna väl av tekniska skäl komma att stiga i någon mån etappvis, kan man ingalunda säga, att försvarsutgifterna speciellt under höstmånaderna 1951 bli alldeles exceptionellt höga. Jag tror att man kan slå fast, att det är en total brist på logik i detta resonemang.

Även när det gäller den kommunala beskattningen sågo vi för någon dag sedan, hur högern jämte bondeförbundet ville att under en övergångsperiod,

intill dess man kunde genomföra skatteutjämningen, statskassan skulle betala 120—130 miljoner kronor mer till kommunerna än vad regeringspartiet och i detta fall även folkpartiet var med på. Jag skulle förmoda, att tron att det inte blir något övergångsår utan att man omedelbart kan ordna skatteutjämningen är ganska svagt grundad. Det angavs i bondeförbundets och högerens reservationer, att om det behövs övergångsår, ville man att staten skall betala 130 miljoner mera.

Sedan har högern i sin ståndpunkt, när det gäller bensinbeskattningen, uttalat sig för att man så snart som möjligt skulle sänka denna skatt med ytterligare 7 öre, vilket komme att medföra en inkomstminskning av omkring 70 miljoner. Jag ber kammarledamöterna att addera tillsammans alla dessa summor, och jag tror inte det finns någon som skall kunna komma till den slutsatsen, att vi från och med 1952 ha gott om medel och kunna genomföra dessa stora skattesänkningar och utgiftshöjningar men under 1951 icke möjlighet till något.

Det förhåller sig nog snarare så — och det är onekligen mera i överensstämmelse med regeringens uppskattningar — att om vårt statsfinansiella läge undergår någon förskjutning, blir det tyvärr allvarligare 1952 än 1951. Så mycket, det medger jag, har finansministerns anförande här visat. Det är svårare att få rum för skattesänkning under 1952 än under 1951. Men högern drar den slutsatsen, att man skall säga nej för det år, då det onekligen är lättare men ge så mycket mera under det år, då det obestriddligen är svårare.

Det är klart att man kan åstadkomma något genom att begränsa den statliga administrationen. Vi äro i folkpartiet lika intresserade av detta som högern. Men låt mig säga en sak. Tyvärr kan man inte göra något plötsligt ingrepp i administrationen, som ger väldiga summor. Om man inte konkreti-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

serar kravet på begränsning av administrationen, få sådana i och för sig tilltalande önskemål inte den tyngd, att man kan säga att de väga väsentligt i en statsfinansiell diskussion om det närmaste eller därpå följande året. Men jag instämmer till fullo i att vi böra göra allt som göras kan för att uppnå förenklingar och besparingar och vara återhållsamma med nya utgifter.

Sedan måste jag säga ett ord med anledning av herr Hagbergs balanseringsresonemang. Det var verkligen härresande.

Det förhåller sig ju på det sättet, att behovet av en överbalansering av budgeten gör sig gällande, när man har en överkonjunktur, när man har ett inflationstryck. Det var därför som vi gingo till en överbalansering för några år sedan. Den naturliga slutsatsen är den som drages av folkpartireservanterna i bankoutskottet, nämligen att i den mån balansen återställes, behöva vi icke någon överbalansering. Det är i full konsekvens med detta som folkpartiet i skattefrågan intar den ståndpunkt som det gjort. Men vilken har högerns ståndpunkt varit? Jo, under budgetåret 1949/50, då det ännu på hösten var ovisst, om balansen var återställd, intogo högern och bondeförbundet en ståndpunkt, som skulle ha inneburit en underbalansering av budgeten, efter vad vi nu veta, och dessutom en upplåning av reservationsmedel på 260 miljoner. Men under året 1950/51, när vi äro överens om att balansen är återställd och när vi i folkpartiet därför anse att det då inte behövs någon överbalansering, kommer en talare från högerpartiet och angriper oss för detta. Jag måste säga, att herr Hagberg behövde inte studera Jena och Heidelberg, han kunde hålla sig till Malmö och tala med herr Hagberg i Malmö en liten duett för att finna, att det som herr Hagberg i Malmö tänker i ena ögonblicket om budgeten 1949/50 inte på något sätt rimmar med vad herr Hagberg i Malmö tän-

ker i nästa ögonblick om budgeten 1950/51.

Jag trodde det var grundläggande för högerns ståndpunkt, när vi diskutera den ekonomiska politiken, att vi nu hade en samhällsekonomisk balans och därför kunde släppa på regleringarna i något hastigare takt än vissa andra föreslagit. Men nu få vi höra högern angripa folkpartiets ståndpunkt om sänkning av skatterna med motivering, att folkpartiet i fråga om balansen ändrat mening. Herr Hagbergs uttalande, att vanstyret då måste ha upphört, byggde tydligen på det antagandet, att det enda vanstyret, det enda misstag, som en regering kan göra sig skyldig till, gäller den samhällsekonomiska balansen. Det var ett märkligt antagande. Det skall bli av intresse att följa, om högern verkligen kommer att intaga den ståndpunkten, att det inte förekommer några regeringsmisstag att kritisera, såvida vi ha samhällsekonomisk balans. Jag vill nog slå fast, att det är mycket trevligt med försök till små lustigheter, vare sig de komma från herr Dickson eller andra, men det får finnas ett visst minimum av intellektuell hållbarhet, reda och konsekvens i tankegången. Det finns det uppenbarligen inte hos herr Hagberg — såvida inte högern tänker lägga ned all kritik mot regeringen därför att den samhällsekonomiska balansen blivit återställd, enligt vår mening några år senare än som bort ske. Jag tror över huvud taget att detta herr Hagbergs sätt att lägga upp skattedebatten knappast kommer att betraktas ens i högerkretsar såsom något så värdefullt inlägg. Kvar står i alla fall, när det gäller högerns ståndpunkt, att man icke har kunnat visa, varför det skulle vara svårare att sänka skatterna 1951 än 1952 när det statsfinansiella läget snarare kommer att bli mera ansträngt. Inte heller har man kunnat visa, att ett bifall till folkpartiets förslag skulle läsa riksdagen i reformarbetet på något olyckligt sätt.

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att det är inte här fråga om huruvida vi skola behålla det direkta skattetryck, som riksdagen beslöt på förslag från regeringspartiet 1947. Detta skattetryck har ju, som bl. a. herr Sandberg påpekat, blivit skärpt genom att inflationen höjt inkomsterna. På grund av de progressiva skatteskalorna ha människorna fått avstå en större del av sin inkomst i skatt än vad man tänkte sig.

Den som i dag anser, att vi inte ha anledning att sänka den direkta inkomstbeskattningen, hyser såvitt jag förstår den uppfattningen, att herr Wigforss' skatteskalor år 1947 voro alltför låga och att det inte betyder så mycket, att inflationen har skärpt skattetrycket och gjort skatterna ännu tyngre och delvis även ännu mer progressiva. Denna ståndpunkt ha vi inom folkpartiet inte kunnat intaga. Vi anse det tvärtom angeläget att man inte försummar någon tid, när det gäller att reducera detta direkta skattetryck. Vi fästa måhända även någon vikt därvid, att om man inte gör detta i tid, vet man inte vad som kan inträffa med den statliga utgiftspolitiken. Har man ett lägre skattetryck och en lägre inkomstram att röra sig inom, är det större utsikter till den sparsamhet, som — det ha även vi betonat — är en förutsättning för att skattetrycket skall kunna hållas på en skäligh nivå. Detta är ett väsentligt skäl för att man inte skall dröja med att rätta till den skärpning av skattetrycket, som skett med herr Wigforss' skalor, och att man inte skall dröja med att ge skattebetalarna den känslan, att det går att justera även den statliga direkta beskattningen nedåt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Till herr Ohlin skulle jag bara vilja säga, att han har naturligtvis rätt i att det är lättare att sänka skatten

i år än nästa år. Det är just den synpunkten som har spelat en mycket stor roll för bevillningsutskottet. Om vi skulle sänka skatten i år med 10 enheter och sedan taga igen dem och kanske ännu mer nästa år, vilken skuffelse skulle det inte bli för det svenska folket!

Jag skulle också vilja säga till herr Ohlin, att när det gäller uppskovet med kvars-katten får man inte glömma vad som har inträffat. Kungl. Maj:t har lagt fram en proposition, som riksdagen har behandlat och enhälligt godtagit. I denna proposition uttalar finansministern, att han inte längre tänker fortsätta på den väg som vi ha gått under de två sista åren. Jag kan inte minnas, att det i detta avseende rests någon avvikande mening från något håll.

Låt mig till sist säga: Jag har med mycket stort intresse hört herrar Ohlin och Hjalmarson m. fl. resonera om de förslag, som herrarna i respektive partier ha tänkt sig som en lösning av familjebeskattningen. Inom skatteutredningen äro vi för närvarande sysselsatta med att pröva såväl fru Gärde Widemars som Ebon Anderssons linje. Jag skall därför inte uttala någon bestämd mening om detta. Men när jag hörde herrarna förebrå varandra — och särskilt då hur herr Ohlin förebrådde herrar Hjalmarson och Hagberg i Malmö — för de utsvävningar som gjorts, kom den tanken för mig, att de senare kanske behärskas av samma tanke, som i dag behärskar folkpartiet: det finns inte någon risk för att något av deras förslag går igenom.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Till herr Adolv Olsson vill jag säga, att det förslag till familjebeskattning, som från vårt håll framlagts, har rönt en så stark anslutning från både myndigheter och olika ideella sammanslutningar, att det i längden inte är möjligt att spjärna emot den opinion, som växer fram för dessa linjer. Jag hoppas, att även herr Adolv Olsson, som

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

vill bortse från partipolitiska prestige-synpunkter, skall kunna ha förståelse för de bärkraftiga principer, som ha legat till grund för detta förslag.

Jag är mycket ledsen, herr talman, att jag inte hörde mer än slutet av herr Ohlins anförande — det berodde inte på någon avsiktlig brist på uppmärksamhet utan på force majeure. Jag är därför inte riktigt säker på att jag har riktigt uppfattat de synpunkter, som herr Ohlin har framfört. Jag skulle emellertid vilja i korthet koncentrera mitt resonemang på följande sätt.

Herr Ohlin beskyller oss för att under budgetåret 1949/50 ha medverkat till en politik, som skulle ha medfört underbalansering. Häremot vill jag bara erinra, att när vi togo ställning till frågan om utgifterna under det löpande budgetåret, hade vi alltså räknat med ett budgetöverskott på omkring 700 miljoner kronor. När vi togo ställning till de olika skattefrågorna, exempelvis bensinskatten, var det inte någon av oss som kunde förutse krondevalveringen. Jag anser därför, att den förebräelse, som har riktats mot oss och även mot bondeförbundet — i den mån jag nu må tala för deras räkning — inte är befogad.

Vad angår budgetåret 1950/51 skall jag inte gå in på några siffror; det har herr Hagberg i Malmö förut gjort. Jag vill bara konstatera, att ingen oenighet råder om att marginalen för detta budgetår är mycket smal.

Herr Ohlin har vidare framhållit, att det blir stora svårigheter för oss att kunna genomföra vårt skattesänkingsprogram år 1952 samtidigt som vi räkna med ofrånkomliga utgiftshöjningar av olika slag, bl. a. för försvaret, vilket ju även herr Ohlin räknar med. Men, herr Ohlin, det är just detta som är avgörande för vårt ståndpunktstagande. Det är just därför, att vi räkna med dessa svårigheter för budgetåret 1951/52, som vi vid våra överslagsberäkningar inte anse att vi kunna klara oss utan de 100

miljoner kronor, som falla bort första hälften av budgetåret 1951/52, om vi skulle följa folkpartiets linje. Vad finns det för inkonsekvent och orimligt i denna ståndpunkt?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den inre uppgörelse, som pågår inom det borgerliga regeringsalternativet. Den få de sköta själva. Jag har bara begärt ordet för att klara upp några småsaker med herr Ohlin.

Herr Ohlin frågade: Hur kan det komma sig, att det är samma inkomst av den statliga skatten för budgetåret 1950/51 som för budgetåret 1949/50 trots att det har skett en viss inkomstökning? Det är mycket lätt att förklara. Det är helt enkelt så, att inkomsten var för högt beräknad för budgetåret 1949/50, vilket sammanhängde med att man då inte hade — och fortfarande inte har — nått samma säkerhet beträffande beräkningen av skatterna som man hade innan källskattesystemet tillkom.

Herr Adolv Olsson har redan varit inne på en annan sak, som det egentligen är synd att upprepa, men jag tycker nog, att jag har lov att göra det ändå. Jag har i en proposition till riksdagen sagt: Min avsikt är inte att föreslå ett förnyat uppskov med betalningen av kvars-katten. Riksdagen har enhälligt lämnat detta uttalande utan erinran. Det är underligt, att folkpartiet inte har kommit att tänka på denna sak förrän i dag, men folkpartiet har kanske inte behövt taga ståndpunkt till frågan förut.

När herr Ohlin insinuerar, att jag har låtit göra en särskilt mörk budgetprognos för att den skulle kunna bli ett avskräckande argument, vill jag bara säga: Jag har låtit göra denna prognos på tjänstemannaplanet. Jag har inte givit några direktiv, utan jag har endast begärt att få fram så säkra beräkningar

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

som möjligt över vad som kan väntas inträffa. När jag fick denna prognos, herr Ohlin, blev jag inte glad utan ledsen. Jag skulle hellre ha tillåtit herr Ohlin att ha starkare argument i dagens debatt än han har än att behöva möta dessa utsikter för uppläggandet av nästa års budget. Men, herr Ohlin, hur är det med den prognos, som folkpartiet har gjort? Har man inte där skrapat och skrapat och återigen skrapat ihop medel för att få en så optimistisk bild av läget som möjligt? Är det inte en prognos, som i verkligheten är tillrättalagd i en alltför optimistisk riktning?

Är det slutligen riktigt klokt, herr Ohlin, att här i riksdagen — inför ett annat forum kan det kanske vara möjligt — som herr Ohlin gjorde i slutet av sitt anförande, med brösttoner förklara, att det går att genomföra en skattesänkning nu? Det är bevisat, att det inte går att nu genomföra den av folkpartiet föreslagna skattesänkningen med bibehållen balans i statsbudgeten.

Herr JONSSON i Skedsbygd (kort genmäle): Herr talman! Jag kan tillfredsställa herr Ohlin med att bondeförbundet har inte ändrat mening i fråga om subventionernas avskaffande. Vi anse, att dessa äro ett oting, som fortast möjligt bör komma bort. Men då folkpartiet har räknat med en eventuell möjlighet att sänka skatten genom att skära ned subventionerna, tillåter jag mig att peka på en del svårigheter, som skulle uppstå. Jag kan t. ex. välja smöret. Om man sänkte subventionen där, vem skulle då få betala det? Herr Kristensson i Osby svarade, att konsumenterna skola göra det. När det gällde att få fram medel ville herr Kristensson undan för undan så sakta skära ned subventionerna, men då skulle man ju inte få några medel till en omedelbar skattesänkning. Det var bara detta som gav anledning till mina små reflexioner.

Beträffande bensinskatten är det inte

någon som har talat om den senare i debatten. Faktum är ju, att det formella budgetöverskott vi räkna med helt och hållet består av medel, som influtit från den extra bensinskatten och som enligt riksdagens beslut skola komma vägväsendet till godo. Om man nu som folkpartiet föreslår tar dessa medel i anspråk för en skattesänkning, vill man då sedan från statsbudgeten anslå motsvarande medel till vägunderhållet?

Herr Ohlin talar om principiella linjer. Den saken tror jag inte jag skall ge mig in på i detta sammanhang. Jag kan för övrigt bara nämna ett ord: bensinskatten.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! På alla håll förklarar man sig intresserad av en skattesänkning. Man är till och med övertygad om att en sådan är nödvändig inom en snar framtid. De borgerliga partierna ha genom sitt ställningstagande i riksdagen under denna vecka klargjort, att en skattesänkning enligt deras mening är möjlig. Det föreligger dock den skillnaden mellan folkpartiets ståndpunkt å ena och bondeförbundets-högerns å andra sidan, att skattesänkningen enligt folkpartiet skule vara möjlig redan från och med år 1951, medan den enligt de övriga två borgerliga partierna först kan komma i fråga år 1952. Från socialdemokratiskt håll kan man notera vad finansministern sade för en stund sedan. Han framhöll, att en skattesänkning för budgetåret 1951/52 får inte betraktas som avsluten.

Det har också betonats, att om en skattesänkning skall kunna genomföras, är en mycket stor återhållsamhet med allmänna utgifter ofrånkomlig. I detta sammanhang var herr Hjalmarson inne på frågan om importsubventioner. Han trodde sig här kunna konstatera en principiell motsättning. För egen del har jag inte kunnat upptäcka någon sådan. Riksdagens samtliga partier för-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

klarade ju häromdagen, att importsubventionerna skulle bort. Skillnaden mellan majoriteten, bestående av socialdemokrater och bondeförbundare, å ena, och högern och folkpartiet å andra sidan var ju bara, att man från majoritetens sida ville ha en något smidigare övergång beträffande subventionen för hudar och textilvaror och därför kunde tänka sig, att denna — och endast denna bland importsubventionerna — skulle få kvarstå, som det står i utskottets utlåtande, ett stycke in på nästa år.

Herr Jonsson i Skedsbygd har lämnat herr Ohlin besked om bondeförbundets inställning i fråga om jordbruksprodukternas subventionering. Jag har inte någonting att tillägga. Men när herr Ohlin i detta sammanhang hade älskvärdheten att göra vissa reflexioner i fråga om bondeförbundets principiella inställning, skulle jag vilja fråga honom, vad som närmast låg honom i hågen. Var det det principiella avsteg från sin politik, som bondeförbundet gjorde på 1930-talet, när det gick in på den aktiva konjunkturpolitiken, något som herr Ohlins meningsfränder i allmänhet funno sig förhindrade att göra, sannolikt i känslan av sin bundenhet av låt-gå-liberalismens principer? Eller var det något, som hade samband med bensinskattefrågan, en sak, som vi tidigare ha talat om här i riksdagen, men som jag ändå tycker mig ha anledning återkomma till, eftersom herr Ohlin förde även den frågan på tal?

År 1948 hade vi ett valår. Då ville folkpartiet ha en extra bensinskatt på 10 öre. Året därpå var inte ett valår; då skulle den bli 27 öre. År 1950 ha vi åter ett valår, och då bör den enligt folkpartiet bli 7 öre. Jag tycker oss emellan, att folkpartiets representanter inte skola tala så vitt och brett om principiell åskådning.

Herr Ohlin undrade vidare, varifrån pengarna till överbalanseringen skulle ha tagits, om vi år 1948 hade fått vår vilja igenom angående den extra ben-

sinskatten. Det var ju så, att vi ville, att den extra bensinskatten skulle sättas lika med noll, d. v. s. vi ville inte ha någon extra skatt alls. Det var vårt partis inställning, och övervägande antalet av dess ledamöter gingo på den linjen. Herr Ohlin var något frikostigare, inte mot bilisterna men mot statskassan, och ville medge en extra bensinskatt på 10 öre. Skillnaden i statsinkomsten lär väl inte röra sig om mer än 80 miljoner kronor. Överbalanseringsbeloppet var vid det tillfället ungefär $\frac{1}{2}$ miljard kronor i runt tal. Vi äro tillräckligt kätterska att säga, att det hade varit bättre, om man hade skonat landsbygdens folk från bensinskattens bördor och funnit sig i att den halva miljarden hade minskats med de 80 miljoner kronorna.

Man har vidare efterlyst anledningen till att vi på vårt håll anse, att det finns goda möjligheter för en skattesänkning år 1952, medan vi inte vilja vara med om en sådan år 1951. Delvis är det väl så, att vi ännu inte kunna sägas ha helt övervunnit verkningarna av krisen. Det avgörande skälet för oss är emellertid, att vad som kan bli kvar i form av överbalansering är till allra största delen hämtat från bensinskattemedlen. De pengarna vilja vi ha till vägväsendet, medan herr Ohlin vill ha dem för att sänka den statliga inkomstskatten. Här vilja vi inte under några förhållanden följa herr Ohlin. Även om vi i andra frågor kanske kunna komma överens, kommer det inte att ske i den riktningen att vi låta bensinskattbetalarna finansiera en sänkning av inkomstskatten.

När jag ser på folkpartiets ställning i skattefrågan i dag och på deras ställning i förrgår, då vi behandlade frågan om de kommunala ortsavdragen och compensationen till kommunerna, kan jag inte med bästa vilja i världen komma fram till annat resultat än att herr Ohlin och hans parti äro mera intresserade av skattesänkningar för de större inkomsttagarna, medan vi anse, att med

Beräkning av beivillingarna för budgetåret 1950/51, m. m.

vår linje i första hand de små och medelstora inkomsttagarna tillgodoses.

Ett låt vara mycket obetydligt tecken i samma riktning innebär folkpartiets inställning i fråga om barnbidragets storlek. Folkpartiet ansåg i motsats till socialdemokraterna, att statskassan kan avvara åtskilliga 10-tal miljoner kronor. Men herr Ohlin menar nu att pengarna skola användas till en sänkning av den statliga inkomstskatten framför till en höjning av barnbidraget från 30 till 40 kronor. Den höjningen måste herr Ohlin likväl — det förmodar jag han vill erkänna — finna sakligt motiverad med hänsyn till att detta barnbidrag ersätter de statliga avdragen, som inte ha blivit höjda sedan år 1928 och som alltså nu hade bort undergå en väsentlig höjning, om de bibehållits.

Vi nödgas med viss ledsnad konstatera, att denna vecka har bringat en viss klarhet om vilka skattebetalare här i landet som folkpartiet närmast tänker på, när det är fråga om skattesänkning.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Herr Hedlund var inne på frågan om bensinskattemedlen och vägväsendet. Jag har redan berört den frågan i en replik till herr Jonsson i Skedsbygd, men jag finner mig föranlåten att på nytt säga några ord i denna sak.

Jag vill då först fästa uppmärksamheten vid att vi i vår reservation framhålla, att om sänkningen av bensinskatten genomförts redan den 1 juli men å andra sidan de reduktioner av vissa subventioner beslutats, som från vårt håll i annat sammanhang förordats, skulle likväl ett budgetöverskott ha kvarstått på omkring 100 miljoner kronor. Bilskattemedel skulle sålunda ej behövt tillgripas för en skattesänkning nästa budgetår. Det har icke varit vår avsikt och är icke vår avsikt att använda bilskattemedlen till sänkning av inkomstskatten. Detta framgår av den

sats som jag här citerade och som avsåg nästkommande budgetår. För budgetåret 1951/52 ha vi ju i de överslagskalkyler, som vi sökt göra, räknat med en ytterligare minskning av 80 miljoner i bilskattemedel jämfört med vad som inflyter under nästkommande budgetår. Det betyder ju, som jag sade i min förra replik, att det inte kommer att inflyta mer än omkring 320 miljoner i skatt på brännolja och bilar för budgetåret 1951/52 under i övrigt lika förhållanden. Jag framhöll förut och vill nu ytterligare betona, att om vi i år ha beslutat att avräkna ett belopp av 303 miljoner kronor mot bilskattemedel, så vill jag hoppas att vi budgetåret 1951/52 skola kunna taga alla de medel, som inflyta från bilväsendet, i anspråk för vägväsendet. Jag vill sålunda alldeles bestämt bestrida den framställning, som herr Hedlund här lämnade, att vi från folkpartiets sida skulle syfta till att använda bilskattemedlen för sänkning av den statliga inkomstskatten.

Herr HEDLUND i Rådomb (kort genmäle): Herr talman! Ja, på vårt håll göra vi gällande, att vägväsendet har en fordran på bensinskatten på minst det överskott, som kan uppkomma i år. Dessa pengar, mena vi, skola i första hand komma vägväsendet till godo och inte användas till en sänkning av den statliga inkomstskatten.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga, att jag har ingenting emot att herr Hedlund och vi alla hjälpas åt, så att de 97 miljoner kronor, som han närmast syftar på, verkligen kunna tillföras vägväsendet. Jag har dock i något annat sammanhang uttryckt ett visst tvivel på den möjligheten. Det kanske kan gå med dessa pengar som det har gått med det mycket stora belopp, 420 miljoner kronor, som vi ha tagit in på den extra bensinskatten under de två år som den-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

na bestått. Vi få nog tyvärr se oss om efter möjligheter att tillföra vägväsendet detta belopp.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr Hjalmarson svarade mig, att han bestred inte att högerns ståndpunkt i fjol hade inneburit, att det under innevarande år skulle ha blivit en direkt brist i budgeten och att dessutom en upplåning på 260 miljoner kronor varit nödvändig för finansiering av löpande utgifter till reservationsanslag. Han sade att det visserligen var synd, att det under detta övergångsår skulle bli på det sättet, men det kunde man inte förutse i fjol. Ja, det kan man naturligtvis säga. Jag vill ingalunda påstå, att man kunde förutse hurudan utvecklingen skulle bli. Men det är väl ändå ett rätt svagt försvar. Diskussionen i fjol gick ju på den linjen, att vi på vårt håll sade, att det var fråga om ett övergångsår, under vilket man måste vara mycket försiktig, så att man kunde vara säker på att man verkligen lyckades åstadkomma en samhällsekonomisk balans. Varken högern eller vi eller någon annan kan avveckla regleringarna här i landet, om man inte först har en pålitlig samhällsekonomisk balans. Vi voro därför för vår del villiga att taga på oss bördan att bibehålla den enligt vår mening alltför höga bensinskatten under detta övergångsår för att vara säkra på att vi inte skulle komma in i ett olyckligt läge. Nu visar det sig att vårt land med högerns och bondeförbundets linje skulle ha kommit i en mycket olycklig belägenhet under detta år. Vem var det som den gången, just under ett kritiskt övergångsår, intog den klokaste och försiktigaste hållningen?

Jag får kanske anknyta till vad herr Hedlund sade och säga ett ord till honom med anledning av hans uttalande om budgetåret 1948/49. Herr Hedlund talade om bensinskatten budgetåret 1948/49 men glömde som vanligt att beröra den uppfattning i denna fråga som

hystes av hans företrädare som partiledare, herr Pehrsson-Bramstorp, som hade samma inställning som folkpartiet. Det gjordes ju då ett försök att få till stånd en kompromiss — det enda som kunde ha utsikt att lyckas. Högerns och bondeförbundets linje voro socialdemokraterna inte hågade att tänka på ett ögonblick. Men det var det följande budgetåret 1949/50 — det var detta år som jag talade om, men det förbigår herr Hedlund med förlägen tystnad — som var själva övergångsåret till den samhällsekonomiska balansen. Det må vara hänt att vi under budgetåret 1948/49 möjligen hade kunnat klara oss med litet mindre överskott. Dock var ju herr Hedlunds kalkyl för detta år felaktig — det behöver jag inte närmare ingå på. Men jag vill säga, att om man räknar med att den höjning av bensinskatten med 27 öre, som bondeförbundet motsatte sig, icke hade kommit till stånd, så skulle det ha medfört en minskning i intäkterna från bensinskatten med 230 miljoner kronor. Enligt bondeförbundets linje skulle sålunda budgetöverskottet ha minskats med 230 miljoner och inte med 80 miljoner, som herr Hedlund sade. Men jag skall inte fördjupa mig i den saken.

Budgetåret 1949/50 var sålunda ett övergångsår, då det gällde att se till, att den statsfinansiella politiken var samordnad med vår allmänna ekonomiska politik för att vi skulle komma i balans och sedan kunna börja avveckla regleringarna. Det var det året som vi i folkpartiet togo på oss bördan — jag medger gärna att det var en mycket tung börda — att acceptera ett bibehållande av den extra bensinskatten på 27 öre under *ytterligare 12 månader*. Men vi gjorde det av nyss anförda skäl, och nu komma herrar Hedlund och Hjalmarson, som själva ha gått den, låt mig säga, lättsinniga vägen, den väg som vi för vår del anse skulle ha varit oklokur synpunkten av den allmänna ekonomiska politiken, och förebrå och kri-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

tisera oss för att vi i den statsfinansiella trygghetens intresse och för att vara säkra på att vi skulle komma i ett läge av en allmän balans, varit med om att bibehålla denna skatt.

Jag måste säga till herr Hedlund att detta att anpassa skattepolitiken efter lägets förändringar är ett bättre uttryck för en principiell hållning till våra samhällsekonomiska problem än den ståndpunkt, som herr Hedlund och bondeförbundspressen ständigt tyckas återkomma till, nämligen att man skall i en viss skattefråga alltid intaga samma hållning oberoende av lägets förändringar. Det är en märkvärdig sorts konsekvens, särskilt om man tänker på att herr Hedlund berömmar sig av att inte ha velat höja skatten något under två år men i nuvarande läge är med om att höja den ordinarie bensinskatten med 7 öre. Inte ens herr Hedlund har sålunda hållit en oförändrad ståndpunkt.

Får jag säga ett ord till herr Hjalmarson. Herr Hjalmarson hävdade att man inte kan klara budgeten under budgetåret 1951/52 utan de 100 miljoner som ett genomförande av folkpartiets skatteförslag skulle beröva statskassan under tiden juli—december 1951. Det är ju för det första en felkalkyl, herr Hjalmarson, ty under ett halvår inflyter ju hälften av ett års belopp, ungefär 75 eller möjligen 80 miljoner kronor. För det andra vill jag fråga: Är det verkligen så, att det är dessa medel, som högern tänker sig skola vara den kassakista, ur vilken man sedan år efter år skall kunna taga medel till de utgiftshöjningar och ökade skattelättnader, som högern föreslår och som såvitt jag förstår utgöra en rätt väsentlig merbelastning i jämförelse med vad något annat parti har föreslagit? Skulle vi inte kunna se på denna fråga utan att trola med detta, om budgetåret slutar sista juni och skatterna ändras den första januari. Låt oss se på saken med litet enkelt sunt förnuft. Om vi

äro överens om att det statsfinansiella läget tyvärr snart kommer att bli allvarligare än det är, kunde jag möjligen ha förstått högern, om den sagt, att vi få vänta litet med skattelättnaderna och kunna sedan från 1952 ändå inte göra dem större än vad folkpartiet vill. Men jag kan inte förstå högern när man där säger: Efter 1952 ha vi ett skattelättnadsprogram, som är mera omfattande än alla andra partiers, och dessutom komma vi förmodligen att föreslå försvarsutgifter som äro större än vad andra partier förorda, men trots detta mena vi, att man har inte råd till någon skattelättnad under budgetåret 1951/52. Jag kan inte förstå att denna återhållsamhet i ett trots allt relativt gynnsamt statsfinansiellt läge skall kunna motivera att man sedan kan släppa på rikligare under en period, finansår eller kalenderår, som i alla fall snarast blir av något allvarligare beskaffenhet i statsfinansiellt hänseende.

Jag vill säga ytterligare en sak till herr Hedlund. Herr Hedlund försökte, av anledning som jag inte känner till, att göra gällande, att man nu kunde se vilka folkgrupper folkpartiet närmast tänker på när det gäller skattesänkningen. Herr Hedlund, får jag för det första erinra om att finansminister Wigforss själv, när han framlade dessa skatteskalor, talade om, att man kunde variera dem på det sätt som vi ha föreslagit. Låt mig för det andra understryka vad jag sagt förut, att skattetrycket ju har blivit skärpt utöver den av herr Wigforss som rimlig ansedd nivå genom inflationen. Gör det inte något intryck alls? Tycker man inte att en justering är motiverad med hänsyn till det på grund av inflationen höjda skattetrycket? Jag trodde att herr Wigforss själv var duktig nog att pressa upp skatterna och att den hjälp han fått av inflationen inte skulle anses vara någonting som man bara skulle tacka för och ta emot.

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

Men, herr Hedlund, om vi gå igenom alla skatteförändringar från 1946 fram till 1952, då kommunalskatten sänkes genom att den beslutade höjningen av de kommunala ortsavdragen träder i kraft, och lägga in i detta program folkpartiets förslag om sänkning av den statliga inkomstskatten med en tiondedel, kommer man till den slutsatsen, att en person, som 1946 hade 5 000 kronor i inkomst, får en samlad skatte-reduktion av krigstidens höga skatte-tryck med åtminstone 40 procent, under det att en person, som hade en inkomst på 50 000 kronor 1946, får en sänkning av sin beskattning på nominellt 6 procent. Men om man tar hänsyn till att dessa 50 000 kronor och 5 000 kronor ha olika penningvärden, blir den verkliga skattesänkningen mindre — för den högre inkomsttagaren sammanlagt mindre än 6 procent. Det är mot bakgrunden av denna samlade skattepolitik man har att bedöma folkpartiets inställning till skattefrågorna. Och då tror jag att vi kunna nog ganska lugnt avvakta vad svenska folket tycker om en sådan skattesänk-ningspolitik. Men försöker man rycka ut en sak ur sitt sammanhang, så kan det hända att man kan få den att framstå i en litet annan men icke rättvis be-lysning.

Till finansministern vill jag bara säga några få ord. Vad gäller folkpar-tiets prognos, så har jag redan betonat, att vi beträffande livsmedelssubventio-nerna endast räknat med en avveckling av en del av dessa. Det kan naturligtvis ifrågasättas hur hastigt man på det om-rådet kan gå fram. Men det är min för-hoppning att det i det avseendet skall finnas vissa möjligheter till en något snabbare avveckling. Jag undrar om inte också finansministern räknat med att livsmedelssubventionerna skulle kunna väsentligt minskas.

Sedan sade finansministern, att det hade en viss betydelse om kvarskatten inbetalades på våren eller på hösten,

alltså under det ena eller det andra finansåret. Jag vill visst inte bestrida att det är en faktor man skall taga hän-syn till, och jag vill visst inte förneka, att det ligger åtskilligt i vad finansmi-nistern i det avseendet har sagt. Men jag skulle ändå vilja fråga, om man inte snarare kunde bedöma även den saken ur allmänna sunda förnufts-synpunkter än med hänsyn till om betal-ningen faller på den ena eller andra månaden under loppet av ett och samma kalenderår. Det kan väl ändå knap-past vara så, att det avgörande skälet till att det skulle vara omöjligt att sän-ka inkomstbeskattningen med en tiondedel skulle äga samband med det för en icke tekniker svåröverskådliga för-hållandet att kvarskatten inbetalas med litet större del på det ena eller på det andra finansåret.

Vad sedan beträffar inkomstberäk-ningen för budgetåret 1950/51 svarade finansministern, att det kan se egen-domligt ut att man nu uppskattar in-komst- och förmögenhetsskatten bara till 2 000 miljoner kronor, vilket är samma belopp som ett år tidigare. Fi-nansministern säger, att detta berodde på att man har uppskattat denna in-komst för statskassan för högt under budgetåret 1949/50, så att det inte blir så mycket som 2 000 miljoner kronor, och att man därför vid sina beräkning-ar för 1950/51 inte vågar utgå från siff-ran 2 000 miljoner. Ja, det var ju onek-ligen intressant att höra detta, men i Kungl. Maj:ts proposition nr 237, som avlämnades för något mindre än två månader sedan, står det, att finansmi-nistern ansluter sig till riksräkenskaps-verkets beräkningar — han tar i varje fall inte avstånd från dem — att de direkta skatterna på inkomst och för-mögenhet skulle minskas med 200 mil-joner kronor, d. v. s. gå ned från 2 200 miljoner kronor till 2 000 miljoner kro-nor. Redan innan finansministern hade lämnat sin upplysning hade jag ett sam-tal med en tjänsteman i riksräkenskaps-

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

verket — visserligen icke föredragande — och han sade, att riksräkenskapsverket i sin sista beräkning utgått från siffran 2 000 miljoner och inte haft anledning att justera denna siffra. Det är detta som jag har haft att hålla mig till. Jag vill visst inte betvivla finansministerns nu lämnade upplysning, men denna uppgift finns inte redovisad i det riksdagstryck, som jag känner till.

Finansministern slutade med följande: Det är *bevisat* att det inte går att sänka inkomstbeskattningen med en tiondedel — underförstått med tanke på budgetåret 1951/52. Jag skulle för min del vilja säga, att varken finansministern eller jag kan bevisa i dag något som helst om den saken. Ty här röra vi oss, fränsett framtidens svårbedömlighet i allmänhet, med uppskattningar som äro rätt oprecisa. Och när det gäller en budget på 5 000 miljoner är en felmarginal på 2 procent som det här skulle gälla en ganska blygsam sådan. Men därtill kommer — jag förbigår i detta sammanhang skattesänkningens indirekt gynnsamma stimulerande verkningar, om vilka jag saknade något omnämmande i herr Hedlunds anförande men som för oss äro en så väsentlig sak — att har man en snäv ram för statens inkomster, så blir det ett hårdare tryck både på ämbetsverk och myndigheter och riksdag, när det gäller att besluta om nya utgifter. Herr Hjalmarson har säkerligen en ärlig önskan att liksom vi inskränka utgifterna, men jag tror att även herr Hjalmarson skall få medge, att det nog blir större kraft i arbetet på att hålla nere, begränsa och beskära statsutgifterna, om staten har en litet trängre ram att röra sig inom. Vi betrakta detta som *ett* skäl för att man i skattesänkingspolitiken i rådande läge skall sträva efter att gå så långt ned med skattetrycket, som man tycker kan vara rimligt och motiverat. Det är detta som ligger bakom vår syn, och vi tro att kanske så småningom även finansmi-

nistern, som ju är angelägen om att hålla statsutgifterna nere, skall komma att anlägga samma synpunkt, att det är lättare att göra besparingar och att få till stånd återhållsamhet, om det inte finns så rikliga medel i statskassan. Då det nu uppenbarligen är ett önskemål att hålla skattetrycket nere, bör man också göra ett försök att göra det i en period, då det statsfinansiella läget möjligen är något mindre allvarligt än det kan bli nästa år. Man bör inte vänta till dess läget blir allvarligare, som högerförslaget innebär.

Herr HEDLUND i Rådomb (kort gemäle): Herr talman! På två punkter hade jag väldigt svårt att följa herr Ohlin. Hans argumentering var ju den, att om man hade antagit en viss skatteskala för den statliga inkomstskatten, så kunde man inte gärna förorda en minskning av den kommunala beskattningen, eftersom detta inte medför en sänkning enligt nämnda skatteskals grunder utan i stället en sänkning som är relativt sett större för de små och de stora inkomsttagarna. Jag måste ha missförstått herr Ohlin på den punkten, och jag skulle gärna vilja veta vad herr Ohlin menade där.

Sedan kunde jag inte heller följa med i herr Ohlins matematik riktigt, när han talade om skillnaden i statens inkomster mellan folkpartiets och bondeförbundets bensinskattelinje 1948. Såvitt jag minns rätt var skillnaden då 10 öre, och jag tycker inte man kan få det till att bli något mellan 100 och 200 miljoner kronor. För mig ter det sig som om det skulle bli omkring 80 miljoner kronor, och det sade jag.

Vidare sade herr Ohlin att bondeförbundets tidningar ständigt återkomma till att om man en gång har intagit en ståndpunkt, så är man tvungen att vidhålla den, vad som än händer. Jag läser bondeförbundets tidningar varje dag, men jag har inte kunnat hitta något så-

Beräkning av bevillingarna för budgetåret 1950/51, m. m.

dant, trots att jag har haft uppmärksamheten riktad på saken på grund av att herr Ohlin har varit inne på samma tema en gång förut. Vad bondeförbundets tidningar säga är, att de tycka att man i folkpartiet använder en underlig terminologi, när man där säger, att en bensinskattelinje, som oscillerar mellan 10, 27 och 7 öre, är rak. Jag tycker det är bättre att använda vanlig terminologi, så att man förstår varandra bättre. Det är bara den saken vi ha haft anledning att rikta oss mot i detta sammanhang.

Sedan återkom herr Ohlin även denna gång till herr Pehrsson-Bramstorps ställningstagande i den förberedande voteeringen i bensinskattefrågan 1948. Om Pehrsson-Bramstorp då i första omgången röstade på 10-öresförslaget, som jag tror att han gjorde, så var det väl kanske — jag har inte frågat honom — beroende på att han visste, att han inte skulle få herr Ohlins parti med på att fälla skatten och att det därför var meningslöst att gå emot skatten helt. Orsaken till att jag inte vidrörde herr Pehrsson-Bramstorps ställningstagande i mitt svar var att jag från tidigare tillfällen hade klart för mig att herr Ohlin skulle komma med detta och att jag ej ville beröva honom hans enda argument.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår inte vad det tjänar till, herr Ohlin, att gång på gång komma tillbaka till bensinskattefrågan. Vi ha angivit vår ståndpunkt i den frågan så många gånger, att jag tycker det är onödigt att åter deklarerera våra synpunkter här. Jag vill bara säga, att det bestämt ändå var en lycka för herr Ohlin att tioöreskompromissen inte gick igenom 1948, ty om den hade gjort det, så hade ju inte herr Ohlin haft någon möjlighet att förebrå högern och bondeförbundet för den stora ansvarslöshet som vi visade, när vi 1949 röstade för 27-öresskattens borttagande.

Sedan vill jag också erinra om att vi inom högern ha satt hela frågan om bensinskatten i samband med penningpolitiken, och vi ha gång på gång här i kammaren framhållit, att vi äro övertygade om att man med en annan penningpolitik hade kunnat åstadkomma den nettoökning i det frivilliga sparat, som vi nu måste använda bensinbeskattning för att få fram.

Herr Ohlin har här talat om hur vi bedöma läget för budgetåret 1951/52. Ja, herr talman, vi ha väl allesamman försökt att göra upp en kalkyl, efter vilken vi skola arbeta. Ätminstone ha vi gjort det inom högern. Då ha vi kommit fram till att för att få det hela att gå ihop måste vi räkna med dels en viss höjning av skatteunderlaget genom produktionsförbättringar, dels en minskning av vissa statsutgifter, framför allt subventionerna. Vi tro dessutom att man måste angripa också andra statsutgifter. Vi ha där pekats på det danska systemet, där man strävar efter en procentuell minskning av vissa statsutgifter, men vi ha sagt att det icke är möjligt att få igenom dessa utgiftsbeskränningar på en gång. I likhet med herr Ohlin tro inte heller vi att man på en gång kan avveckla alla subventioner. I den kalkyl, som vi ha gjort upp, ha vi kommit fram till att vi icke kunna undvara de 75 eller 100 miljoner kronor, vilket det nu blir, som gå bort under det första halvåret av budgetåret 1951/52 vid skattesänkning enligt folkpartiets förslag, medan vi däremot givetvis räkna med att vi i fortsättningen, i samma mån som avvecklingen av framför allt subventionerna fortskrider, skola kunna få utrymme för den skattelättnad, som vi kalkylera med.

Sedan, herr talman, säger herr Ohlin: »Nog är det väl ändå bra egendomligt med högerpartiet! Det räknar dels med de största försvarsutgifterna av alla partier och dels med de största skattelättnaderna.» Detta säger herr Ohlin ögonblicket efter det att jag försökt att

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

med största eftertryck ge uttryck åt förhoppningen, att vi skola kunna komma till en samförståndslösning i försvarsfrågan. Jag har varit angelägen om att betona, att vi här icke vilja försöka driva något slags överbjudarpolitik, utan i stället se om vi icke kunna komma fram till gemensamma linjer.

Vad sedan gäller storleken av skattelättnaderna under 1951/52 skall jag inte yttra mig om huruvida folkpartiets eller vår linje ger största lättnaden, och jag vill inte på något sätt inleda någon tävlan därvidlag. Jag har sagt att jag tror, att kommunalskattereformen blir billigare efter vår linje. Vad familjebeskattningen beträffar, så blir nog inkomstbortfallet för staten högre efter vårt förslag, hur mycket vet jag dock inte, eftersom jag inte vet vad folkpartiets linje därvidlag innebär. Vad resultatet av 1949 års skatteutredning beträffar få vi alla sätta ett frågetecken där, men vi få ändå göra en approximativ kalkyl.

Herr talman! Man skall inte från folkpartiets och från herr Ohlins sida beskylla oss för att vi ha visat lättsinne i den ekonomiska politiken.

Vi behöva inte här rikta sådana förbråelser mot varandra. Vi böra i stället försöka att så gott det i vår förmåga står och med hjälp av det material, som vi för närvarande ha, gå fram efter riktiga och sunda linjer. Jag upprepar än en gång att vår enda önskan varit att skapa en fast och tillförlitlig grund för en varaktig skattelättnad.

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Jag har lyssnat på denna debatt, som har spänt över ett stort område och under vilken man från båda sidor har deklarerat sina synpunkter, och jag ber nu, trots att det kanske kunde vara nog diskuterat, att få säga några ord om något, som kanske ändå inte har kommit fram i tillräckligt hög grad.

Enligt den senaste statistiken ha vi i vårt land 3 368 000 personer, som över

huvud taget ha deklarerat för inkomst. Av dessa deklarerar 1 104 000 för en inkomst av 600—3 000 kronor. I runt tal en tredjedel av det inkomstdeklarerande svenska folket ligger alltså, enligt de avgivna deklARATIONERNA, i denna grupp, som knappast beröres av den här föreslagna skattesänkningen. Jag frågar mig då: Ha vi inte möjligheter att söka oss fram till sådana vägar, på vilka samtliga medborgare i vårt land kunna få nytta av skattesänkningarna?

Jag kan exempelvis nämna, att vi ha en statlig nöjesskatt på 45 miljoner kronor, en skatt på läskedrycker på 30 miljoner kronor och en skatt på maldrycker på 67 miljoner kronor. Jag skulle kunna räkna upp ännu fler.

Nu får jag kanske ögonblickligen den repliken, att ingen behöver köpa sockerdricka eller betala nöjesskatt, eftersom man kan dricka vatten och låta bli att köpa biljetter till nöjestillställningar. Men jag har märkt, att det finns behov hos oss människor, som det inte går att utan vidare befalla över. Man går därför på biograf, och man köper en läskedryck, och därmed bidrar man till att framskapa det skattebelopp, som för dessa båda områden rör sig om 75 miljoner kronor.

Jag skulle nu vilja fråga: Är det inte nödvändigare att se till att kostnaderna för varudistributionen sänkas, när vi nu så småningom få lägre bensinskatt? På det området kan man säkerligen ta bort ytterligare miljoner och sänka skatterna. För de tusen och åter tusen små inkomsttagare, som icke beröras av här ifrågavarande skattesänkning, skulle detta betyda ganska mycket. De skulle indirekt få glädje av den.

Jag kan nämna, att den stora grupp medborgare med en årsinkomst av mellan 5 000 och 8 000 kronor, som 1945 uppgick till 462 000, år 1948 hade ökat till 915 000, vilket nära nog innebär en fördubbling. En stor del av dessa inkomsttagare äro familjeförsörjare, och i de fall, där det finns tre barn i famil-

Beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

jen, kan man säga, att de i stort sett äro skattefria redan nu. Man kan enligt mitt förmenande därför inte påstå, att det nödvändigaste i dag är att sänka den direkta skatten — åtminstone inte om man som grund för sitt påstående lägger, att vi kunna räkna med stigande inkomster och ett ökat skatteunderlag. Från 1945 till 1948 steg antalet inkomsttagare i gruppen över 20 000 kronor med 17 000, så att de sistnämnda år utgjorde 48 000. Vidare fingo vi under samma tid 64 000 fler inkomsttagare i gruppen 12 000—20 000 kronor, d. v. s. tillsammans 124 000, och i gruppen 8 000—12 000 kronor hade vi sistnämnda år 338 000 personer, vilket innebär en ökning med 198 000 under dessa tre år. I gruppen 5 000—8 000 kronor slutligen hade vi som sagt sammanlagt 915 000 personer, d. v. s. en ökning med 453 000.

Inför denna kraftiga stegring av inkomsterna för vårt lands medborgare frågar jag mig: Ha vi någon garanti för att det i fortsättningen blir möjligt att successivt pressa fram allt högre och högre löner? Ha vi möjligheter att där bedöma marknaden och se hur det kommer att ställa sig och om det finns utrymme för den löneökning, som man så livligt hoppas skall bli möjlig, när lönestoppet häves?

Jag tror att det skulle vara att bygga på alltför lös grund att utgå från saker och ting, som man inte vet någonting om. Jag tror därför det är bättre att vi vänta och se tiden an, till dess vi få underlaget färdigt, så vi veta vad vi ha att bygga på.

Herr talman! Med dessa få ord har jag endast helt kort velat deklarerat min inställning i denna fråga. Jag kommer icke att under några omständigheter låta mig förledas till att rösta på folkpartiets motion, eftersom det här finns andra vägar att gå, som kanske kunna hjälpa hela svenska folket, inte bara ett mindretal.

Herr OHLIN: Herr talman! Får jag först säga till herr Hjalmarson, för undvikande av missförstånd, att jag har inte, såvitt jag vet, påstått, att högern skulle komma med förslag om högre försvarskostnader, men jag har sagt, att högern mot bakgrunden av vår svenska politiska historia får räkna med *möjligheten*, att högern vill höja försvarskostnaderna utöver andra partier. När herr Hjalmarson säger, att man skall skapa en fast och varaktig grund för skattesänkning, tycker jag, att han som högerman borde ta hänsyn till detta. Det var ju också det som herr Hjalmarson antydde i ett tidigare anförande.

Sedan vill jag säga, att allmänt tal om minskning av vissa statsutgifter, inte subventionerna utan vissa andra ting, har naturligtvis inte så stor tyngd, när högerpartiet självt innevarande år inte har föreslagit några nämnvärda besparingar av den typen. Varför inte i år, varför skall det komma några anonyma, okända besparingar nästa år? Subventionerna äro, som jag sade, en sak för sig. Jag skall i övrigt vad herr Hjalmarson beträffar bara hänvisa till vad jag sade i mitt föregående anförande och inte trötta kammaren med att upprepa det. Jag skall bara tillägga, att herr Hjalmarson nu försvarar en högerståndpunkt, som skulle ha inneburit en statlig upplåning av 300 miljoner kronor under det kritiska övergångsåret 1949/50, med att högern ville ha en annan penningpolitik. Det är detta som är det konkreta exemplet på samordning av penningpolitik och statsfinansiell politik! Det skulle betytt, förmodar jag, en högre ränta; en högre ränta skulle verkat åtstramande. Men under samma finansår skulle man haft en upplåning för löpande utgifter med 300 miljoner kronor. Kan verkligen herr Hjalmarson på allvar mena, att detta är en klok samordning av penningpolitik och statlig finanspolitik?

Till herr Hedlund i Rådombank vill jag

Beräkning av bevilningarna för budgetåret 1950/51, m. m.

svara, att det tycks vara så, att jag på denna punkt litet bättre känner till herr Pehrsson-Bramstorps ståndpunkt när det gäller bensinskatten 1948. Jag hade många samtal med honom i frågan, och han var mycket intresserad av att utnyttja den kompromissmöjlighet som kunde finnas. Herr Pehrsson-Bramstorp röstade inte, som herr Hedlund sagt, bara i sista omgången med folkpartiet — det gjorde ju hela bondeförbundet och högern — utan han stödde, såvitt jag vet, hela tiden tioöreslinjen.

Sedan kanske jag får säga några ord med anledning av herr Hedlunds direkta fråga om skatteskalorna. Jag har påpekat, att det är grundlöst att karakterisera folkpartiets skattepolitik och avvägning mellan olika folkgrupper såsom herr Hedlund gjorde.

Från 1946 till 1952 blir det nämligen för familjer med 5 000 kronors inkomst — om de inte äro stora spritkonsumenter kanske jag får lov att tillägga — en sänkning med ungefär 40 procent, medan det för familjer med 50 000 kronors inkomst blir en sänkning med 6 procent. Detta är om man inte justerar för inflationen, annars blir sänkningen mindre än 6 procent. Detta är det samlade resultatet av omsättningskattens borttagande, kommunalskattereformen och vårt förslag om statlig inkomstskattesänkning.

Herr Hedlund kom till sist in på frågan om folkpartiets bensinskattepolitik och sade, att han inte hade kritiserat den så mycket. Han hade emellertid observerat, att en tidning skrivit, att folkpartiet följde en rak linje, och den *terminologien* tyckte han var märkvärdig. Jag skall gärna erkänna, att man kan diskutera den terminologien. Jag tror att om man anpassar skattepolitiken efter det ekonomiska lägets förändringar, är det nog riktigare att säga, att en sådan anpassning innebär, att man följer en *klok* skattepolitisk linje. Vill herr Hedlund använda det uttrycket, så gärna för mig.

Jag tror helt allmänt att det är motiverat att man försöker tillvarata de tillfällen till skattesänkning som kunna erbjuda sig. Diskussionen har väl i alla fall visat, att det kanske blir anledning för dem, som i dag inta en negativ hållning till inkomstskattesänkningen, att besinna sanningen i det gamla ordspråket, att »en annan gång är en skälm».

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den av herr Elon Andersson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandberg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o anmärkta hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen yrkade emellertid herr Hæggbloom votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevilningsutskottets förevarande betänkande nr 59 antager den av herr Elon Andersson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Sandberg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 73 ja och 113 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hagberg i Malmö, varför votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 47 nej, varjämte 51 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Allmänna riktlinjer för en tvångs-clearing med Tyskland.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 mars 1950 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 197, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för riksdagen framlagt förslag angående fördelning av de tyska tillgångarna i riket med anhållan att de allmänna grundsatser, som föredragande departementschefen, ministern för utrikes ärendena Undén, framlagt, måtte få lända till efterrättelse.

De huvudsakliga riktlinjerna för fördelningen av de tyska tillgångarna i riket hade i propositionen sammanfattats i 18 särskilda punkter. Förslaget innebar bl. a., att tvångsclearing med Tyskland skulle genomföras med stöd av gällande clearinglagstiftning. Bland fordringsanspråken i clearingen skulle upptagas statens anspråk på ersättning av det tyska riket för en till Belgien av Sverige utlämnad guldquantitet, som den tyska riksbanken levererat till den svenska riksbanken. Vissa fordringsanspråk skulle utgå med förmånsrätt, däribland statens nämnda fordran. Vid clearingen skulle guld klausuler icke beaktas annat än beträffande post- och telegrafverkets i guldfrancs uttryckta fordringsanspråk.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 496 av herr *Petersson, Emil*,

nr 497 av herr *Persson, Ivar, m. fl.*,

nr 498 av herr *Ewerlöf m. fl.*, samt

nr 499 av herr *Ewerlöf* ävensom

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

inom andra kammaren

nr 583 av herr *Håstad m. fl.*, likalydande med motionen nr 497 i första kammaren,

nr 584 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*, likalydande med motionen nr 498 i första kammaren, samt

nr 585 av herr *Häckner m. fl.*, likalydande med motionen nr 496 i första kammaren.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 197, måtte med de ändringar som föranleddes av utskottets i motiveringen gjorda uttalanden godkänna de allmänna grundsatser för fördelning av de tyska tillgångarna här i riket, som i propositionen framlagts;

B) att motionerna I: 496, II: 585, I: 497, II: 583, I: 498, II: 584 och I: 499, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet hemställt under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande frågan om upptagande bland fordringsanspråken i clearingen av statens anspråk på ersättning för den till Belgien utlämnade guldkvantiteten och beredande av förmånsrätt för denna fordran samt rörande frågan om beaktande av guldklausuler hade utskottet uttalat sin anslutning till det i propositionen framlagda förslaget.

Vid utskottets utlåtande hade fogats ett flertal reservationer.

I en av herrar *Lundgren* och *Cassel* avgiven, med 2) betecknad reservation hade uttalats, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition nr 197 och i anslutning till motionerna I: 498 och II: 584, måtte godkänna vad reservanterna i motiveringen anfört angående sättet för fördelningen av de tyska tillgångarna här i riket, samt

B) att motionerna I: 496, II: 585, I: 497, II: 583 och I: 499, i den mån de

icke besvarats genom vad reservanterna hemställt under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservanterna hade i motiveringen angivit vissa punkter, där de ställt sig tveksamma till riktigheten av Kungl. Maj:ts förslag, bl. a. avseende upptagandet av statens anspråk på ersättning för det till Belgien utlämnade guldet såsom fordringsanspråk i clearingen och beredande av förmånsrätt för denna fordran samt beaktandet av guldklausuler. Vidare hade reservanterna förklarat sig anse, att riksdagen borde hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt ett fristående organ av domstolsliknande karaktär att handlägga och avgöra de rättsliga spörsmål, som vore förbundna med tvångsclearingens genomförande, särskilt frågorna om fordrans existens, clearinggillhet och eventuella förmånsrätt.

Herr *Håstad* och fru *Gärde Widemar* hade i en vid utlåtandet fogad, med 3) betecknad reservation föreslagit vissa ändringar av motiveringen och i samband därmed gjort vissa allmänna uttalanden rörande ställningstagandet till förevarande proposition. Enligt dessa reservanter borde frågan, huruvida statens fordran mot Tyskland för det guldparti, som Sverige återställt till Belgien, skulle ställas utanför tvångsclearingen eller ingå i denna, eventuellt med prioritetsrätt, överlämnas till avgörande av ett tremannakollegium av framstående opartiska domare.

I en med 4) betecknad reservation hade herr *Håstad* förklarat sig anse, att frågan om beaktandet av guldklausuler borde av Kungl. Maj:t upptagas till förnyat övervägande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag vill börja med att säga, att den fråga, som vi nu ha att avgöra, enligt min mening är den svåraste fråga, som riksdagen på många år haft att ta ställning till. Ifrån

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

mina egna nio riksdagsår känner jag intet problem som har framkallat så stora bekymmer hos de personer som suttit runt utskottsbordet som denna fråga. Hos första lagutskottet fanns inte heller, såvitt jag förstår, någon önskan att få till sig överlämnat detta mycket intrikata problem. Ur många synpunkter hade det kunnat vara lika ändamålsenligt att utrikesutskottet hade fått denna fråga remitterad till sig. Emellertid undanbad sig utrikesutskottet och i varje fall dess av skolutskottets ledning arbetstyngde ordförande, att frågan skulle behandlas av utrikesutskottet. När nu första lagutskottet alltså måste bita i det sura äpplet och inte kunde låta denna kalk gå ifrån sig, så uttalades inom utskottet önskemål, att denna fråga skulle uppskjutas till hösten. Jag vill också meddela kammaren, att denna önskan hystes inte bara bland medlemmar av lagutskottet utan även inom talmanskonferensen, som hemställde till utskottet att föreslå uppskov. Vid voteringen om uppskov blev emellertid ställningen åtta röster mot åtta, och lotten utföll till deras favör, som påyrkade en omedelbar behandling. Man skulle kunna ställa sig frågan: Vad skulle ha hänt, om vi som representerade minoriteten i detta fall, hade fått lotten på vår sida? Då hade ett memorial om uppskov avgivits till kamrarna. Kamrarna hade sedan haft att ta ståndpunkt till frågan, sannolikt ej förrän i går eller i förrgår. Kamrarna hade kunnat avslå det yrkande om uppskov, som memorialet skulle ha innefattat, och lagutskottet skulle då ha fått på någon dag snickra ihop ett utlåtande i denna ytterst intrikata fråga. För ett uppskov talar självfallet, att frågan är så enormt komplicerad. Emot ett uppskov talar otvivelaktigt rent objektivt, att många av dessa fordringsägare äro i största behov av hjälp snarast möjligt och dessutom, att man måste räkna med, att ju längre det dröjer med genomförandet av detta tvångsförfarande, desto svårare blir det

att i vissa fall åstadkomma den för frågornas lösning nödiga bevisningen. En utbrytning av vissa frågor om understöd åt nödställda förutsattes dock.

Emellertid vill jag nu inte här i dag, i det läge vari frågan kommit, tala för uppskov, utan jag förutsätter, att kammaren är beredd på ett omedelbart avgörande av själva sakfrågan. Även om jag inte kan eller på något sätt ämnar gå in på många av de frågor, som här behandlas — jag skall huvudsakligen dröja vid två — måste jag i alla fall först framhålla, att de synpunkter, mellan vilka utskottet har haft att träffa ett val, ha varit, vad man har kallat, civilrättsliga och folkrättsliga. Man har med andra ord ställt sig den frågan, huruvida utdelningen i detta konkursförfarande, om vi få använda detta starka uttryck, skall ske enligt civilrättsliga eller folkrättsliga normer. Det kan nog sägas — i varje fall tror jag mig kunna stå för den uppfattningen för min egen del — att det har anförts goda skäl för bägge synpunkterna. Men svårigheterna att här göra ett val ha varit så stora, att utskottet verkligen självt haft de yttersta vanskligheter att bilda sig en egen säker uppfattning.

För det civilrättsliga förfarandet talar nämligen clearinglagen själv, dess 2 §. För det folkrättsliga förfarandet har hans excellens utrikesministern i propositionen framfört en serie av argument, framför allt en hänvisning till praxis och ett åberopande av den rätt, som det heter, till en diskretionär prövning av fordringsanspråken, vilken skulle tillkomma ett lands regering, när det gäller ett retorsionsförfarande emot ett land. Vilken ståndpunkt de svenska juridiska instanserna skulle ha intagit till detta, därom svävar utskottet i ganska stor okunnighet. En av de personer, som suto i lagrådet, när 2 § clearinglagen infördes, hävdar bestämt den meningen, att om det då hade kunnat tänkas, att man skulle kunna tolka denna lagstiftning så vidsträckt, som man

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

nu gjort i propositionen, så skulle lagrådet dåvarande ledamöter inte kunna tillstyrka att åt Kungl. Maj:t ge den vida fullmakt, som lagen innefattar. Enligt min mening skulle det ur många synpunkter ha varit ändamålsenligt att i detta fall riksdagens beslut i stället för att sammanfattas i några punkter hade kunnat utformas som en lag med remiss i vederbörlig ordning till lagrådet, ty då hade det blivit tillfälle för riksdagens ledamöter att få full klarhet om de olika civilrättsliga, folkrättsliga och allmänrättsliga synpunkter som kunna anläggas på frågan.

En sak framstår i alla fall för mig mycket oklar, nämligen vart det skulle ha fört hän, om man skulle ha dragit de fulla konsekvenserna av det civilrättsliga resonemang, som här åberopats under diskussionen och i vissa remissyttranden. Skulle alla dessa problem, såsom det nu ifrågasättes i en reservation, ha gått till domstol, eller skulle riksdagen ha kunnat nöja sig med en lösning i likhet med den som nu föreslås, förutsatt att utskottet varit övertygat om att ett civilrättsligt avgörande alltigenom har legat till grund för denna? Jag ser inte något absolut svar på denna fråga. Jag vill inte heller fördjupa mig i dessa oklarheter, utan jag vill bara göra några allmänna konstateranden, som för mig varit vägledande.

För det första ger clearinglagen otvivelaktigt efter ordalydelsen Kungl. Maj:t befogenhet till tvångsclearing.

För det andra bruka enligt konstitutionell praxis frågor av dessa dimensioner avgöras med riksdagen, alltså i den form som här föreslås. Visserligen kan man säga, att detta avgörande inte sker på ett sätt, så som om det vore en lagstiftning, bl. a. därför att det är uppställt i punkter och därför att lagrådet inte hörts, men det är i alla fall samma statsmakter vilka ha att stifta lag, som här träffa avgörandet.

För det tredje, om man skulle helt

anlägga civilrättsliga synpunkter, så förutsätter detta att det skulle alltigenom finnas civilrättsliga regler att gå efter. Men det är, såsom framhålles i propositionen, uppenbart, att man likväl långa stycken skulle ha varit hänvisad uteslutande till analogier, i vissa fall till mycket vaga analogier och i andra fall inte till några analogier alls. Jag vill blott hänvisa till en sådan fråga som frågan om tvångskursen; jag kan inte tänka mig, att en domstol kan ha större möjlighet att träffa ett avgörande om denna kurs än de politiska instanser, som eljest i dylika fall äro närmast till att i dylika ting bestämma den. Det samma gäller frågan om maximeringen av pensioner eller andra fordringar, livräntor osv. Jag tror att det skulle vara mycket svårt, även för vilket domarkollektiv som helst, att här uppbringa några civilrättsliga analogier att gå efter. Med andra ord måste det i långa stycken, vilket förfarande man än tillåter sig, bli uteslutande skälighetsavgöranden.

För det fjärde kompliceras denna fråga i mycket högre grad genom de svenska åtaganden, som gjordes i och med Washingtonöverenskommelsen. Jag behöver inte här närmare gå in på själva denna överenskommelse. Den föreligger som ett faktum. Det är meningslöst att gå in på någon närmare diskussion av densamma. Jag vill endast konstatera, att de svenska statsmakterna enligt denna ha utbetalt 125 miljoner kronor såsom en fortsättning på det internationella hjälparbetet, och man har på sina håll velat göra gällande, att dessa 125 miljoner kronor utgjorde bl. a. det pris, som den svenska staten eller det svenska samhället fick betala för de medgivanden som vunnos i Washingtonöverenskommelsen.

Om det, för det femte, ändå blir fråga om skälighetsavgöranden och skälighetsavgöranden, som måste göras även med beaktande av de prestationer, som den svenska staten åtog sig enligt

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

Washingtonöverenskommelsen, så synes det mig i varje fall ligga närmast till hands, att dessa få göras av riksdagen.

Ytterligare en sjätte synpunkt skulle jag vilja göra gällande rent principiellt. Man har sagt här, och jag tror kanske med en viss rätt — i varje fall ge formuleringarna i propositionen ett visst stöd för det — att staten genom denna överenskommelse skor sig själv, i första hand tillvaratar sitt eget intresse. En sådan misstanke måste riksdagen röja ur världen. Jag hävdar tvärtom den uppfattningen, att om lagutskottet och om riksdagen har att träffa ett avgörande i denna fråga, så måste det träffas precis som alla andra riksdagsavgöranden, nämligen med beaktande såväl av allmänna som av enskilda intressen. Riksdagen är inte och får aldrig bli ett organ för statsintresset gentemot medborgarna.

Härmed har jag, låt vara mycket ytligt, med några synpunkter velat beröra de rent principiella ståndpunkterna. Jag har kommit till det resultatet, att i allt väsentligt, om man bortser från det rövade guldets, ha de personer eller de instanser eller de intresseorganisationer, som yttrat sig i denna fråga, varit ense. Jag säger i väsentliga stycken. Det har därför inte varit nödvändigt för utskottet eller i varje fall för någon inom utskottet att ta ståndpunkt till huruvida man skulle tillerkänna de civilrättsliga eller de folkrättsliga synpunkterna försteget.

Jag och fru Gärde Widemar, som dock tyvärr på grund av utrikes uppdrag är förhindrad att delta i debatten här i dag, ha i väsentliga stycken kunnat ansluta oss till det förslag, som första lagutskottet har enat sig om. Jag har gjort detta efter bästa förstånd och samvete, sedan alla här på saken inverkan mot och intressen ha tagits i beaktande. Jag tvekar inte personligen att säga, att den överenskommelse, som kan sägas ligga innesluten i lag-

utskottets förevarande förslag, i stort sett tillgodoser alla skäligen intressen på ett billigt och rättmätigt sätt.

Jag har här reserverat mig på två punkter. Den första punkten, som gäller guldklausulen, skall jag ytterst hastigt gå förbi. Det förhåller sig faktiskt på det sättet, att regeringen icke har presterat någon som helst utredning, ägnad att ligga till grund för utskottets bedömning, och det har inte heller funnits någon tid för utskottet — så pressat som utskottet varit på grund av att propositionen framlades så sent — att här ingå på alla de överväganden, som skulle vara önskliga. Jag nöjer mig därför på denna punkt med att hänvisa till min reservation, där jag föreslår att denna fråga borde återremitteras, d. v. s. att Kungl. Maj:t skulle få riksdagens fullmakt att ta denna fråga under förnyat övervägande.

Den andra punkten gäller den mycket viktigare frågan om det s. k. rövade guldets. Denna fråga har under flera dagar blivit föremål för en så ingående diskussion inom utskottet, som det över huvud taget varit oss möjligt med hänsyn till föreliggande upplysningar. Jag vill först hänvisa till att utskottet när det gäller det s. k. holländska guldets har förbehållit riksdagen möjligheten att på nytt pröva denna fråga, därest regeringen inte av någon anledning skulle anse sig nödsakad att gå holländska intressen till mötes på denna punkt.

När det gäller det belgiska guldets ha meningarna brutit sig starkt under den föregående diskussionen inom tysksmedelskommittén och på remisstadiet. Som kammarens ärade ledamöter säkerligen ha sett, ha bland andra tre förutvarande justitieråd och en professor i civilrätt i Uppsala uttalat den mening, att det s. k. rövade guldets icke borde ingå i tvångsclearingen. Fru Gärde Widemar och jag ha huvudsakligen kommit till den uppfattningen, att Tyskland, oavsett vilka motiveringar,

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

som här anföras — och de kunna vara många — faktiskt har ådragit sig betalningsansvar gentemot Sverige, dels därför att Tyskland i februari 1943 har levererat till Sverige det guld, det här gäller och som efter att ha förvarats i Pétains Frankrike rekvirerades av den tyska regeringen trots den belgiska bankens protester, dels därför att Sverige återlämnat detta guld till Belgien.

En annan fråga är, om det kan vara skäligt att låta denna svenska fordran ingå i tvångsclearingen. Som kammarens ledamöter säkerligen vota, har utrikesministern härvid argumenterat utslutande efter folkrättsliga principer. Det framgår dock klart av hans motivering, att han anser att denna fordran har en annan karaktär än andra fordringar och att den alltså inte, i varje fall inte primärt — möjligen sekundärt — kan göras gällande med stöd av clearinglagen; regeringen vore däremot berättigad att vidtaga en retorsionsåtgärd eller att utöva sin »diskretionära makt». Jag vill gentemot detta yttra, att Washingtonuppgörelsen ingenting innehåller om det sätt, på vilket Sverige skall försöka hålla sig skadeslöst på grund av föreskriften i Washingtonuppgörelsen om Sveriges plikt att återlämna detta guld. Tvärtom framhålles på sidan 18 i den bilaga, som bifogats propositionen, att Washingtonuppgörelsen ingenting innehåller om den svenska clearinglagstiftningen över huvud taget annat än att behållningen må användas som betalning för leveranser av förnödenheter till Tyskland i enlighet med den svenska clearinglagstiftningen.

Det kanske kommer att sägas i den fortsatta debatten, att riksdagen har gjort vissa uttalanden i denna fråga. Jag vill först principiellt fastslå, att ett riksdagsuttalande formellt inte kan vara till varje pris bindande, eftersom varje efterföljande riksdag har en ny prövningsrätt. Alldeles oavsett detta har utskottet haft att fastslå ej blott huruvida

denna fordran borde ingå i tvångsclearingen eller inte utan även huruvida den borde ingå med prioritetsrätt eller inte. När riksdagen tidigare uttalat sig i frågan har den aldrig haft att taga hänsyn till andra fordringsrätter. Sålunda har statsutskottet en gång gjort ett uttalande — utskottet åberopar det dock icke — för att denna fråga skulle vara i förväg prejudicerad. Jag vill tillåta mig att med all vördnad för statsutskottet draga i starkaste tvivelsmål, att utskottet ens ägnat en minut åt frågan, huruvida fordran skulle ingå i tvångsclearingen med bättre rätt än andra fordringar.

Det har vidare sagts, att det vore naturligt att Sverige får betalt för denna sin fordran, därför att bland fordringsägarna skulle finnas sig åtskilliga, som skulle ha gjort en vinst genom Washingtonuppgörelsen och de prestationer, som Sverige i detta sammanhang åtagit sig. Det är ju möjligt, att så är förhållandet i det enskilda fallet, men å andra sidan är det fullkomligt otänkbart att kunna bevisa att dessa vinster skulle ha kommit alla fordringsägare i tvångsclearingen till godo.

Konsekvensen av att låta detta s. k. rövade guld ingå såsom en fordran i tvångsclearingen blir, som vi alla veta, att de övriga fordringsägarna på grund av en minskad utdelning faktiskt få hålla staten skadeslös för denna utbetalning. Denna lösning är enligt min mening mycket tvivelaktig; den är inte bara tvivelaktig med hänsyn till clearinglagen utan den är det också sakligt och faktiskt. Dessutom måste jag säga — och jag återkommer nu till detta spörsmål — att det aldrig kan vara riksdagens uppgift att till varje pris försöka slå vakt om statens intressen gentemot de enskildas eller att skydda staten i konkurrensen med de enskilda, utan det är lika väsentligt för den svenska rättsstaten, att den enskilde medborgarens intressen gentemot utlandet hävdas, dessa intressen må nu

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

representeras av obligationsinnehavare eller inte.

Nu har det under hand sagts — och jag kanske får göra detta tillägg — att det är möjligt att åtskilliga obligationsinnehavare ändå komma att få en större utdelning än de komma att få i andra länder och att det därför från denna utgångspunkt inte skulle vara oskäligt att obligationsinnehavarna genom att avstå någonting från sin fordran fingo lämna ett bidrag till staten. Häremot kunde anföras, att dessa obligationsinnehavare som ej tillhöra de prioriterade fordringsägarna, på sin höjd kunna beräkna att få en utdelning på 20 à 25 procent — det kan här alltså aldrig bli tal om att de komma att få full betalning.

Vad själva guldaffären beträffar är det kanske inte nödvändigt, och av vissa skäl inte heller lämpligt, att närmare gå in på detaljerna utöver den kungl. propositionens innehåll. Jag kan ändå inte undgå att fastslå, att de svenska förhandlingsdelegerade i Tyskland vid denna tidpunkt under kriget själva i förväg voro ytterst misstänksamma mot tyskarna och hemställde om garantier för att det guld, som Sverige fick köpa som likvid, inte var rövat eller på något annat sätt befläckt. Jag skulle också tro, att man på riksbanks-håll inte var ovetande om dessa förhandlingar eller utan misstanke, när guldlet accepterades som likvid den 19 februari 1943.

Det har anförts, att Sveriges ställning vid den tiden var så svag, att Sverige hade varit absolut piskat att mottaga detta guld. Jag kan naturligtvis inte helt bedöma denna fråga, men jag vill framhålla att det var just under detta år som Sverige uppsade permittenttrafiken; Sverige hade då en förhållandevis stark förhandlingsställning, i varje fall mycket starkare än ett par år tidigare.

I den långa motivering, som utskottet på sidan 45 presterar till förmån för

att den fordran, som i enlighet med regeringens uppfattning bör upptas i tvångsclearingen, också bör tillerkännas företrädesrätt, heter det bl. a.: »Vidare kan hävdas, att Tysklands svikliga förfarande med guldlet gjort Sverige berättigat att omedelbart, sedan rätta sammanhanget kommit i dagen, genom en särskild retorsionsåtgärd göra sig betalt för fordringen ur de tyska statliga tillgångarna här i riket.» I någon mån säges ungefär detsamma längre ned på samma sida. Men om vi skulle draga konsekvenserna av det uttalande, som utskottet här gjort, och en retorsionsåtgärd hade vidtagits omedelbart, låt oss säga redan år 1943 på hösten eller år 1944 i samband med handelsfördragsförhandlingarna, skulle man med visshet ha försökt att få betalt för dessa fordringar av Tyskland vid sidan om clearingen och inte på ett sådant sätt, att övriga fordringsägare i clearingen skulle ha behövt betala via clearingen. Vad som borde ha hänt före den 1 maj 1945 bör enligt min mening också vara vägledande för oss efter denna tidpunkt.

Allt detta har varit anledningen, herr talman, till att fru Gärde Widemar och jag beträffande frågan om det s. k. rövade guldlet ha varit mycket tveksamma. Vi ha således ställt oss tveksamma till huruvida denna fordran verkligen kan anses vara clearinggill, men om så skulle vara förhållandet, kan det ändå råda tvekan om huruvida denna fordran bör ingå i clearingen med prioritetetsrätt eller inte. I denna situation och för att inte försena hela förbandet ha vi ansett att en lösning kan ligga i det förslag, som upptagits i den av herr Ewerlöf m. fl. väckta motionen i första kammaren och i den av herr Hagberg i Malmö m. fl. väckta motionen i andra kammaren. Vårt förslag går ut på att för avgörande av frågan om det rövade belgiska guldlet inrätta ett fristående statligt organ, bestående av tre framträdande jurister, som i enlighet med

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

gällande civilrättsliga, internationellt-privaträttsliga och folkrättsliga regler eller allmänna rättsgrundsatser har att ingå i prövning, huruvida den fordran, det här gäller, bör ingå i clearingen och om den i så fall bör åtnjuta företrädesrätt eller inte. Av många skäl skulle vara önskligt att ett sådant förslag finge riksdagens stöd, inte minst med tanke på att staten i detta tvivelaktiga fall inte bör utsättas för misstanken att i första hand vilja tillgodose sina egna intressen.

Ett förfarande av denna art skulle i motsats till det förfarande, som föreslås i herrar Lundgrens och Cassels reservation, inte behöva leda till något dröjsmål. Avgörandet av övriga spörsmål kunde ju sättas i gång mycket snart av den tremannanämnd, som regeringen föreslår skola inrättas för att pröva betalningsanspråken och fördelningen och som utskottet för sin del har godkänt; och nämnden hade sedan automatiskt att iakttaga domarkollegiets utslag i fråga om guldet.

Jag vill i detta sammanhang tillägga, att även om det av utskottets utlåtande kan synas, som om ganska få inom utskottet intagit denna ståndpunkt, tveksamheten i själva verket var mycket stor. Jag tror att jag inte röjer någon hemlighet, om jag säger att ytterligare två ledamöter i utskottet anslöto sig till vår uppfattning, och den sjunde ledamoten nedlade sin röst. Det är alltså med en ytterst knapp majoritet, som utskottet, i varje fall före justeringen, fattade sitt beslut.

Vad slutligen beträffar tysklands-svenskarna förhåller det sig på det sättet, att jag och några andra av denna kammare, representerande olika partier, ha väckt en motion med uttalanden om vissa önskemål. Jag vill här begagna tillfället att uttala vår erkänsla till regeringen för det mycket välvilliga sätt, på vilket regeringen i jämförelse med den s. k. tyskmedelskommittén behandlat frågan om tysklandssvenskarna. Jag

är också för min del fullt tillfredsställd med de uttalanden, som utskottet gjort i anslutning till vår motion; och även om inte alla motionens önskemål ha blivit tillgodosedda, vill jag inte på denna punkt ställa några yrkanden.

Jag förutsätter, herr talman, att voteringen kommer att äga rum först mellan utskottets hemställan och det yrkande om bifall till herrar Lundgrens och Cassels reservation, som jag vet kommer att ställas här efter mig, och att vi därefter övergå till att votera om själva motiveringen; och när det gäller motiveringen skall jag be att få yrka bifall till de reservationer som jag avgivit.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Det förhåller sig givetvis så som den föregående ärade talaren påpekade, att den fråga, som nu föreligger till kammarens avgörande, är utomordentligt svårlöst. Jag tvekar knappast att säga att det är den mest svårlösta fråga, som riksdagen har haft att taga ställning till, eftersom vi praktiskt taget allesammans äro lekmän på detta område och denna frågas lösning ju förutsätter en mycket hög juridisk skarp-sinnighet.

Frågan är inte bara svårlöst ur denna synpunkt, utan den är också ytterligt betydelsefull ur rent principiell synpunkt, och den är betydelsefull därför att, såvitt jag förstår, våra åtgöranden härvidlag redan nu följas med mycket stor uppmärksamhet ute i världen. Det framgår inte minst av det intresse, som man exempelvis i Schweiz har visat för vårt sätt att behandla de tyska kapital, som finnas här i landet. Det är inte alldeles obekant, antar jag, för åtskilliga av kammarens ledamöter, att den mycket ansedda schweiziska tidningen Neue Zürcher Zeitung för någon tid sedan innehöll en skarp artikel, där man kritiserade vårt sätt att beslagtaga tysk egendom här i landet.

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

Vidare äro vi nog alla på det klara med att denna fråga också har en ganska stor betydelse med hänsyn till vårt framtida förhållande till Tyskland. Vi kunna ju se på Tyskland hur vi vilja, men vi komma inte ifrån, att Tyskland ligger där det ligger och att vi naturligtvis i fortsättningen måste ha tämligen livliga handelsförbindelser med Tyskland.

Liksom herr Håstad skulle jag gärna ha sett att denna fråga inte nu hade forcerats fram till ett avgörande. Jag tror att talmanskonferensen, när den hemställde om ett uppskov till hösten med denna frågas avgörande, hade mycket starkt fog för sin mening. Frågan är verkligen så pass komplicerad, att den fordrar ett grundligare studium, om man vill bilda sig en uppfattning på denna punkt. Och att samma uppfattning även har förelegat inom utskottet, framgick av de upplysningar, som herr Håstad lämnade. Om jag inte missuppfattade honom, var tveksamheten inom utskottet mycket stor, om frågan skulle avgöras nu eller senare. Utskottet delade sig i två grupper, och lotten fick avgöra. Nu stå vi där vi stå, och frågan måste avgöras i dag.

Som kammarens ledamöter förut ha hört anse departementschefen och utskottet, att en tvångsclearing mot Tyskland nu bör genomföras och att den bör grundas på gällande clearinglag. Clearingnämnden har naturligtvis hörts i detta sammanhang i anledning av tyskmedelskommitténs betänkande i fråga om den slutliga dispositionen av de tyska tillgodohavandena, ett betänkande som nu ligger till grund för lösningen av problemet. Clearingnämnden har ifrågasatt, huruvida förutsättningarna för en tvångsclearing mot Tyskland för närvarande föreligga. Nämnden anser, att särskilt frågan om möjligheterna för de tyska fordringsägarna att erhålla ersättning bör utredas och framhåller, att det allmänna läget i Tyskland fortfarande är synnerligen oklart

samt att möjligheterna till en korresponderande avräkning i Tyskland till förnöjande av de tyska rättsägarna äro ovissa. Enligt min ringa uppfattning föreligger ett ganska starkt fog för detta uttalande från clearingnämndens sida.

Jag påpekade för ett ögonblick sedan, att skäl tala för ett uppskov med frågan. Man skulle kunna påpeka ytterligare en omständighet, som talar för ett uppskov. Såvitt jag vet är det nu känt att Schweiz, som i viss mån intager en ledande ställning med hänsyn till vårt handlande i dessa spörsmål, övervägt att genomföra en liknande tvångsclearing mot Tyskland. Man har emellertid — bl. a. av hänsyn till de konsekvenser, som ett genomförande av tvångsclearingen nu skulle få för samarbetet med en blivande tysk regering — avstått därifrån. Sverige blir alltså — såvitt jag känner till — det första land i världen, som tillgriper en så ovanlig åtgärd gentemot Tyskland.

Enligt den s. k. tyskmedelskommitténs uppfattning — vilken blivit mycket utförligt redovisad i både propositionen och betänkandet — äger Kungl. Maj:t att vid genomförande av tvångsclearing enligt clearinglagen diskretionärt bestämma vilka fordringar, som skola erhålla ersättning genom tvångsclearingen och i vilken ordning olika fordringar eller grupper av fordringar skola få betalning. Detta är ju en av kärnpunkterna i problemet, och det är här meningarna i särskild grad skilja sig. Somliga framstående experter biträda departementschefens och tyskmedelskommitténs mening, under det att andra mycket framstående experter giva till känna en annan uppfattning.

Som kammarens ledamöter sett finns i propositionen och utskottsutlåtandet upptaget det uttalande, som tre i eminent grad sakkunniga och mycket aktade jurister — f. d. justitieråden Bagge, Eklund och von Steyern — gemensamt avgivit i detta ämne. Enligt dessa experters uppfattning ha de svenska borge-

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

närernas krav på dem tillkommande andel av medlen, när Kungl. Maj:t enligt 2 § clearinglagen utfärdat förordnande om tvångsclearing för fördelning av tillgängliga tyska clearingmedel, fått rättslig grund. Om medlen ej förslå till borgenärernas fulla förnöjande, skola de enligt denna uppfattning fördelas efter de för en sådan situation tillämpliga civilrättsliga grundsatserna. Sedermera har ytterligare en expert anslutit sig till denna uppfattning, nämligen professorn i civilrätt i Uppsala, Phillips Hult.

Som jag påpekade för ett ögonblick sedan ansluter sig emellertid departementschefen och därmed utskottet till kommitténs förslag. Som stöd härför åberopar departementschefen, att enskilda anspråk mot en främmande stat icke kunna göras gällande med utsikt till framgång om de ej understödjas av landets regering och upptagas som statliga krav. En allmänt vedertagen och erkänd regel vore, att det härvidlag ankomme på regeringen att avgöra, vilka anspråk som skola stödjas.

Medan departementschefen alltså hävdar, att Kungl. Maj:t på grund av bestämmelserna i clearinglagen fått en allmän fullmakt att, obunden av eljest gällande civilrättsliga regler, handla efter de normer, som Kungl. Maj:t anser skäligen, så göra de av mig nämnda sakkunniga — vilka jag särskilt apostroferat därför att jag sympatiserar med deras uppfattning — gällande, att den fullmakt, som clearinglagen lämnat Kungl. Maj:t, icke kan tolkas vidare än att den avser rätt för Kungl. Maj:t att med iakttagande av gällande rättsregler genomföra tvångsclearingen.

När jag nu efter fattig förmåga försökt bilda mig en uppfattning om dessa ytterligt svåra problem — jag understryker ännu en gång att vi alla här i kammaren äro lekmän — har jag kommit till den uppfattningen, att starka skäl tala för riktigheten av den upp-

fattning, som företrädes av de här nämnda experterna. Man måste ju bilda sig en uppfattning, eftersom man skall vara med och avgöra frågan. Även om man i clearinglagen inlägger fullmakt för Kungl. Maj:t att, i den utsträckning departementschefen förutsatt, diskretionärt pröva och avgöra dessa frågor, så menar jag att lämplighetshänsyn i och för sig starkt tala för att statsmakterna införa någon form av rättslig prövning av dessa problem.

Det är ju alldeles uppenbart, att prövningen av de mångskiftande och invecklade frågor, som här uppkomma, kräver hög juridisk kompetens. Det avgörande som träffas blir av allra största betydelse för det allmänna och för enskilda. Statens anspråk på clearingen komma, om de i full utsträckning tillgodoses, att i motsvarande grad inkräkta på de enskilda borgenärernas rätt. På grund av dessa omständigheter har jag framhållit i den motion, som jag väckt i denna kammare, att det är skäligt och riktigt att Kungl. Maj:t uppdrager avgörandet av rättsfrågorna åt ett fristående organ av domstolsliknande karaktär. Herr Håstad har ju varit inne på detta, och jag vill bara understryka vad han i det hänseendet framhöll, nämligen att staten genom ett sådant förfarande skulle fritagas från misstanken att i dessa ärenden ha velat gynna sina egna privaträttsliga intressen. Även utåt — särskilt gentemot de tyska intressenterna — skulle ett sådant förfaringsätt vittna om strävan till objektivitet och rättvisa.

Då jag, som sagt, ansett att dessa ytterligt svårbedömda rättsfrågor skola avgöras av en nämnd med hög juridisk kompetens, har jag, herr talman, ingen anledning att taga ställning i sak till de riktlinjer, som departementschefen angivit under punkterna 2—12 samt 16 och 17 i propositionen. Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till den reservation, som under punkt 2 avgivits av herrar Lundgren och Cassel.

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

Herr RYLANDER: Herr talman! Med anledning av vad herr Håstad till en början anförde angående behandlingen av denna fråga i utskottet och särskilt med anledning av de yttranden, som förekomma i början av fru Gärde Widemars och herr Håstads reservation, vill jag något redogöra för utskottsbehandlingen. Man kan eljest lätt få den föreställningen, att första lagutskottet här hafsats ifrån sig ett mycket viktigt ärende.

Man kan visserligen alltid i riksdagen fram på vårkanten önska sig, att propositionerna skola komma något tidigare än de göra. Vi veta ju också att påsen inte alltid infaller så lämpligt, som den borde göra. Beträffande denna proposition kan jag för min del inte anföra några väsentligare anmärkningar angående tidpunkten för dess avgivande. Den avlämnades i riksdagen den 13 april. Lördagen den 15 april hänvisades den till lagutskott, och första lagutskottet kunde då misstänka att den skulle komma på dess del. Redan dessförinnan hade utskottets sekretariat försökt att få ett förhandsbesked om, vilket utskott som skulle komma i fråga. Man kunde nämligen även tänka sig att frågan hänvisades till ett särskilt utskott eller till utrikesutskottet. Man hade emellertid inte lyckats få något sådant besked. Den 20 april diskuterades frågan om propositionen skulle avvisas eller om annat utskott skulle inbjudas till ett sammansatt utskott. Själva saksbehandlingen i utskottet påbörjades den 4 maj, och behandlingen fortgick sedan under loppet av två veckor under sammanlagt åtta dagar. Utskottsutlåtandet justerades den 19 maj.

Inom utskottet hade vi tillfälle att höra en rad sakkunniga, och vi mottogo deputationer av vissa intressentgrupper. Det är visserligen sant, att denna fråga är mycket svår, och att man grips av en viss olust att taga ställning till den. Detta är i och för sig ingenting ovanligt för den som sysslar med att

fatta viktiga beslut. För en domare är det ju en ganska alldaglig erfarenhet att det är en obehaglig sak att slutligen bestämma sig för hur man skall göra. Jag menar således att utskottet — för den händelse ledamöterna ägnat riksdagsarbetet all den tid, som man bör göra vid denna tid på året — haft möjlighet att sätta sig in i ärendet så grundligt, som man över huvud taget kan göra utan att vara fackman i folkrätt, civilrätt, bankfrågor och allt vad som nu kan höra hit. Man har haft tillfälle att tränga in i det lika väl, som om ärendet hade blivit uppskjutet till hösten.

Jag skall nu, herr talman, något redogöra för utskottets ståndpunkt i denna fråga — eller åtminstone en del av det ärende, som här behandlas. Jag skall endast draga upp de frågor, som aktualiserats i avgivna reservationer. Det förekommer visserligen ett antal andra frågor, som äro berörda i en del väckta motioner. Somliga av dessa motioner utmynna i en hemställan om att utskottet noga skall tänka sig för på en del punkter. Till dessa motionärer vill jag säga, att utskottet verkligen gjort detta. Övriga motionärer hoppas jag — i den mån de icke giva sig till känna här — äro tillfreds med utskottets ståndpunktstagande.

Det synes inte vara några meningskiljaktigheter om att tvångsclearingen med Tyskland bör genomföras på clearinglagens grund. Däremot har det rätt delade meningar om ifall tvångsclearingen bör genomföras nu. Herr Hagberg i Malmö yttrade några ord, som gävo vid handen att han hyste en viss tvekan i det hänseendet. Enligt vissa remissinstanser och de motioner, som tagit upp detta, beror denna tveksamhet på att frågan om möjligheterna för tyska fordringsägare, som fått sina tillgodohavanden här likviderade, att erhålla ersättning i Tyskland ännu inte är klar.

Det är visserligen sant att på grund

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

av förhållandena i Tyskland — fred har ännu ej slutits — oklarhet råder om i vilken ordning ersättning kan beredas tyskar, som fått sina tillgångar likviderade i Sverige. Sverige måste emellertid anses ha vidtagit alla åtgärder, som för närvarande äro möjliga, för att trygga deras rätt. Skulle man vänta till den dagen kom, då man kunde vara alldeles säker på att de fingo någorlunda valuta för vad vi avstått, då vore det säkerligen att skjuta frågan så långt fram i tiden, att avgörande hinder förelåge att över huvud taget anordna någon tvångsclearing på grund av de bevissvårigheter och andra svårigheter, som då skulle uppkomma.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att Washingtonuppgörelsen stadgar att vederbörande tyska ägare skola erhålla ersättning i tysk valuta för den egendom, som likvideras eller disponeras här i Sverige. För detta ändamål skall vederbörande svenska myndighet lämna de allierade vissa uppgifter. De allierade makterna ha vidare åtagit sig att i sinom tid, då ett fredsavtal ingås, kräva godkännande av dessa bestämmelser. Man skall alltså kräva, att de tyska fordringsägarna på ett eller annat sätt skola tillgodoses inom Tyskland.

Även om man skulle anse att det föreligger vissa skäl för att inte nu anordna tvångsclearing, så anser utskottet för sin del, att de skäl som tala för att man skall göra detta väga betydligt tyngre. Ett av dessa skäl är, att många människor sedan åratal tillbaka och kanske under stor nöd väntat på att få dessa pengar, som skola utdelas här i Sverige. Vidare måste man taga hänsyn till de oerhörda bevissvårigheter, som komma att uppstå, om en längre tid får förflyta, innan tvångsclearingen genomföres.

Beträffande tillvägagångssättet i övrigt äro meningsskiljaktigheterna stora. Departementschefens ståndpunkt är ju den — som vi redan hört — att så länge den nuvarande clearinglagen be-

står, finns det visserligen en ram, utanför vilken statsmakterna icke kunna gå, om tvångsclearingen skall genomföras med stöd av den gällande clearinglagen. De tyska clearingmedlen skulle sålunda icke kunna användas till annat än tillfredsställande av fordringsanspråk, och härvid skola vissa i clearinglagen närmare angivna föreskrifter vara uppfyllda. Men inom denna ram skulle — enligt departementschefen — statsmakterna äga att diskretionärt avgöra, både vilka fordringsanspråk som genom tvångsclearingen skola stödjas och den ordning, i vilken de skola beaktas.

Departementschefen har påpekat, att det även under normala förhållanden ofta förekommer, att en enskild svensk inte kan göra sin rätt gällande i utlandet. Han måste, om han skall kunna utfå sin fordran, få hjälp av statsmakterna här i Sverige, som på ett eller annat sätt då lyckas ordna hans mellanhavanden med den andra staten genom förhandlingar o. d. Departementschefen säger att denna regel lett till att regeringen själv måste avgöra, om man vill stödja ett anspråk eller inte. Är anspråket alldeles oberättigat, kan något stöd från den svenska regeringens sida inte komma i fråga. Denna regel skulle gälla även här, och clearinglagens bestämmelser ha ansetts inte lägga hinder i vägen för ett sådant förfaringssätt. De civilrättsliga reglerna och grundsatserna kunna här, enligt departementschefen, inte ha annat intresse än som mer eller mindre vaga analogier.

Som bekant har emellertid under repressivbehandlingen och senare även i motioner framförts en annan åsikt. Enligt denna uppfattning skulle det ur allmän rättssäkerhetssynpunkt och med hänsyn till uppstående internationellt-rättsliga konsekvenser vara nödvändigt att företaga en rättslig prövning av fördelningsspörsmålen. Denna rättsliga prövning har ansetts böra anförtros åt

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

ett särskilt organ, en nämnd av domstols karaktär. Enligt denna uppfattning borde, i vad det gällde rättsfrågor sådana som fordringsgillhet eller förmånsrätt, prövningen icke bindas genom av Kungl. Maj:t och riksdagen givna direktiv utan bygga på gällande civilrättsliga, internationellt-privaträttsliga och folkrättsliga regler. I reservation nr 2 till utskottets utlåtande har, i anslutning till motionerna, föreslagits en liknande inrättning.

I reservation nr 3 ha fru Gärde Widemar och herr Håstad, som för sin del inte velat ifrågasätta att staten har en fordran på ersättning för det rövide guld, trots att de acceptera det i propositionen angivna förfaringssättet i övrigt, i anslutning till nyssnämnda motioner föreslagit, att just denna fråga om statens fordran på ersättning för det belgiska guld, skulle ställas utanför tvångsclearingen eller eventuellt ingå i denna med prioritetsrätt. Denna fråga skulle överlämnas till avgörande av en sådan där domstolsliknande nämnd.

De meningsskiljaktigheter som i förevarande hänseende yppats kunna, enligt vad utskottet kan finna, återföras på motsättningen mellan ett civilrättsligt och ett folkrättsligt betraktelsesätt. Enligt propositionen bör man i stor utsträckning även taga hänsyn till folkrättsliga principer vid denna utdelning, och man bör bl. a. taga hänsyn till den nyss antydda principen att staten själv har att diskretionärt pröva vilka anspråk den vill understödja.

Det läge som här uppstår är ju mycket extraordinärt. Jag har för min del inte alls svårt att förstå, att man inte direkt tänkt på alla konsekvenser clearinglagen skulle få vid ett sådant här oerhört sällsynt förfarande, när man antog clearinglagen eller ändringar i densamma. Det har emellertid förefallit utskottsmajoriteten alldeles klart, att man i en dylik situation inte kan vara betjänt med de civilrättsliga synpunk-

terna, utan att man i mångt och mycket måste fatta skälighetsavgöranden och även anlägga folkrättsliga synpunkter — även om man delvis kan draga slutsatser med ledning av hur civilrätten ställer sig i ett eller annat land. Härav följer, att enligt utskottets mening de folkrättsliga principerna böra tagas till ledning vid tolkningen av clearinglagens bestämmelser, och utskottet kan alltså förorda den princip, som godtagits av departementschefen. Utskottet kan inte acceptera tanken på att prövningen av fördelningsspörsmålen eller av frågan, huruvida statens nyssnämnda fordran på ersättning för det belgiska guld, bör ingå i tvångsclearingen, skulle uppdragas åt en särskild nämnd, som inte vore bunden av några givna direktiv. Jag skulle i så fall beklaga denna nämnd, även om den bestod av aldrig så skickliga jurister.

Bland de fordringar, som enligt propositionen skola beaktas i tvångsclearingen, har, som jag redan antytt, upptagits också anspråken på ersättning för det belgiska guld. Här råder stor meningsskiljaktighet, och för ståndpunkterna har det ju redan tidigare redogjorts. Enligt utskottets mening har Sverige fått en åtminstone folkrättsligt betingad fordran på grund av att vi mottagit och sedermera utlämnat detta belgiska guld. Jag skall inte här trötta kammarens ledamöter med att redogöra för detta gulds historia — den intresserade kan lätt ta del härav på s. 31 och följande i propositionen. Jag undrar om någon av dem som läsa detta inte får klart för sig, att det bör vara mycket svårt för det framtida Tyskland, som en gång måhända uppstår, att hävda att man har förfarit juste och hederligt i detta hänseende mot Belgien och mot Sverige, som mottog guld.

Jag tror, att man inte rimligen kan ifrågasätta att Sverige är berättigat att reagera genom en folkrättsligt tillåten åtgärd för att göra sig betäckt för den

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

förlust, som landet gjort genom att utbetala guld, sedan de rätta förhållandena blivit uppdagade. Ett motsatt betraktelsesätt skulle ju leda till uppenbart orimliga konsekvenser. Tyskland, som aldrig ersatt Belgien för guld, skulle göra en vinst på att Sverige gottgjort Belgien, sedan det rätta förhållandet klarlagts. Det skulle också vara egendomligt om Sverige, som ju fick guld som likvid i ett normalt betalningssammanhang och, om det känt till omständigheterna kring detta guld, givetvis hade avvisat en sådan betalning, inte skulle ha någon fordran när det sedan utlämnat guld.

Utskottet är alltså ense med departementschefen om att staten äger en fordran hos Tyskland för återställandet av detta guldparti, och denna fordran kan och bör enligt utskottets mening regleras genom tvångsclearingen. Jag vet inte varifrån man på vissa håll fått den uppfattningen att en folkrättsligt bebyggad fordran inte skulle kunna göras gällande i tvångsclearingen. Det har ingen yttrat sig om.

Det göres också gällande att vissa fordringar böra utgå med förmånsrätt, eller kanske man skall säga företrädesrätt, eftersom förmånsrätt klingar litet mera civilrättsligt. Alla synas vara ense om att vissa fordringar skola åtnjuta företrädesrätt. Det finns inte några juridiska bestämmelser som reglerar den ordning, i vilken anspråken böra beaktas; någon konkurslag, som bestämmer hur det skall förfaras när stater gå i konkurs, finns inte. Enligt kommitténs av departementschefen godtagna uppfattning ankommer det under sådana förhållanden på statsmakterna att besluta i vilken ordning och omfattning anspråk böra beaktas.

I det mycket omförmälda yttrandet av vissa juridiska experter hävdas, att om medlen inte förslås till borgenärernas fulla förnöjande, skola de fördelas efter de i en sådan situation tillämpliga civilrättsliga normerna, som i fall

av behov måste utfyllas, som det heter, *ex aequo et bono*.

Av den principiella inställning till tvångsclearinginstitutet, som utskottet enligt vad jag nyss nämnde funnit sig böra intaga, följer att någon civilrättslig grund inte behöver vara för handen för att en förmånsrätt skall kunna medgivas.

I propositionen upptagas bland fordringarna först statens anspråk på ersättning för de 150 miljoner kronor, som Sverige i överensstämmelse med Washingtonuppgörelsen ställt till det tyska folkhushållets förfogande. Jag behöver här inte ingå på denna förmånsrätt; den är i huvudsak lämnad obestrid, och i varje fall har ingen här berört den.

Därnäst föreslås i propositionen att den fordran, som avser det belgiska guld, skall utgå med förmånsrätt. Jag nämnde nyss, att det ju inte behöver föreligga någon civilrättslig grund för att förmånsrätt skall få åtnjutas i denna säregna konkurs. För tanken på att fordringen skall utgå med prioritet tala också mycket beaktansvärda skäl. Det är ju som redan tidigare har sagts så, att Sverige fått betala ett mycket högt pris för att över huvud taget åstadkomma den effekten att det nu finnes några pengar att dela för de borgenärer, som tävla därom. Vi måste komma ihåg, att de västallierade makterna från början hade mycket långtgående krav, som gingo ut på att man helt enkelt skulle till dem överlåta den tyska egendom, som här likviderades, för avhjälpande av krigsskador o. d. Man kan tryggt påstå, att om inte dessa förhandlingar från svensk sida skötts på ett så bra sätt som skedde, hade det i dag inte funnits någon anledning att diskutera om åt vilket håll utdelningen skulle gå.

Det förefaller ganska rimligt att när Sverige, som visserligen fick en del förmåner av Washingtonöverenskommelsen, likväl vid sidan av avtalet har i

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

förhållande till dessa allmänna förmåner åtagit sig mycket vidsträckta förpliktelser, belöpande sig på inte mindre än 125 miljoner kronor, så borde staten inte i vidare mån behöva betala för den genom överenskommelsen vunna förmånen. Den förlust, som uppkom genom avståendet av det belgiska guldet, bör därför täckas genom att ersättning utgår av tyskmedlen med förmånsrätt innan någon utdelning kommer till stånd.

Det är också att märka att det svikliga förfarande, som Tyskland gjort sig skyldigt till beträffande det belgiska guldet, hade kunnat berättiga Sverige att omedelbart vidta en retorsionsåtgärd mot Tyskland, om rätta förhållandet upptäcks på ett tidigt stadium och om det i övrigt varit lämpligt att tillgripa en sådan åtgärd. Men jag tror för min del inte som herr Håstad att man i det läge, som då rådde, kunnat åstadkomma någon betalning genom förhandlingar med Tyskland, ty när vi fingo veta hur det förhöll sig med guldet, var inte Tyskland mycket att förhandla med längre. Det hade då legat närmast till hands att vi företagit en retorsionsåtgärd genom att för täckning av vår fordran lägga beslag på vissa tyska statsmedel här i riket. Man kunde t. ex. ha tagit optionsmedlen, som torde ha varit tillräckliga för detta ändamål. När man låtit det anstå med en sådan retorsionsåtgärd, synes det ganska orimligt att man skulle försämra sin ställning, eftersom man ändå skall vidtaga den retorsionsåtgärd, som själva tvångsclearingen ju utgör. Utskottet har därför godtagit propositionens förslag i denna del.

Jag vill tillägga, att utskottet under behandlingen av denna fråga haft tillfälle att samråda med den svenske förhandlare, som skötte överläggningarna med Tyskland om det belgiska guldpartiet innan det godtogs av Sverige, och utskottet har därvid fått bestyrkt, att det ifrån svensk sida inte rimligen

kunnat vidtas andra åtgärder i dåvarande läge än som skedde. Det är ju nämligen så, att stater emellan kan man inte, om den ena staten bär sig illa åt — kanske under lång tid — bara säga upp bekantskapen och mena, att nu får det vara slut, utan man är tvingad att, olika i olika lägen, vidtaga de åtgärder, som på bästa sätt tjäna det egna landet. Beträffande Tyskland måste ju förbindelserna under en stor del av krigstiden upprätthållas genom muntliga förhandlingar på grund av den ängslan Tyskland, nära bragt till undergång som det var, hyste för alla prejudikat, som kunde vara besvärliga att handskas med i fortsättningen.

I den reservation, betecknad nr 4, som avgivits av herr Håstad, har gjorts gällande att utskottet borde ha hänskjutit frågan huruvida guldklausuler skulle gälla eller inte i vidare mån än vad som tillstyrkts i propositionen till fortsatt behandling av Kungl. Maj:t. Utskottet har icke ansett detta vara nödigt, och man kan ju fråga sig, om det är någon större mening i att när Kungl. Maj:t avgivit sitt yttrande i en fråga bara skicka ärendet tillbaka till Kungl. Maj:t med anhållan att tänka på det en stund till — utan att ge några anvisningar hur frågan bör kunna lösas.

Tyskmedelskommittén har ju på denna punkt anlagt ett, som jag tycker, praktiskt betraktelsesätt. På 1930-talet tvingades flera stater att frånga guldmyntfoten. Med hänsyn därtill ha många länder helt enkelt ogiltigförklarat guldklausulen. Så mycket är väl säkert att innehavare av fordringar i dylika fall för en mycket, mycket lång tid inte skulle med framgång ha kunnat göra gällande anspråk på betalning i guld. När det alltså här gäller ett skälighetsavgörande, där man väger olika fordringar emot varandra, synes det utskotts-majoriteten som om det skulle vara mycket obilligt att låta dessa fordringsägare göra gällande en fordran på betalning, som kunde sträcka sig vida ut-

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

över vad de skulle fått under normala förhållanden, bara därför att de en gång fått en guld klausul påstämplad sina fordringar.

I den reservation, som avgivits av herrar Lundgren och Cassel, beröras ytterligare ett par frågor i detta sammanhang. Reservanterna ha, ehuru deras principiella inställning är, att hela denna fråga bör avgöras av ett domstolsliknande organ, i alla fall gått in på ett par delspörsmål. Då herr Hagberg i Malmö emellertid inte berört dem, vilket jag med denna principiella utgångspunkt tycker är riktigt, skall jag avstå från att här gå närmare in på desamma.

Det finns vidare vissa frågor, i vilka utskottet uttalat en eller annan reflexion över propositionens ställningstagande. I något fall stöder sig utskottet därvid på en motion. Jag finner inte anledning att här gå närmare in på dessa frågor såvida de inte sedermera upptagas av departementschefen eller någon motionär. Det är bara en enda sak, varom utskottet gjort ett uttalande, som jag slutligen skulle vilja beröra.

Det är ju så, att de förhållanden, som skola regleras genom de här föreslagna normerna, äro synnerligen invecklade och svåröverskådliga. Därför är det tänkbart att de normer, som ha framlagts i propositionen och som i huvudsak godtagits av utskottet, i enstaka fall skulle kunna leda till stötande eller eljest klart olämpliga konsekvenser. I propositionen har också föreslagits, att Kungl. Maj:t för skilda situationer skall kunna utfärda dispensföreskrifter. Härvid synes man i propositionen närmast ha tänkt på de ömmande fallen. Enligt utskottets mening bör emellertid möjlighet stå Kungl. Maj:t öppen att meddela dispens, då så befinnes nödvändigt för att undgå konsekvenser av nyss antydd art. Det bör enligt utskottets mening ankomma på fördelningsorganet att göra framställningar till Kungl. Maj:t om sådana dispenser i den mån

det anses erforderligt. Genom att dessa frågor hänskjutas till en nämnd — det framgår av propositionen att man tänkt sig att medlemmarna i denna nämnd skola ha stor kompetens och att åtminstone en av dem skall äga stora juridiska kvalifikationer — förmenar utskottet att det är väl sörjt för att rättvisa och billighet skola iakttagas vid detta extraordinära förfarande. Då vidare denna vidsträckta dispensmöjlighet kommer att föreligga för Kungl. Maj:t, böra de svenska åtgärderna i detta sammanhang enligt utskottets mening kunna bli av den art, att vi inte behöva löpa risken att en gång i framtiden bli ansedda för att ha visat mannämån eller ha avvikit från de krav på rättvisa och billighet, som vi måste och böra upprätthålla.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag har mycket litet att tillägga efter den debatt som ägt rum och särskilt efter det anförande, som utskottets ordförande nyss hållit här i kammaren. Jag vill gärna uttala min tacksamhet mot utskottet för att det inte skytt någon möda för att tränga igenom detta mycket besvärliga och komplicerade problem, och jag har inte någon erinran att göra mot de smärre modifikationer i propositionen, som utskottet föreslagit i sin kläm.

Särskilt tacksam är jag över att denna fråga inte uppskjutits till hösten. Jag tror det är av stor vikt att man äntligen kommer till en slutlig lösning, så mycket hellre som det fortsatta fördelningsförfarandet säkerligen kommer att ta mycket lång tid, och jag tror inte att de tvivel, som på sina håll framkommit inom utskottet, skulle bli nämnvärt skingrade genom någon längre tids dröjsmål med behandlingen av frågan.

Det var egentligen ett speciellt ytt-

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

rande här i debatten, som föranleder mig att säga några ord. Jag tror det var herr Hagberg i Malmö som citerade en schweizisk tidning, Neue Zürcher Zeitung, vilken enligt hans uppgift hade klandrat hela det svenska förfarandet. Även i första kammaren har hänvisats till denna artikel i Neue Zürcher Zeitung. Jag vill emellertid understryka att Schweiz var det första land, som träffade ett avtal med de allierade om tvångslikvidering av tysk egendom. I den proposition om Washingtonavtalet, som den svenska regeringen framlade år 1946, redogöres för det schweiziska avtalet, vilket undertecknades några dagar innan förhandlingarna började om det svenska avtalet.

Det är riktigt att det schweiziska avtalet inte är uppbyggt på alldeles samma sätt som det svenska avtalet. Det finns i det schweiziska avtalet ett parti, som man på svensk sida inte har velat acceptera. Det har nämligen där intagits föreskrifter om att hela likvidationsförfarandet skall ske under kontinuerligt samarbete med en nämnd, bestående även av representanter för de allierade. I redogörelsen för avtalet heter det sålunda: »Efterforskningen och likvidationen av den tyska egendomen i Schweiz skall övervakas av en blandad kommission, vari envar av de tre allierade regeringarna samt Schweiz har en representant.» Vidare skall även i fortsättningen vid försäljningar kontakt tagas med de allierade. De allierade ha alltså fått befogenhet att i detalj följa det förfarande, som anlitas, och t. o. m. att taga ståndpunkt till de särskilda försäljningsfallen.

På svensk sida ansåg man det vara mycket lämpligare att en gång för alla göra upp med de allierade för att sedan själv handhava hela likvidationsförfarandet utan någon inblandning från det hållet. Detta kostade oss visserligen mera i kontanta utbetalningar; under det allt enligt det schweiziska avtalet de allierade skulle erhålla hälften

av likvidationssumman, allteftersom likvidationen fortgick, så fastställdes i det svenska avtalet från början vilka finansiella uppoffringar svenska staten skulle få lov att göra. Men när de allierade hade fått dessa medel, var det sedan vår egen sak att fortsätta likvidationen.

För min del finner jag det svenska avtalet vara bättre än det schweiziska även ur principiell synpunkt, och om Neue Zürcher Zeitung har en annan mening, så tror jag inte att det är något som vi behöva taga så starkt intryck av.

Det är också riktigt att det schweiziska förfarandet sedermera har avstannat. Enligt uppgift beror det därpå, att man på schweizisk sida hade förbehållit sig att vara med även om den del av förfarandet, som avsåg ersättningar till de fordringsägare i Tyskland, vilkas egendom användes för täckande av tyska gäldenärsskulder. Man ville alltså på schweizisk sida, på samma sätt som man tillät de allierade att vara med om hela likvidationsförfarandet, själv vara med om det fortsatta förfarandet i detta avseende och inte helt överlämna åt de allierade att sköta den sidan av saken. Det har emellertid nu uppstått meningsskiljaktigheter om efter vilken kurs de tyska intressenterna skulle erhålla ersättning, och genom att denna fråga ännu inte har kunnat lösas har hela likvidationsförfarandet stoppat upp.

Trots de skiljaktigheter, som sålunda föreligga i fråga om avtalens struktur, kan jag inte se annat än att vi här i Sverige ha i princip gått på samma linje som man gjort i Schweiz när det gäller att lösa frågan om likvidationsförfarandet.

Vidare vill jag något beröra en speciell fråga, nämligen frågan om det belgiska guldlet. Det är ju egentligen på den punkten, som utskottsledamöterna inte ha kunnat enas. I reservationerna av herrar Lundgren och Cassel samt av herr Hästad och fru Gärde Widemar

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

kommer det fram, att det i grund och botten är frågan om det belgiska guldet, som har väckt den största tvekan hos reservanterna.

För min del anser jag att denna fråga är den enklaste i hela det besvärliga komplex som vi här möta. Att Sverige skulle ha ersättning för de 30 miljoner kronor, som vi fingo betala ut till Belgien, därför att tyskarna hade använt den guldkassa, som de berövat Belgien, för likvider till Sverige, är en ståndpunkt, för vilken det kan anföras många skäl. Utskottets ordförande har här redan redovisat flera av dessa skäl. Jag har bara ett litet tillägg att göra. Jag vill anföras ett skäl, som återopades i 1946 års proposition rörande de tyska tillgångarna i Sverige, där man ju utgick ifrån att svenska staten skulle få ersättning för utbetalningen till Belgien.

Om man i Sverige år 1943 hade vetat att det var fråga om rövat guld och därför vägrat att taga emot pengarna, vad hade följden blivit? Jo, vi hade sannolikt i stället fått ge Tyskland handelskrediter för motsvarande belopp. Det vill med andra ord säga, att en del av de exportörer, som nu tack vare guldet fingo kontant betalning, skulle i stället ha fått nöja sig med en clearingfordran. När vi sedan gingo till en uppgörelse, skulle alltså dessa exportörer fortfarande ha haft en fordran som skulle gäldas över clearing, och eftersom enligt det föreliggande förslaget kommersiella fordringsägare ha prioritet, så skulle alltså de, som på grund av de uteblivna guldlikviderna fått sälja på kredit, ha fått full betalning. Det belgiska guldet har alltså direkt, kan man säga, trätt i stället för fordringar, som annars skulle gäldas över clearing.

Detta är ytterligare ett skäl till dem, som utskottets ordförande här framfört, och jag kan för min del inte se, att frågan om det belgiska guldet behöver bereda oss några särskilda bekymmer.

När det gäller de små modifikationer, som utskottet har gjort, har jag inte några erinringar att anföras, utan jag är tacksam om kammaren antager utskottets förslag.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Innan jag något berör en synpunkt, som utrikesministern anförde, vill jag säga några ord med anledning av vad utskottets ärade ordförande nyss framhöll.

Enligt min uppfattning verkade utskottets ordförande alltför angelägen om att fritaga regeringen från delaktighet i ansvaret när det gäller den alltför korta tid, som utskottet fått till sitt förfogande för behandling av här föreliggande ärende. Utskottets ordförande använde en bevismetod, som innebär att om blott en proposition vore avlämnad till den 13 april, så vore all rättfärdighet uppfylld. Men när man utsträckte propositionstiden till början av april, så var det icke meningen att detta skulle vara någon lämplig tidpunkt för avlämnande av propositioner, utan det var här fråga om en yttersta tidsgräns för att möjliggöra avlämnandet allenast av sådana propositioner, som annars inte skulle kunna föreläggas den sittande riksdagen.

Alla som suttit i första lagutskottet veta också, att det inte bara varit den här föreliggande frågan, som utskottet haft att behandla, utan också åtskilliga andra, mycket svåra frågor, t. ex. medborgarskapslagen. Naturligtvis har utskottet dock försökt att efter bästa förmåga tränga igenom det problem som det här gäller — vi ha ganska ingående sysslat med det under ett par veckor — men det är ju stor skillnad, om utskottet får sig förelagt att taga ställning till ett problem, som redan tidigare är bekant för utskottet eller som kanske utskottsledamöterna ha erfarenhet av från sin privata verksamhet, eller om uppgiften gäller en fråga, som för envar

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

av utskottets ledamöter är fullkomligt ny och därtill mycket svår att penetrera. Det är detta som berättigar reservanterna att säga, att det på grund av den korta tiden varit omöjligt att ägna förevarande ärende så ingående behandling som vore betingad av dess svårighetsgrad.

Det tillskapades ju i fjol ett tredje lagutskott för att de olika lagutskotten skulle få grundlig tid att bearbeta de ofta mycket komplicerade problem som föreläggas dem — det är ju för lagutskottens del inte antalet ärenden utan uteslutande svårighetsgraden, som är det avgörande för arbetets omfattning. Men trots att vi sålunda ha fått tre lagutskott, ha alla tre utskotten i år, bl. a. till följd av att propositionerna kommit så sent, blivit överbelastade med arbete och delvis måst skjuta ärenden till höstsessionen. Och den bästa illustrationen till att denna ordning inte kan vara förebildlig är väl, att första lagutskottets här förevarande utlåtande inte kunde utdelas till riksdagens ledamöter förrän sent i tisdags kväll. Jag undrar verkligen, om det med hänsyn till gårdagens långa arbetsplenum över huvud taget har varit möjligt för någon av kammarens ledamöter att grundligt sätta sig in i utlåtandets innehåll. Flerparten av kammarens ledamöter befinna sig nog här i den situationen, att de få rösta på förtroende, precis såsom vi, som inte ha suttit i skolutskottet, i morgon komma att få göra när det gäller skolfrågan.

Allt detta kan väl inte, herr Rylander, anses vara en idealisk ordning. Och den är så mycket mindre idealisk som den fråga det här gäller inte är alldeles ny. Den kom ju upp redan år 1945, och även om de utredningar, som måst företagas, varit mycket omfattande och svåra, så säger ju dock inte detta, att propositionen behövt lämnas år 1950 så sent som den 13 april.

Till sist vill jag bara helt kort uppehålla mig vid vad hans excellens herr

utrikesministern nyss yttrade. Det tjänar naturligtvis nu inte något till att ytterligare precisera sin egen argumentering i frågan — vad kammarens ståndpunktstagande blir är ju alldeles klart. Men jag undrar om det inte är bara för hans excellens, som frågan om det belgiska guldet förefaller att vara den enklaste att lösa. Att döma av handlingarna verkar det, som om man på alla håll, alltifrån tysklandskommittén, där ju meningarna voro delade, remissinstanserna och fram till utskottet, varit mycket tveksam just beträffande denna fråga. Detta sammanhänger naturligtvis med de speciella omständigheter, som voro förknippade med dessa guldlivider. Jag skall nu inte ta upp någon diskussion på den punkten, men jag upprepar: Vad hade hänt, om Sverige den 19 februari 1943 icke hade accepterat detta guld som likvid? Jo, om Sverige med den, såsom jag vågar påstå relativt starka ställning som Sverige dock då hade med hänsyn till sin järnmalm och annat, hade krävt annan ersättning, så är det mycket möjligt att Sverige hade kunnat framtinga en sådan. I så fall hade ju inte de, som nu äro fordriingsägare i tvångsclearingen, behövt lämna sin tribut i form av minskad utdelning.

Redan med hänsyn till detta resonemang förefaller det mig inte självfallet, att man även med den utgångspunkt, som excellensen nu sist valde, skulle komma till den slutsats, för vilken han stannade.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag skall fatta mig kort, så att vi inte riskera att det blir kvällsplenum, men det är dock ett par frågor som jag här vill beröra.

Hans excellens herr utrikesministern framhöll nyss, att Schweiz och Sverige vid avtalens träffande ha stått på ungefär samma principiella linje. Det är nog riktigt, men med ett viktigt undantag,

Allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland.

nämligen att Schweiz tycks ha velat skaffa sig starkare garantier än vi gjort för att de tyska intressenterna verkligen få ersättning. Detta är ju dock något mycket väsentligt, ty det är väl just på den punkten, som man kan vänta sig en reaktion från tysk sida, om garantierna inte äro tillräckligt starka.

Såvitt jag kan förstå finns det alltså en väsentlig skillnad mellan det svenska och det schweiziska avtalet, och jag skulle för min del mycket hellre ha föredragit den schweiziska linjen för att få så starka garantier som möjligt i berörda avseende.

Herr Håstad var nyss inne på frågan om det belgiska guldet, och jag vill också något beröra den saken. Det har både av utskottets ärade ordförande och av hans excellens herr utrikesministern sagts, att frågan om det belgiska guldet ansåg man vara ganska klar. Om det nu verkligen är så — vilket jag betvivlar, eftersom den ju ändå varit mycket omstridd — kan man å andra sidan fråga sig, varför inte de, som ha en sådan uppfattning, kunna med förtroende överlämna frågans avgörande till den föreslagna nämnden. I denna nämnd bör givetvis också finnas folk-rättslig sakkunskap, så att det skapas största möjliga garantier för att ett riktigt avgörande träffas.

Jag har för min del undertecknat en motion med hemställan om en höjning av det belopp, som skulle utbetalas till tysklandssvenskarna. Utskottet har i princip ställt sig mycket välvilligt härtill och anser, att man framdeles bör till förnyat övervägande upptaga frågan, huruvida någon ytterligare ersättning skulle kunna beredas tysklandssvenskarna. Under sådana omständigheter vill jag inte framställa något särskilt yrkande på denna punkt.

Aven när det gäller det belopp på 12 miljoner kronor, som vi i motionen ha föreslagit skulle anvisas för ömmande fall, har utskottet ställt sig välvilligt. Utskottet framhåller att all rimlig hän-

syn bör tagas till personer, som befinna sig i nödställt läge, och det är tydligt att utskottet menar att det därvid kan bli fråga om ganska betydande belopp.

Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka, att hänsyn även bör tagas till den fördel, som det kan ha inneburit för svenska staten att medel under lång tid stått spärrade på clearing-konto. Såvitt jag förstår, måste riksgäldskontorets upplåning ha rönt inverkan av denna omständighet. Detta är ytterligare ett förhållande, som gör att man bör i särskilt hög grad söka tillgodose tysklandssvenskarnas krav och beakta behoven i de ömmande fallen.

Jag skall inskränka mig till att med det nu anförda yrka bifall till reservationerna under 3) och 4).

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till vad utskottet i utlåtandet hemställt dels ock på bifall till den av herrar Lundgren och Cassel avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

I avseende å motiveringen framställde herr talmannen härefter propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på bifall till det av herr Håstad under överläggningen framställda yrkandet om godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationerna nr 3) av herr Håstad och fru Gärde Widemar samt nr 4) av herr Håstad; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner första lagutskottets motivering i ut-

skottets förevarande utlåtande nr 30,
röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationerna nr 3) av herr Håstad och fru Gärde Widemar samt nr 4) av herr Håstad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering.

§ 9.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående viss ändring av villkoren vid övergång från fjällägenhetsarrende till besittningsrätt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras i följande ordning: statsutskottets memorial nr 190, statsutskottets utlåtande nr 191, bevillingsutskottets betänkande nr 61, bankoutskottets utlåtande nr 21, särskilda utskottets utlåtande nr 1, jordbruksutskottets utlåtande nr 52 samt statsutskottets utlåtande nr 192.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuuropeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.; och

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och det ockuperade Japan; samt

från konstitutionsutskottet:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial nr 22, angående uppskov med behandlingen av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket om vissa ändringar av bibliotekets stadgar.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.03 em.

In fidem

Gunnar Brith.